T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ
BİLİM DALI

MASTER TEZİ

DÖNEMİN TRK BASININA GÖRE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ARİFESİNDE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

Hazırlayan
Özlem YILDIRIM

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Vahdet KELEŞYILMAZ

Ankara - 2009

ONAY

Özlem YILDIRIM tarafından hazırlanan **Dönemin Türk Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Türk-Yunan İlişkileri"** adlı bu çalışma …./…../2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Tarih Anabilim** dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

(Unvanı, Adı ve Soyadı) (Başkan)

…….

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

…….

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

…….

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, Türk-Yunan ilişkileri açısından ele alındığında iki devlet arasındaki anlaşmazlıklardan Ege Adaları, Göçmenler ve Dretnotlar Meselelerinin Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemi, özellikle dönemin basınına göre aydınlatılmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Balkan Savaşları sonucunda, Ege Adaları Meselesi ile ilgili karar Türkiye'nin menfaatlerine uygun bir şekilde çözülmesi ümidiyle Büyük Devletlerin kararına bırakılmıştı. Büyük Devletlerin Gökçeada, Bozcaada ve Meis dışındaki Ege Adalarının Yunanistan'a bırakılmasına karar verdiklerini açıklamaları üzerine, Osmanlı Devleti bu kararı kabul etmediğini bildirmişti. Ege de bulunan adaların statüsü ve bununla birlikte söz konusu adaların Türkiye için büyük önem taşıyan etkisi sebebiyle adalardan vazgeçilmemiş, adalar Türkiye'nin ayrılmaz bir parçası olarak görülmüştür.

Göçmenler sorunu ile ilgili olarak Yunanistan, sınırlarına yeni kattığı bölgelerde, özellikle de Makedonya'da birtakım faaliyetlerde bulunmuştur. Yunanistan'ın, Makedonya başta olmak üzere idaresi altındaki yerlerde, Türk ve Müslüman toplumlar üzerinde uyguladığı baskıcı siyaset neticesinde, Türk ve Müslüman halkları yaşadıkları bölgeleri terk ederek göç etmek zorunda bırakılmışlardı. Bu göç hareketleri sebebiyle mevcut dengeler sarsılmış Türkiye ve Yunanistan arasında artan gerginlik, güvensizlikle beraber Anadolu'dan da Yunanistan'a Rum göçlerinin yaşanmasına sebep olmuştu. Yunanistan'ın sahip bulunduğu Makedonya kesimindeki Türkler ile Trakya ve Batı Anadolu'daki Rum nüfus arasında Mübadele Antlaşması yapılmışsa da Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması sebebiyle bu konu tam olarak netliğe ve çözüme kavuşturulamamıştır.

1914 yılı Türk-Yunan ilişkileri açısından oldukça gergin bir dönemdir. İki ülke arasında olası bir savaşında tedirginliğiyle iki devlet de denizlerde güçlü olabilmek amacıyla donanma gücünü artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Türkiye bu amaçla İngiltere Armstrong Fabrikası'na Sultan Osman ve Reşadiye dretnotlarını sipariş etmiştir. Ancak gemilerin teslimine

yakın, İngiltere menfaatlerini bahane göstererek söz konusu gemilere ambargo koymuştur. Bu durum Türkiye'yi çok olumsuz etkilemiştir. Yunanistan ise Amerika'dan satın aldığı Missisipi ve İdahu zırhlıları ile kendisini güvenceye almak istemiştir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki gemi alımı mücadelesi artarak etmiştir.

Başta dönemin en önemli gazeteleri Peyam, Sabah ve Tasfir-i Efkâr bunlara ilaveten arşiv belgesi de içeren bu çalışmamda en büyük pay sahibi, çalışmamın başından sonuna kadar ilgi ve desteğini esirgemeyen değerli Hocam Doç.Dr. Vahdet KELEŞYILMAZ'a teşekkürü bir borç bilirim.Ayrıca çalışmamın redaksiyonundaki yardımlarından dolayı Mustafa Bostancıya, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığına ve aileme teşekkür ederim.

Özlem YILDIRIM
Ankara, 2009

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... i
İÇİNDEKİLER.....iii
KISALTMALAR..... v

GİRİŞ..... 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ADALAR MESELESİ

1. ADALAR MESELESİNİN BÜYÜK DEVLETLERCE ÇÖZÜLMESİ 16
2. BÜYÜK DEVLETLERİN KARARINI KABUL ETMEYEN OSMANLI DEVLETİ'NİN YUNANİSTAN İLE DOĞRUDAN DOĞRUYA GÖRÜŞME ÇABALARI 19
3. ROMANYA'NIN ARACILIĞI..... 22
   3.1. Romanya'nın Aracılığı ve Yabancı Basın 26
   3.2. Romanya'nın Aracılığında Türkiye-Yunanistan Arasında Adalar Meselesi Konusunda Görüşmeler Devam Ediyor..... 29
4. ADALAR MESELESİ ÜZERİNDE TÜRK YUNAN İKİLİ GÖRÜŞMELERİ VE SONUÇLARI..... 42

İKİNCİ BÖLÜM
GÖÇMENLER MESELESİ

1. MAKEDONYA VE BALKANLARDAN ANADOLU'YA YAPILAN TÜRK GÖÇLERİ 49
2. TALAT BEY'İN İNCELEME GEZİSİ VE RAPORU..... 62
3. GALİP KEMALİ BEY'İN BEYANATI VE RAPORU..... 66
4. GÖÇLER MESELESİ DEVAM EDİYOR 67
5. TÜRKİYE'NİN MUHTIRASI 69
6. YERLİ VE YABANCI BASINDA GÖÇLER MESELESİ 72
   6.1. Göçler Devam Ediyor 74
7. VENİZELOS'UN BEYANATI..... 78
8. MUHTELİT KOMİSYON 85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DRETNOTLAR

OSMANLI-YUNAN DONANMA MÜCADELESİ

1. OSMANLI DONANMASI 93
2. GEMİLER İÇİN GÖSTERİLEN TEPKİLER VE GELİŞMELERİ İZLEYEN ALMANYA 104
3. YUNAN DONANMASI 108

SONUÇ 121

KAYNAKÇA 128

EKLER 136
EK - 1. 26 Haziran 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, Muhaceret Cereyanı Etrafında 136
EK - 2. 2 Mayıs 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, General Coanda'nın Beyanatı 137
EK - 3. 6 Haziran 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, Galip Kemali Bey'in Beyanatı 138
EK - 4. 7 Ağustos 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, Sultan Osman Dretnotu. 139
EK - 5. 7 Nisan 1914 Tarihli Tasfir-i Efkâr Gazetesi, Balkan Ahvali, Adalar Meselesi Etrafında, General Coanda'nın Vazifesi 140
EK - 6. 25 Haziran 1914 Tarihli Tasfir-i Efkâr Gazetesi, Adalar Meselesine Dair 141
EK - 7. 27 Haziran 1914 Tarihli Tasfir-i Efkâr Gazetesi, Yunan'ın Cevabı 142
EK - 8. 12 Mayıs 1914 Tarihli Peyam Gazetesi, Türkiye ve Yunanistan 143
EK - 9. 3 Mayıs 1914 Tarihli Peyam Gazetesi, Bâb-ı Âli'nin Muhtırası 144
EK - 10. 12 Haziran 1914 Tarihli Peyam Gazetesi, Türkiye-Yunanistan Münasebatı 145

ÖZET 146
ABSTRACT 148

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

ATASE : Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı

Ayn.esr. : Aynı eser

BDH : Birinci Dünya Harbi

Bkz : Bakınız

C : Cilt

Çev. : Çeviren

D. : Dosya

F : Fihrist

K. : Klasör

K..Evvel : Kanun-ı Evvel

K.Sani : Kanun-ı Sani

No : Numara

s : Sayfa

t.y. : Tarih yok

TTK : Türk Tarih Kurumu

v.d : Ve diğerleri

y.y. : Yayımcı yok

Yay. : Yayınları

GİRİŞ

Türkiye ve Yunanistan "Ulusal Kimlik"lerini birbirlerine karşı verdikleri mücadele sonunda ve birbirleriyle yoğun etkileşim içinde biçimlendirmişlerdir. Özellikle Yunanistan tarihini, Türkiye unsurunu göz ardı ederek açıklamak, kavramak bile mümkün değildir.[1]

Türk-Yunan ilişkilerinin tarihçesi bir anlaşmazlık hikâyesidir. Bu anlaşmazlığın sebepleri, birçok coğrafi, etnik, politik, ekonomik ve tarihi faktör içinde araştırılmalıdır. Coğrafi olarak her iki memleket de, müşterek sınırları olan komşu iki ülkedir. Ege Denizi'nde bulunan bazı Yunan adaları Türk anavatanından sadece birkaç mil uzaklıktadır.[2]

Türk-Yunan ilişkileri, bugünkü Türk dış politikası sorunları içinde tarihsel boyutlarıyla ele alınarak açıklanması mümkün olmayan başlıca konudur. İki devlet arasındaki sorunların çözümünü, hatta iyi niyetle görüşülmesini engelleyen başlıca etmen, bütün sonuçlarıyla bugüne taşınmış, adeta "yaşıyor" olan tarihin, iki halk arasında yaratmış olduğu güvensizliktir.[3]

Yunanistan'ın bağımsızlığını Osmanlı Devleti'ne karşı vermiş olduğu mücadele sonucu kazanmış olması, Milli Mücadele sırasında Türklerin Yunanlılara karşı büyük savaşlar vermesi ve Yunanistan'ın büyük ülküsü Megali İdea'nın Anadolu topraklarında yok olup gitmesi, iki ülke arasındaki karşılıklı güvensizliğin temelini oluşturmuştur.[4]

---

[1] Şükrü S. Gürel, **Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu (Dün-Bugün-Yarın)**, Ankara, TTK, 1992, s. 127.
[2] Salahi Ramadan Sonyel, **Türk-Yunan Anlaşmazlığı**, Ankara, 1985, s. 7.
[3] Gürel, a.g.e., s. 127.
[4] Melek M. Fırat 'v.d', **Türkiye'nin Komşuları**, Derleyenler: Mustafa Türkeş, İlhan Uzel, y.y. , 2002, s. 83

Türk-Yunan ilişkilerine bir biçimde yerleşmiş bulunan tüm bu psikolojik ilke ve davranışlar sonuçta bir başka psikolojik unsuru beslemektedir: Güvensizlik. Güvensizlik taraflar arasındaki düşmanlığı da açıklamaktadır.[5]

Bugünkü Yunanistan'ın hemen her köşesi, en az dört yüz yıl Türk yönetimi altında kalmıştır. Modern Yunanistan, Osmanlı Devletine karşı verdiği bağımsızlık mücadelesinin sonunda doğmuştur.[6]

Tarihsel olarak her iki memleket, daha ziyade Yunanistan'ın, 1830 yıllarından evvel Osmanlı idaresi altında oluşu ve egemenliğini kazanmak için mücadeleler vermesinden dolayı sık sık çatışmışlardır.[7]

Gerçekten, Yunanistan bağımsızlığını kazanırken ve kazandıktan sonra irredentist, yayılmacı politikası Osmanlı Devleti'ne karşı yürütürken Avrupalı Devletler kendisine destek olmuşlardır.[8]

Yunanistan'ın bağımsızlık savaşı incelenirken üzerinde önemle durulması gereken iki konu vardır. Birincisi kilise, ikincisi de müdahalelerdir. Yunan bağımsızlık savaşı adeta bu ikisi üzerine inşa edilmiştir. Bizans geleneklerinin mirasçısı olduğunu iddia eden ve Megali İdeanın savunucusu olan Ortodoks Kilisesi ile çeşitli nedenlerle Yunan bağımsızlığını destekleyen büyük devletler birleşerek bu olayı gerçekleştirmişlerdir.[9]

---

[5] İdris Bal, **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara Global Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2006, s. 316.
[6] Şükrü S.Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821–1993)**, Ankara, 1993, s. 10
[7] Sonyel, a.g.e, s. 7.
[8] Gürel**, Tarihi Gelişmeler İçinde…,** s. 128.
[9] Murat Taştan, **"Yunanistan Devleti'nin Kuruluşundan İkinci Dünya Harbi Sonuna Kadar Türk-Yunan İlişkileri"**, Askeri Tarih Bülteni, Genelkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yıl: 26 Şubat 2001, Sayı: 50, Ankara, 2001, s. 232.

Gerçekten de Batı, Türk-Yunan İlişkilerinde geleneksel olarak Yunanistan'ın yanında yer almıştır.[10]

1450'yi takiben yirmi yıl içerisinde Ege'deki birçok küçük ada Osmanlı hâkimiyetine girmiş; 1522'de Rodos, 1566'da Sakız ve Naksos, 1571'de Kıbrıs, 1577'de Sisam, 1699'da da Girit fethedilmiştir. Böylece Doğu Akdeniz'deki Ortodoks Rum varlığı; 1830'da Yunanistan bağımsızlığını kazanıncaya kadar bütünüyle Türk hâkimiyeti altına girmiştir.[11]

Osmanlı kuvvetlerinin Balkanlar'a ilk geçişi ise 1321 yılında gerçekleşen küçük keşif hareketleridir. Osmanlıların Rumeli'deki ilk icraatları Sırp ve Bulgar saldırılarına karşı Bizans'ı korumak olmuştur. Bu hizmetlerine karşılık olarak verilen Çimpe Kalesi Osmanlıların Balkanlar'daki ilk toprağı olmuştur.[12]

Yeniçağ başlarına kadar, Avrupa'da bir Yunan problemi yoktu. Ortaya çıkan "Rönesans ve Hümanizma" hareketleriyle Avrupalı aydınlar Yunan kültürü hakkında araştırmalar yaparak düşünce alanında Yunan sempatizanlığı başlatmışlardır.[13]

Fransız inkılâbı ile güçlenen milliyetçilik akımı, imparatorlukların varlığını tehdit eden bir fikir sistemi olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki milliyetçilik hareketleri ise, diğer devletlerin doğrudan müdahale ve kışkırtmaları sonucunda daha plânlı bir şekilde cereyan ederek devletin yıkılışında önemli rol oynamıştır. Rusya'nın başını çektiği Bizans

---

[10] Bal, a.g.e. , s. 323.
[11] İsmet Binark, **Türk Yunan Münasebetlerinin Dünü ve Bugünü**, Ekim, 1998, Ankara, s.4–5.
[12] Taştan, a.g.m. , s. 231.
[13] Binark, a.g.e. , s. 5.

İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı hedefleyen "Grek Projesi" bunun en belirgin örneğini teşkil etmektedir.[14]

19. yüzyıl başlarında, doğuda Urallardan batıda Viyana kapılarına kadar uzanmış, Hint Okyanusu'ndan Kuzeybatı Afrika'nın Atlantik kıyılarına kadar sınırlarını genişletmiş olan Osmanlı imparatorluğu, yükselme devrini kapatarak artık gerileme emareleri göstermeye başlamıştı. O zamanki büyük devletlerden İngiltere, Fransa, Avusturya ve Çarlık Rusya'sı, Osmanlı topraklarının büyük bir kısmını miras olarak almayı arzu etmekteydiler.[15]

Avrupa'nın büyük devletleri Yunanistan'ı bu amaçları doğrultusunda çeşitli biçimlerde desteklediler. Bu destek, bazen Yunanistan'ı diplomatik yollardan toprak kazandırmak biçiminde oldu.[16]

Türk Yunan ilişkilerindeki güçlüklerin derin tarihi kökleri bulunmakta ve tarafların birbirini algılamasında ve ilişki kurmasında doğrudan etkili olmaktadır. Yunan Devleti, Osmanlı imparatorluğu yönetime karşı mücadele ederek kurulmuş ve 80 yıl boyunca Osmanlı topraklarından parçalar kopararak genişlemiştir.[17]

Yunan yayılmasının güç aldığı en büyük kuvvet Megali İdea'dır.[18]Yunanlıların geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları ele geçirip, başkent İstanbul olmak üzere, Eski Bizans'ı diriltmek şeklinde hayal ettikleri "Megali idea" Rumları yayılmacı bir politikaya sevk etmiştir.[19]

---

[14] Taştan, a.g.m. , s. 232.
[15] Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde…** ,s. 9–10.
[16] Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde…** , s. 15.
[17] F. Stephen Larrebee- I.O. Lesser, **Türk Dış Politikası**, Çev: Mustafa Yıldırım, İstanbul, 2004, s.102–103.
[18] Sonyel, a.g.e, s. 8.
[19] Binark, a.g.e. , s. 17.

Sonunda Yunan bağımsızlığını gerçekleştiren Avrupalı devletler oldu.[20]

1820–1822 yılları arasında sürecek olan bu karışıklığa Osmanlı Devleti'nin müdahaleleri, Tepedenli Ali Paşa'nın bölgede sağlamış olduğu idareyi ortadan kaldırmış, böylece yöredeki Rum çeteleri ilk tedhiş hareketlerine girişmişlerdir. Bu da "Yunan İsyanı" adıyla tarihe geçen olayın ilk kıvılcımını oluşturmuştur.[21] Önce 4 Nisan 1827'de Rusya ve İngiltere, imzaladıkları Petersburg Protokolü ile özerk bir Yunanistan yaratılması konusunda anlaşmaya vardılar ve bu anlaşmaya Fransa da katıldı.[22]

6 Temmuz 1827'de bu üç devletin imzaladıkları Londra Protokolü'yle, daha önce Petersburg'da aldıkları kararları nasıl uygulamaya sokacaklarını açıkladılar. Londra Protokolüne göre, Osmanlı Devleti, isyancılarla bir anlaşma imzalayıp bağımsız Yunanistan'ın kurulması için çalışmaları başlatmalıydı.[23]

Durumun Osmanlı Devleti açısından umutsuz oluşu, 1828 Nisanında Rusya'nın savaş ilan etmesiyle daha da belirginleşti. Rusya, bu savaşta Osmanlı Devleti'ni ağır bir yenilgiye uğrattı ve sonunda iki devlet arasında 14 Eylül 1829 Edirne Antlaşması imzalandı.[24]

Buna göre, Osmanlı Devleti bağımsız bir Yunanistan'ın kurulmasını kabul ediyordu.[25]

3 Şubat 1830'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan Londra Protokolü ile bağımsız Yunanistan'ın kurulduğu ilan edildi.[26]

---

[20] Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde…**, s. 28.
[21] Taştan, a.g.m., s. 236.
[22] Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde…**, s. 28.
[23] Taştan, a.g.m. , s. 238.
[24] Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde…**., s. 29.
[25] Taştan, a.g.m. , s. 238.

İngiltere, Fransa ve kendini Ortodoksların koruyucusu ilân eden Rusya'nın desteğini sağlayan Yunanistan, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bağımsızlığını kazanan ilk devlet olmuştur.[27]

6 Ekim 1910'da Yunan siyasi yaşamının doruğuna yani başkanlığına getirilen Elefterios .Venizelos, Megali İdea'yı fiiliyata dönüştürmek için uygun fırsatı 1912 Balkan Savaşı ile yakaladı.[28]

Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'nın en güçlü ve aktif devleti olduğu günler geride kalmış, bazen Avrupa'da oluşan güç dengelerine dayanarak, bazen de tek başına mücadele ederek imparatorluk varlığını korumaya çalışan bir devlet durumuna gelmişti.[29]

Nüfusunun yarısı Türk olmayan ve hâlbuki geniş bir saha işgal eden devletin bütün varlığı ve müdafaası Türk'ün omuzlarına yüklenmişti, Hıristiyan azınlıklar ise yalnız kendi çıkarlarını sağlamakla kalmıyor, komşu ve aynı ırktaki devletlerle birleşmek için fırsat kaçırmak istemiyorlardı.[30]

Osmanlı Devleti, son yüzyılında maddi ve beşeri kaynakları ile tükenme noktasına gelmişti. Artık ordu ne silaha, ne araç ve gereçle ne de insan kaynaklarıyla desteklenebiliyordu. Devlet, geniş bir sahaya sahip olsa da askeri yenilgiler sonucu gücü iyice zayıflamıştı.[31]

---

[26] Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde…** , s. 29.
[27] Semih Vaner, **Türk Yunan Uyuşmazlığı, Kültürel Yeniden Üretim mi, İç Politikanın Veya Uluslararası Politikanın Bir Sorunu mu?**, Çev: Süleyman Aksoy, Ocak,1990, s. 22.
[28] Taştan, a.g.m. , s. 241–242.
[29] Gürbüz Bahadır, **Balkanlar ve Türkler**, Ağustos, 2002, s.70.
[30] E. Semih Yalçın, Salim Koca, **Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçişi**, Ankara, 2005, s.10.
[31] Mustafa Turan, **Milli Mücadele'de Siyasi Çözüm Arayışları, (30 Ekim 1918–24 Temmuz 1923)**, 2. Baskı, Ankara, 2005, s. 2.

1911-1912'de İtalya ile Trablusgarb Savaşı'nı, 1912-1913'te Dört Balkan Devletiyle (Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan, Yunanistan) Balkan Savaşlarını yapmış ve arkasından 1914–1918 I. Dünya Savaşına girmişti.[32]

Ege Denizinde Limni ve Akdeniz'de On iki Adayı işgal eden İtalyanlar, Osmanlı Devleti'nin iç kargaşasından ve Rusların Boğazlar üzerindeki isteklerinden yararlanarak Osmanlı Devletini barışa zorlamıştı.[33]

15-18 Ekim 1912 tarihleri arasında Ouchy deki iki taraf delegeleri, bir gizli anlaşma ile onun eklerini teşkil eden bir barış andlaşmasını ve 3 Protokolü imzaladılar.Ouchy veya Lozan antlaşmaları adıyla anılan bu anlaşmalar şu vesikalardan müteşekkildi:

1.Gizli anlaşma (15 Ekim 1912)

İtalya'ya terk edilen Trablusgarp'a tayin edilecek Müslüman dini reisler, Kadı vs. hakkında olup 9 maddeden ibaretti ve 4 Eki vardı.

2.Tek taraflı Protokoller (17 Ekim 1912)

a) Ferman (Gizli anlaşmanın 1. Eki): Trablusgarp'a muhtariyet verildiğine dairdi ve Padişah tarafından yayınlanacaktı.

b) İrade-i Seniyye (Gizli anlaşmanın 3.Eki) : Ege adaları hakkında Padişah tarafından yayınlanacaktı.

c) Genel af emir-namesi (Gizli anlaşmanın 2. Eki) : İtalya tarafından yayınlanacak olup Trablusgarp ve Bingazi'de af ilan edildiği ve buralarda İslam dinine özgürlük tanındığı hakkındaydı.

---

[32] Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, (Cilt 1–2: 1914–1995), 2005, s. 46–47.
[33] Hamza Eroğlu, **Türk İnkılâp Tarihi**, Ankara, 1990, s.70.

3. Barış Antlaşması (18 Ekim 1912) (Gizli anlaşmanın 4. Eki)

11 Maddeden ibaret bulunan ve imzalandığı gün yürürlüğe girecek olan Barış antlaşmasının 2. maddesi, doğrudan doğruya Rodos ve 12 Ada'ya aitti.[34]

Uşi Antlaşması ile "Osmanlı Devleti'nin Trablusgarb ve Bingazi'deki asker ve sivil memurlarını çekmesine karşılık İtalya'nın da Rodos ve 12 Ada'yı Osmanlı Devleti'ne iade etmesi" kararlaştırılmışı.[35]

Balkan Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında Barış Antlaşması 30 Mayıs 1913'de Londra'da imzalanmıştır. Bu barış Antlaşması ile Osmanlı Devleti Arnavutluğun sınırlarının çizilmesi işini büyük devletlere bırakmakta, Girit'i hukuken Yunanistan'a terk etmekte ve Midye-Enez hattının batısında kalan toprakları da Balkan Devletlerine bırakmakta idi.[36]

Böylece Balkan Savaşından sonra Girit, büyük devletlerin sayesinde ana topraktan koparılıp Yunanistan'a verilmiş oldu. Adalar böylece münakaşasız Yunanistan'a dâhil edildi.[37]

1913 yılı ve 1914 yılının başları Balkan Savaşı'ndan son aşama arıklaşmış olarak çıkan Osmanlı İmparatorluğu'nun keskili üzerinde bir sürü görüşme ile geçer. Bir zamanlar Büyük Devletlerarasında ondan alacakları payların saptanmasından önce onun dağılmasından korkulacaktır.[38]

---

[34] Şerafettin Turan, **"Rodos ve 12 Ada'nın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı"** , Belleten, C.XXIX, Sayı:113–116, Ankara 1965, s.96–97.

[35] Necdet Hayta, **"Ege Adaları Meselesinin Tarihçesi Hakkında 3 Şubat 1922 Tarihli Bir Rapor"** Sayı:46, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XVI, 2000, s.225, Andlaşma metni için bkz. Düstur, 2.Tertip, C.7, s.8–15.

[36] Eroğlu, a.g.e., s.70–71.

[37] Sevil Tunç Gürsu, **Tarihte Batı Anadolu, Ege, Ege Adaları**, TTK, Ankara, 1979, s. 342.

[38] Yusuf Hikmet Bayur, **Boğazlar Sorununun Bir Evresi**, y.y. ,1943, s. 196.

8 Ekim 1912'de, Karadağ Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etti. Bunu 17 Ekim'de Bulgaristan ve Sırbistan, iki gün sonra da Yunanistan takip etti. Osmanlı İmparatorluğu böyle bir savaşa hazırlıklı değildi.[39] Rusya'nın da katkısıyla Balkanların tarihinde emsali kolay görülmeyen bir Balkan (Karadağ, Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan) ittifakı sağlanmış ve Trablusgarp Savaşı'nın verdiği cesaretle bu ittifaka giren devletler savaşa girişerek Osmanlı Devleti'ni Midye-Enez hattına kadar itmişlerdir[40].

30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması imzalandı. Buna göre, Osmanlı İmparatorluğu, Girit'le birlikte, Midye-Enez Hattı'nın batısında kalan bütün Avrupa topraklarını Balkan güçlerine bıraktı. Arnavutluk, bağımsızlık kazandı.[41]Antlaşmanın 5.Maddesi ile Girit dışındaki Ege Adalarının geleceği hakkında karar verme hakkı Büyük Devletlere bırakıldı.[42]

Dört Küçük Balkan Devletinin (Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan, Yunanistan) orduları karşısında ardı ardına uğranılan mağlubiyetlerle, neredeyse bütün Rumeli toprakları, Batı Trakya ve Edirne, Makedonya, Arnavutluk ve Kosava elimizden çıktı. Daha sonra İkinci Balkan Savaşı ile, bugünkü Doğu Trakya sınırları elde edildi. Savaş sonucunda Makedonya bölgesi de parçalandı.[43]

II. Balkan Savaşı sonucu Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Bu Barış Antlaşmasına göre, Osmanlı Devletinin sınırı Meriç Nehri'dir.[44] Adalar

---

[39] Ömer Turan, "II. Meşrutiyet ve Balkan Savaşları Döneminde Osmanlı Diplomasisi", **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, Ankara, (15–17 Ekim 1997) ,TTK, Ankara, 1999, s. 249.

[40] Vahdet Keleşyılmaz**," Belgelerle Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşına Giriş Süreci",** Erdem, Cilt:11, Sayı:31, (Mayıs 1999), s.142–143.

[41] Ahmet Nezihi Turan, **Tarih El Kitabı, Selçuklular'dan Bugüne**, Ankara, 2004, s. 392.

[42] Fahir Armaoğlu, **Siyasi Tarih (1876–1960)**, Ankara, 1973,s.343

[43] Bahadır, a.g.e. , s. 72.

[44] Eroğlu, a.g.e. , s. 71.

meselesinin uzayacağı anlaşılınca, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında 1913'de Atina Antlaşması imzalanmıştır.[45]

Balkan yenilgisinin iç planda Osmanlılar için getirmiş olduğu sonuçlar şu dört nokta etrafında özetlenebilir: 1. Sınırların daralması, 2. Prestij kaybı, 3. Ulusçuluk düşüncesinin uyanışı, 4. İttihat ve Terakki Partisi iktidarının kuvvetlenmesi. Dış planda ise Asya'daki Osmanlı eyaletlerinin paylaşılması fikri ve Doğu Avrupa'da dengesizlik.[46]

Harbiye Nazırı Enver Paşa 1912–1913 Balkan Savaşları sonucunda elde ettiği Ege Adaları ile Hellenizm rüyalarına dalan Yunanistan'ı durdurabilmek ve özellikle 1911–1912 Türk İtalyan Savaşı sırasında Boğazların kendisine kapandığını gören Rusya'nın "Boğazları işgali altına sokma" politikasına karşı Osmanlı Devleti'nin devamını sağlayabilmek amacıyla I. Dünya Savaşı'na Almanya saflarında katılmaya karar veriyordu.[47]

Osmanlı İmparatorluğu, toprağının alt ve üstü zengin ve dolayısıyla son derece cazip ve büyük araziye sahip Avrupa, Asya ve Afrika arasında en mühim nakil yollarının bazılarına fiilen ve bazılarına da hukuken sahip[48] Osmanlı'yı bir an önce savaştan çıkarmak, İtilaf Devletleri'nin gündeminden hiç eksik olmadığı gibi, Babıâli'nin savaştan çekilme isteği de zaman zaman gündemde yer almıştır.[49]

---

[45] Binark, a.g.e. , s.22.
[46] Enver Ziya Karal, **Büyük Osmanlı Tarihi**, TTK, V. Cilt, s. 349.
[47] Bilge Yavuz, **Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri**, TTK, Ankara,1994, s. 4–5.
[48] Yusuf Hikmet Bayur, **Türkiye Devleti'nin Dış Siyasası**, TTK, Ankara, 1995, s. 3.
[49] **XII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler**, TTK, Ankara (12–16 Eylül 1994), III. Cilt, s.1125.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına girişi ve bu savaşta Almanların yanında yer alması global gelişmeler, büyük güçlerin politikaları ve ülkenin içinde bulunduğu şartlar göz önünde tutularak ele alınmalıdır.[50]

I. Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı'nın iki temel sorunu vardı. Birincisi İstanbul'un olası bir Rus saldırısına karşı korunması, diğeri ise Yunanlıların Birinci Balkan Savaşı'nda ele geçirdikleri Sakız, Sisam ve Midilli adalarının geri alınmasıydı. İşte Babıâli bu sorunlarını destekleyecek bir ittifak zincirine girme arayışı içinde idi.[51]

Haziran 1914'te meydana gelen öldürme olayı, tarihte özel bir olayın, nasıl olup ta önce genel bir bunalıma, sonra da bir dünya savaşına yol açtığını, gösteren örnekler arasında en iyi bilinenlerden biridir.[52]

Ekonomik çıkar ve sömürge çatışmalarının, dolaylı biçimde bile olsa, savaşın çıkmasını hiç etkilemedikleri de söylenemez. Birincisi,bu çatışmalar Avrupa devletleri arasında bir karşılıklı güvensizlik havası yaratmışlar, bloklaşma ve silahlanmaya yol açmışlardır. İkincisi,[53]Almanya'nın denizlerde ve sömürgelerde İngiltere ile rekabete kalkışması, böyle bir şeye tahammül edemeyecek yapıda olan geleneksel Britanya siyasetinin ne pahasına olursa olsun Almanya'yı ezmek istemesi. Birinci Cihan Savaşı'nın başlıca sebeplerinden biridir.[54]

---

[50] Vahdet Keleşyılmaz, **Teşkilât-ı Mahsüsa'nın Hindistan Misyonu (1914–1918)** Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 23.

[51] Yuluğ Tekin Kurat, "1878–1919 Arasında Türk-Rus İlişkilerinin Siyasal Anatomisi", **Türk Rus İlişkilerinde 500 Yıl**, 1491–1992 (Ankara 12–14 Aralık 1992), TTK, Ankara, 1999, s.141.

[52] Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Çev: Birtane Karanakçı, 10.Baskı, İstanbul Türkiye İş Bankası Yayınları, t.y. , s. 310.

[53] A.Halûk Ülman, **Birinci Dünya Savaşına Giden Yol**, Ankara, 1972, s. 209.

[54] Yılmaz Öztuna, **Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi**, 7. Cilt, İstanbul 1978, s. 283.

Osmanlı Balkan Harbi'nden sonra müttefik aramaya çıkmıştı. Hatta, birkaç ay önce Çatalca'ya kadar gelmiş olan Bulgaristan'la bile ittifak'a hazırlanıyordu.Amaç Batı Trakya'yı ve Ege'deki adaları kurtarmaktı, fakat bunlardan bir netice çıkmamıştı., Bulgarlar genel savaş çıkıncaya kadar Osmanlı'yı oyalamış, fakat antlaşmayı imzalamamıştı.[55]

Bu blokların çatışması olayında göze çarpan bir diğer nokta da, Avusturya ile Rusya arasındaki Balkanlar çatışmasıydı. Avusturya'nın bir yandan Rusya diğer yandan da Sırbistan ile Balkanlarda çatışması o kadar şiddetli olmuştur ki, I. Dünya Savaşı da bu yüzden patlak verecekti.[56]

1872'de Berlin'de, Almanya, Avusturya ve Rusya arasında "Üç İmparator İtilafı" olmuştu. Bu 1881-1883'de "Üçlü İttifak'ı" doğurmuş, aynı senelerde Rusya, Üçlü İttifak'tan ayrılırken, İtalya, İttifak'a dâhil olduğundan, Üçlü İttifak bozulmamıştı. Sonra bu zümreye Bulgaristan ile Türkiye'de girmişti.

İngiltere, Almanya'nın süratle genişlemesinden korkmuş Fransa ile olan davalarını, "sonra tasfiye" formülü ile halletmiş 1904'de Fansa ile birleşmiştir. Aynı formül ile 1907'de Rusya ile birleşmiş böylece "İtilaflar" zümresi de teşekkül etmişti. [57]

Avrupa'nın 1870'lerden başlayıp 1904-1907'ye gelinceye kadar geçen devrede bu şekilde iki bloğa ayrılmış olması, denilebilir ki I. Dünya Savaşı'nın çıkmasında en mühim sebeplerden birini teşkil eder.[58]

---

[55] Aptülahat Akşin, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, TTK, Ankara, 1991, s. 8.
[56] Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi…** , s. 37.
[57] Tahsin Ünal, **Türk Siyasi Tarihi (1700–1958)**, Kamer Yayınları, Altıncı Baskı, İstanbul, 1998, s.539–541.
[58] Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi…** , s. 36 -37.

1908-1914 yılları arasında altı yıl geçmiş, bu kısa süre içinde ülkenin hemen her yanında ayaklanmalar olmuş, ayrıca Girit'in Yunanistan, Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan, Şarki Rumeli'nin Bulgaristan tarafından ilhakı, ilan edilmişti.[59]

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durum, uluslararası ilişkiler ve stratejik değerlendirmeler bakımından gerek savaşa girişi ve gerekse Almanlar yanında yer almasında önemli rol oynamıştır. Çünkü Balkan Savaşları sonrasından Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan süreçte Osmanlı Devleti'ni idare edenlerin diğer endişelerinin yanı sıra, hiç de yersiz olmayan bir Rusya tehdidi algılaması olduğu ve bundan dolayı ülkelerinin toprak bütünlüğünü güvenceye alabilecek arayışlar içinde olduğu açıktır.[60]

İngiltere, Fransa ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne tarafsız kalmasını, böylelikle toprak bütünlüğünün korunacağını garanti edeceklerini bildirmişlerdi. Ancak bunlar sözlü ve ayrı ayrı bildirimler olup, hiçbir resmi sıfatları da olmamıştı. Daha önce sayısız kere sözler verilip tutulmadığı için Osmanlı yönetimi bunlara pek aldırmamıştı.[61] Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına henüz girmemişken İtilaf Devletleri, Osmanlı topraklarına yönelik askeri hazırlıklarına hız vermişlerdir. [62]

Savaşa giden zincirleme süreç, 28 Haziran 1914'te Saraybosna'yı ziyaret etmiş olan Avusturya veliahdı ve eşinin Sırp ulusçuları tarafından öldürülmesi olayı olmuştur[63]. 2 Kasım 1914'te Rusya, üç gün sonra da

---

[59] Aptülahat Akşin, a.g.e. , s. 7.

[60] Vahdet Keleşyılmaz, **"I.Dünya Savaşı Başlarında Kafkasya ve Çevresine İlişkin Stratejik Yaklaşım ve Faaliyetler"** ,Türkler, Cilt:13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.392.

[61] Durmuş Yalçın v.d, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2004, s. 75–76.

[62] Vahdet Keleşyılmaz, a.g.m. , s.393.

[63] Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007, s.94.

İngiltere ve Fransa'nın savaş ilanıyla, savaş başladı. 11 Kasım'da ise Osmanlı Devleti savaş, 23'ünde ise Cihad-ı Ekber ilan etti. Böylece, bütün İslam âlemi İtilaf Devletlerine karşı yürütülecek savaşta İttifak Devletlerini desteklemeye çağrılmış oluyordu.[64]

Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşına girişi ve bunun nasıl bir süreçte ve hangi koşullarda gerçekleştiği konusu yakın tarih açısından önemlidir. Çünkü Birinci Dünya Savaşı asırlık Osmanlı Devleti'nin tasfiyesiyle sonuçlanmıştır.[65]

Birinci Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçları, Fransız İhtilâli ve bir çeyrek yüzyıl süren ihtilâl savaşlarının müteakip yüzyıl içinde meydana getirdiği gelişmelerin devamlı ve tabii bir sonucundan başka bir şey değildir. Denilebilir ki, devletlerin kendi sınırları içinde olduğu kadar, devletlerarasındaki münasebetler de yeni bir çerçeve içinde akmaya başlamıştır.[66]

Birinci Dünya Savaşı, Avrupa'da dört merkezi devlete karşı, Avrupa ve diğer kıtalarda bulunan yirmi beş devletin giriştiği, o tarihe kadar görülmemiş ilk büyük savaştır.[67]

Galip Devletlerin Türklerin yok edilmesine matuf yürüttükleri siyasi ve askeri hareketler karşısında Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı Milli Mücadele Hareketi ise milli sınırlar içerisinde bağımsız bir Türk Devleti kurmayı amaçlamıştır.[68]

---

[64] Cemil Koçak, Hikmet Özdemir, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye (1908–1980)**, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, Kasım, 2005, s. 58.
[65] Vahdet Keleşyılmaz**,** B**elgelerle Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşına Giriş Süreci,** Erdem, Cilt:11, Sayı:31, (Mayıs 1999), s.139.
[66] Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi…** , s. 99.
[67] Eroğlu, a.g.e. , s. 72.
[68] Mustafa Turan, a.g.e. , s. 307–308.

Avrupalı “büyükler” Yunan yayılmacılığının Osmanlı Devleti’nin küçülmesi sürecindeki bütün aşamalarında destekçisi olmuşlardır.[69]

Türk-Yunan uluslarının ulusal hedeflerdeki değişiklikler tarih boyunca aralarında sürekli bir gerginliğe ve sonuçta savaşlara neden olmuştur.[70]

---

[69] Gürel, **Tarihi Gelişmeler İçinde…**. , s. 128.
[70] Sedat İlhan, **Türk Yunan İlişkileri El Kitabı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi**, Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, No: 6, y.y. , s. 10.

BİRİNCİ BÖLÜM

ADALAR SORUNU

1. ADALAR MESELESİNİN BÜYÜK DEVLETLERCE ÇÖZÜLMESİ

Balkan Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında Barış Antlaşması 30 Mayıs 1913 de Londra'da imzalanmış, bu barış antlaşması ile Osmanlı Devleti, Ege adalarının kaderinin tayinini ve Arnavutluğun sınırlarının çizilmesi işini büyük devletlere bırakmış idi.[71]

14 Kasım'da Türkiye ile Yunanistan arasında Atina Antlaşması imzalanmış, ancak problemlerle doğrudan ilgili iki ülkenin ilişkileri normale dönmemişti.[72] Londra ve Atina Antlaşmaları'nın söz konusu maddeleri, Osmanlı Devleti'nin Ege adaları üzerindeki egemenlik haklarını ortadan kaldırmıyordu. Bu adaları alıp başka devletlere vermiyordu. Sadece bunların geleceklerinin tayini konusunda Büyük Devletlere vekâlet vermiş oluyordu. [73]

Altı büyük devlet 13 Şubat 1914'te Yunanistan'a ve 14 Şubat 1914'te Osmanlı Devleti'ne tebliğ ettikleri kararları ile Osmanlı Devleti'ne geri verilmesi gereken Gökçeada, Bozcaada ve Meis dışında kalan ve Yunan işgali altında bulunan bütün Ege Denizi adalarının silâhsızlandırılmış olmaları şartıyla Yunanistan'a verilmesini kararlaştırmıştır. Osmanlı Devleti'nin 15 Şubat 1914'te kabul etmeyeceğini ilân ettiği bu karar, Lozan Barış Anlaşması'nın 12'nci maddesi ile kabul edilene kadar bağlayıcı güce sahip olamamıştır.[74]

---

[71] Eroğlu, a.g.e. , s. 70–71.

[72] Necdet Hayta, **Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912- 11 Ağustos 1913)** , AAM, Ankara,2008, s. 96.

[73] Cevdet Küçük, **Ege Adalarının Egemenlik Devri Tarihçesi**, Ankara, 2001, s.11–12, bkz. Düstur, 2.Tertip, C.7, s.45–73.

[74] Ali Kurumahmut, **"Geçmişten Günümüze Ege Denizi ve Ege Adaları"**, Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri 1, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2005, s. 34.

Rodos ve 12 Ada konusunda ise, buraları mümkün olduğu kadar uzun süre elinde tutmak isteyen ve Anadolu'da imtiyaz elde etmek için basamak olarak kullanmayı düşünen İtalya'nın yoğun çabaları sonucu herhangi bir karar verilmemiştir. [75]

Karara büyük tepki gösteren Babıâli, 15 Şubat 1914'te ilgili devletlere verdiği cevabi notada, Osmanlı Devleti'nin hak ve çıkarlarının hiç dikkate alınmamasından duyulan üzüntü ve hayal kırıklığı dile getirilerek, Gökçeada, Bozcaada ve Meis'in Osmanlı Devleti'ne iade edilmiş olmasının senet kabul edildiği, diğer adalar hakkındaki haklı taleplerini elde etmek için gayret sarf edileceği bildirdi.[76]

Osmanlı Hükümeti pek de beklemediği bu kararı kabul edemeyeceğini belirli belirsiz bir biçimde açıklarken, Sadrazam Said Halim Paşada İstanbul'daki Yunan Elçisi ile adalar konusunu görüşmek istemişti. Fakat Büyükelçi, sorunun Büyük Devletlerce çözüldüğünü hatırlatarak görüşecek bir şey kalmadığı cevabını vermişti.[77]

Büyük Devletler, aynı notada, adaların Yunanistan'ın malı olması yönünün, ancak Saseno adasıyla (Avlonya karşısında) Güney Arnavutluğun, İtalya'da Floransa'da imzalanan protokol gereğince tesbit edilen sınırlarına kadar olan yerlerin Yunanlılarca boşaltılmasından sonra kesinleşeceğini eklemekte ve bu konu üzerinde bazı ayrıntılar verip şartlar ileri sürmekteydiler.[78]

Büyük Devletlerin Adalar konusundaki notasına Yunanistan 21 Şubat 1914'te cevap verdi.[79]

---

[75] Necdet Hayta, **"1912'den Günümüze Ege Adaları Problemi"** , Türk Yurdu, 110. sayı, 7.Devre, XVI. Cilt, Ekim, 1996, s.12

[76] Küçük, a.g.e. s.11–12.

[77] Şerafettin Turan, **"Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutlar, Taraflar",** Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri: Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler, Ankara, 1986, s. 53.

[78] Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi,** Cilt II, Kısım: III, TTK, Ankara, 1951, s. 248.

[79] Necdet Hayta, Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912–11 Ağustos 1913), **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 1997, s. 451.

Yunanistan'a verilen notada, bu adaların kendisine verilmesinin ancak Yunan askerinin Arnavutluk'a bırakılan Kuzey Epir'den çekilmesinden sonra kesinlik kazanacağı açıkça belirtilmiş idi. Bundan dolayı karara önce karşı çıkan Yunanistan, daha sonra Ege adaları üzerinde elde ettiği avantajı düşünerek, kabul ettiğini bildirdi.[80]

Galip Kemali Bey hatıralarında; Yunan Hükümeti'nin, Devletlerin kararlarını kabul ettiğini bildirdiği sırada, altı devletin samimiyetle tetkik ettikleri bir takım teminatta bulunmuştur. Arnavutluk'un kontrolü için teşekkül etmiş olunan milletler arası komisyon tarafından mezkûr hükümet topraklarındaki bütün ahalinin, hangi mezhebe bağlı olursa olsunlar, dinleri ve dilleri hakkında eşit haklardan azami surette istifade etmelerini temin edilmesi kararlaşmıştır.[81]

Babıâli, Yunan işgalindeki Ege adalarının kaderini kararlaştırma yetkisini büyük devletlere verirken, Boğazlara ve Anadolu kıyısına yakın adaların Türkiye'de kalmasının elzem olduğunu belirtmişti ve ilgili tarafların çıkarlarına uygun bir karar verileceğini kuvvetle umuyordu. Şimdi Osmanlı İmparatorluğunun hayati çıkarlarını dikkate almayan bir karar verildiğini büyük bir üzüntüyle görmekteydi. Bozcaada, Gökçeada ve Meis Adasının geri verildiğini senet sayarken Babıâli, haklı ve meşru isteklerini kabul ettirmek için de çaba harcayacaktı.[82]

Hâlbuki Osmanlı hükümeti bu adaların mukadderatı üzerinde karar verme hakkını Büyük devletlere bırakmayı kabul ederken tabii olarak bu işte kendisinin, adaların ve onlara yakın Anadolu topraklarının menfaatleri gözetilerek bir karara varılacağı inancı ile hareket etmişti. Yoksa adaların, İtalya ve Avusturya devletlerinin Adriyatik denizindeki ihtiraslarını tatmin ve güvenlerini sağlamak için Yunanistan'dan Arnavutluk'ta istenilen fedakârlığa

---

[80] Küçük, a.g.e. , s. 12.

[81] Galip Kemali Söylemezoğlu, **Galip Kemali Sözlemezoğlu Hatıraları, Atina Sefareti (1913–1916)**, Türkiye Yayınevi, 1946, s. 167.

[82] Bilal N.Şimşir, **Ege Sorunu, Belgeler**, Cilt II. (1913–1914), Belge No: 415, TTK, Ankara, 1989, s.CLXIII.

karşı bir taviz olabileceklerini hatırına getirmemişti ve getiremezdi. Bu bakımdan bu işte güveni kötüye kullanma olayı vardı ve bu olay Büyük devletlerin zihniyet ve hareket tarzlarının pek açık bir örneği idi.[83]

2. BÜYÜK DEVLETLERİN KARARINI KABUL ETMEYEN OSMANLI DEVLETİ'NİN YUNANİSTAN İLE DOĞRUDAN DOĞRUYA GÖRÜŞME ÇABALARI

Altı Büyük Devletin Süfera Konferansı'nda aldığı bu karar, adalar sorununu çözmedi. Devletler kararlarını silahla Türkiye'ye kabul ettirmek konusunda anlaşamadıkları için, karar yine askıda kaldı. Bâbıâli'nin girişimleriyle konu iki devlet arasında görüşülerek çözüm yolu bulunmaya çalışıldı.[84]

Ege sorunlarının kökeninde Balkan Savaşları esnasında Yunanlılarca işgal edilen Türk adalarının -istisnaları dışında- Türklere iade edilmemesinden kaynaklanan sorunlar vardır. Londra Antlaşması ile I.Balkan Savaşını sona erdiren Osmanlı Devleti ne bu antlaşmada ve ne de daha sonraki süreçte Yunan işgaline uğrayan ve savaş sonrasında geri alamadığı bu adaları Yunanistan'a devretmemiştir. [85]

Büyük Devletlerin Adalar konusundaki kararı, meseleyi çözememiş ve Türkiye'yi memnun etmemişti, Türkiye Adalar Meselesini doğrudan Yunanistan ile görüşmeye karar vermiştir.

Yunus Nadi, 18 Şubat 1914 tarihli Tasfir-i Efkâr'daki makalesinde, artık Adalar meselesinin tabii cereyanına girdiğini, şimdi için asıl alakadarlar olan

---

[83] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s. 248.
[84] Küçük, a.g.e. , s. 12.
[85] Vahdet Keleşyılmaz**,"Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Kökeni ve Önemi Üzerine"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:46, Cilt: XVI, Mart 2000, s.279.

Türkiye ile Yunanistan arasında çözümlenecek bir dava haline dönüştüğünü belirtmiştir.[86]

Bununla birlikte Osmanlı Hükümetinin takındığı muhalif durum ve 1914 yazında Osmanlı donanmasının Yunan donanmasına üstün olacağı yönünün bilinmesi ve hele Büyük devletler arasında, kararlarını Osmanlıya kabul ettirmek için onun üzerinde baskıda bulunmak hususunda, bilhassa Almanya'nın karşı çıkması yüzünden, oybirliği olamaması, Yunan başbakanı Venizelos'u bir anlaşma yolu aramaya sevk edecektir.[87] Devletlerin, Adalar işinin Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan arasında halledilmesine memnun bir nazarla bakacakları ve eğer iki taraf arasında bu anlamda görüşmelere başlanacak olursa yardım etmekten başka bir tutum ve hareket göstermeyecekleri de kuvvetle zannedilmekte idi.[88]

İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sır L.Mallet'den Dışişleri Bakanı Grey'e yazılan yazıya göre; Sadrazam'ın, Yunan Elçisine adalar konusunda Türk-Yunan ikili müzakereleri yapılmasını önermiş, Midilli ve Sakız'ın Yunanistan'a bırakılmasını haksız saydıklarını bildirmiş idi. Yunan elçisi ise, büyük devletlerin kararlarının Yunanistan'ı haklı göründüğünü söyleyerek, adalar konusunda görüşme yapma yetkisi bulunmadığını ifade etmişti.

Türk Hükümeti'ni adalar konusunda ikili müzakereler açma fikrinden caydırmak isteyen Yunan Elçisine, büyük devletlerin kararını kabul etmesini Babıâli'ye söylediğini, Türkiye'nin savaş açmak niyetinde olmadığı yolunda cevap aldığını, Türk-Yunan görüşmelerinin yararlı olabileceğini bildirmişti.[89]

Yunus Nadi, "Adalara Dair" başlıklı makalesinde, Adalar meselesinin doğrudan doğruya Osmanlı ve Yunan Hükümetleri arasında yapılacak görüşmelerle çözümlenmesinin gerekliliğini ifade etmiştir. Yunus Nadi'ye göre

---

[86] Yunus Nadi, "Siyasiyat, Cevabi Nota ve Avrupa", **Tasfir-i Efkâr**, 18 Şubat 1914, No: 999, s.1.
[87] Bayur, **Türk İnkılâbı …**. , s.249.
[88] "Adalar Meselesinin Yeni Safhası", "İntizar Devresi, Devletler ve Cevabi Notamız", **Tasfir-i Efkâr**, 18 Şubat 1914, No: 999, s. 1.
[89] Şimşir, a.g.e. , Belge No:439, s. CLXX-CLXXI.

Büyük Devletler Adalar konusunda bir emrivaki ile kararlar alıp bunu alakadar olan iki devlete Osmanlı Devleti ve Yunanistan'a bildirmekle görevlerinin son bulduğunu düşünmüşler, ayrıca Balkan Devletlerinden Sırbistan ve Romanya dahi adalar meselesi konusunda Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında bir çözüm yolu bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Yunus Nadi, gelişmeler neticesinde müzakere masası başına geçileceğini ve böylelikle Adalar Meselesinin bu defa asıl alakadarlar arasında bir müzakere devresi daha geçireceğini ifade etmiştir.[90]

Yunus Nadi makalesine şöyle devam etmiştir: "Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında Romanya Hükümeti tarafından vuku bulan arabuluculuk teklifinin özellikle Midilli ve Sakız'da ki İslâm halkının korunması hususunda olduğunu Osmanısche Lloyd gazetesi beyân etmektedir. Bu koruma söz konusu adalarda ortaklaşa idare ile tesis olacaktır.

Bükreş Antlaşmasının imzalandığı tarihten itibaren Romanya Hükümeti, bu antlaşma esaslarının devamı için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceğini bildirmişti. Antlaşma hükümlerini korumak için öncelikle Balkanlarda bunu sağlamak gerekiyordu.

Adalar Meselenin Yunanistan ile Türkiye arasında doğrudan doğruya görüşmelerle çözümlenmesi gerektiği fikri yaygındı, ancak ne Türkiye ne de Yunanistan doğrudan doğruya bir teşebbüste bulunmamışlardı".

Nadi ayrıca, Romanya'nın ilk arabuluculuk teklifinin başarısından cesaret alarak Türkiye ve Yunanistan arasında ikinci defa dostluk teşebbüsünde bulunmak zamanı geldiğini anladığını, Bâb-ı Âli ile Atina kabinelerinin görüşlerini elçileri vasıtasıyla öğrendikten sonra iki hükümet arasında doğrudan doğruya görüşmeye hazırlanmak için General Coanda'yı memur ettiğini de belirtmiştir.[91]

---

[90] Yunus Nadi, Siyasiyat, "Adalara Dair", **Tasfir-i Efkâr**, 1 Nisan 1914, No: 1035, s. 1.
[91] "Romanya'nın Tavassutu", **Sabah**, 1 Nisan 1914, No:8813, s.1.

3. ROMANYA'NIN ARACILIĞI

İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sır E. Mallet'den Dış İşleri Bakanı Sır E.Grey'e gönderilen belgeye göre; Türkiye'nin, Romanya'nın yardımıyla, adalar konusunda Yunanistan'la anlaşmaya çalıştığı ve anlaşma'nın her iki tarafın da yararına olacağı ifade edilmişti. Yunanistan'a verilmek üzere hazırlanan Fransız nota taslağı'nın bu anlaşmayı etkileyebileceği, büyük devletler, adaların hiçbir zaman saldırıya uğramayacağı yolunda Yunanistan'a güvence verirlerse, bunun Yunanistan'ın tutumunu sertleştireceği ve Türk-Yunan anlaşmasını engelleyebileceği belirtilmişti. Bu nedenle notanın son paragrafı elden geldiğince renksiz ve kapalı olmalıydı.[92]

İstanbul Gazetesi, Adalar Meselesinin dostane bir surette çözümlenebilmesi için Romanya'nın resmen müdahale ettiğini yazıyordu.[93]

Osmanısche Lloyd Gazetesi bununla ilgili olarak, Atina'daki malumatı şu şekilde veriyordu:

"Romanya tarafından vaki olan arabuluculuk teklifinin ezcümle Midilli ve Sakız adalarında ekalliyeti teşkil eden Müslümanların cümlesine müteallik bulunduğunu güvenilir bir kaynaktan haber almaktayız".

Buna ilaveten gazete, mezkûr adalar bir Osmanlı-Yunan müşterek idaresi tesisi suretiyle Müslümanların himayesi hususunun teminat altına alınacağını haber veriyordu.

Aynı gazete Polis ve jandarma aynı oran dairesinde Türkiye ve Yunanistan tarafından teşkil edileceğini, her iki ada, ahalinin miktarı oranında İslam ve Hıristiyanlar tarafından teşkil kılınacak bir idare meclisi marifetiyle idare olunacağını ifade ediyordu.

---

[92] Şimşir, a.g.e. , Belge No: 459, s.CLXXVII.
[93] "General Coanda" , **Sabah**, 1 Nisan 1914, No:8813, s.2.

Gazete ayrıca, Bâb-ı Âli'nin, Romanya'nın teklifine vereceği cevabın henüz belli olmadığını da ilave ediyordu.[94]

General Coanda'nın memuriyetiyle ilgili burada mevcut olan haberlere göre, Yunanistan Hükümeti Sakız ve Midilli'de konsolos vazifesi ile muvazzaf olmak üzere Osmanlı komiserler bulundurulmasına karşı çıkmayacaktı.

Romanya basınından gelen haberlere göre, adalar meselesinin çözümlenmesi hakkında Romanya Hükümeti hiçbir resmi teşebbüste bulunmamıştır. Hatta elçiliğe bu konuda Bükreş'ten bir talimat ulaşmamıştır. Bükreş Antlaşması şartlarının devamı için Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlığın çözümü Romanya Hükümeti tarafından arzu edilmekteydi.

Sadrazam Paşa ile General Coanda arasında yapılan görüşmelerde General Coanda, Türkiye'nin görüşünü almıştı. General, Yunanistan'a gittiğinde bu görüşü iletecek ve Yunanistan hükümetinin de görüşünü alarak Romanya kralına tebliğ edecekti.

Romanya Kralı iki taraf için de kabul edilebilir bir çözüm yolu için çalışacak, bunun üzerine Romanya tarafından arabuluculuk yapılacak iki hükümet arasında Türkiye ve Yunanistan arasında doğrudan doğruya müzakerelere başlanılacaktı.[95]

Yunanistan hükümeti, Epir'in tahliyesi hususunda tahliye için ilk emre hazır olmalarını mezkûr bölgede bulunan askerlere emir verdiğini, büyük devletlere bildirmiştir.[96]

İstanbul Gazetesi: Romanya'nın arabuluculuğundan söz ederken, pek çok devletin bu konu ile meşgul olduğunu söylemektedir. Gazeteye göre,

---

[94] "Adalar Meselesi, Romanya Nasıl Tavassut Etmiş?" , **Tasfir-i Efkâr**,1 Nisan 1914, No:1035, s.1.
[95] "Romanya'nın Tavassutu", "Osmanlı Komiserler", **Sabah**, 3 Nisan 1914, No:8815, s.1.
[96] "Epir'in Tahliyesi", **Tasfir-i Efkâr**, 2 Nisan 1914, No:1036, s. 1.

halledilecek meseleler hakkında Midilli ve Sakız'a ait olanlar şüphesiz en önemlileridir.

Gazete ayrıca Türkiye'nin, Romanya'nın teşebbüsüne henüz bir karar verilmemekle birlikte, Bâb-ı Âli'nin bu anlaşmazlığa son vermek için dostane girişimlerde bulunacağının beklenmekte olduğunu belirtmekteydi.

Bunlara ilaveten İstanbul Gazetesi General Coanda'nın, Atina devlet ileri gelenlerinin bu meselenin iyi niyetle sonuçlanması ümit ettiğini, çünkü Adalar Meselesinin çözülmesinin, Osmanlı Hükümeti kadar kendi menfaatleri içinde gerekli olduğunun farkında olduğunu belirtmekteydi.[97]

Atina'ya gelen ve Türkiye ile Yunanistan arasında arabuluculuk yaptığı sanılan Romen Generali Caonda'nın hiçbir özel görevi bulunmadığı anlaşılıyordu. Yunan Dışişleri Bakanı, adalardaki Türk görevlilerine "Konsolos" değil de "Komiser" unvanı verilirse belki Türkiye ile anlaşma olabileceğini umuyordu.

Yunanistan, Sakız ve Midilli adalarını Türkiye'ye geri vermek niyetinde değildi ve Midilli Adası ile On iki Ada'nın bazıları değiş tokuş edilebilirdi. Bunun için On iki ada'nın tez elden Türkiye'ye geri verilmesi gerekecekti.[98]

Yunanistan Başbakanı Venizelos, Midilli ve Sakız Adasına karşılık, Menteşe Adaları'ndan hangilerinin Yunanistan'a verilebileceğini 2 Mart 1914 de sormuş. Sadrazam Said Halim Paşada 4 Martta, halen İtalyan işgali altında bulunan İpsara, Ahikerya (Karyot), Koçbaba (Levita). İstampulya, Kerpe ve Kaşot Adalarının, Sakız ve Midilli'ye karşılık olmak üzere Yunanistan'a verilebileceğini bildirmiştir. Fakat gözü Rodos'ta olan Venizelos, müzakereye yanaşmamış, Osmanlı Devleti'nin Midilli ve Sakız'a yapacağı muhtemel bir saldırıya karşı Büyük Devletlerin garanti vermelerini istemiştir. Fakat devletler bu konuda garanti vermekten çekinmişlerdir. Durum giderek Osmanlı Devleti'nin lehine gelişmeye başlamış, Üçlü İttifak Devletleri,

---

[97] "Romanya'nın Tavassutu" , "Osmanlı Komiserler" , **Sabah**, 3 Nisan 1914, No:8815, s. 1.
[98] Şimşir, a.g.e. Belge No:460, s. CLXXVII.

Limni'nin de Osmanlı Devleti'ne verilmesini kararlaştırmışlardı ki diğer taraftan İtalya, işgali altındaki adalardan çekilmek için Osmanlı Devleti ile müzakereye hazır olduğunu bildirmiştir. [99]

Daha sonra, yine Sırbistan ve Romanya'nın aracılığı ile bir anlaşmaya varmak için çalışılmıştır. Aracılık eden Atina'daki Sırp elçisi bazı adaların Osmanlı'ya bırakılması karşılığında Yunanistan için Memalik-i Osmaniye'de meskûn Rumlar hakkında bazı ayrıcalıklar verilmesi ve Patrikhane hukukunun tevsi ve teşyidi ve Yunanistan'ın himayesine vaz'ı gibi suri birtakım menfaatler temin edilip edilemeyeceğini Osmanlı elçisinden sormuştur. Bu soru Yunanistan'a herhangi büyük bir devletten daha çok geniş ölçüde Osmanlı içişlerine karışmak hakkını istemeye varıyordu ve Kırım Seferine yol açan Rusya çarı I. Nikola'nın isteklerine benziyordu. Bu yüzden böyle bir düşünce üzerinde durulması bile imkânsızdı.[100]

Romanya Hükümeti, Türkiye ve Yunanistan arasında sorunun çözümü konusunda bu talebi yerine getirmeye hazır olduğunu beyan etmiş ve bu maksatla Romanya'nın Atina Sefiri, Yunan Hariciye nazırı Streit'i ziyaret ederek Romanya'nın barışın halli için Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan arasındaki mevcut meseleden çözümü için kendi hükümetlerinin de isteğini belirtmiştir.

Mösyö Streit bu teşebbüse cevaben; Hükümet-i Osmaniye'nin kendi memleketi dâhilinde bulunan Rumlara tazyikatda bulunduğundan ve Yunanistan'ın bu durumdan şikâyeti olduğundan bahisle ancak Yunanistan'ın dostu olan Romanya'nın bu teşebbüsünü reddetmemek için Düvel-i Muazzamaca adalar hakkında belirtilen görüşler çerçevesinde doğrudan doğruya görüşmelere girişmeyi kabul ettiğini bildirmiştir.[101]

Jön Türk gazetesinin muhabirlerinden biri ise general ile uzunca bir müddet görüşmeyi başarmıştır. Muhabir ilk olarak şu soruyu sormuştur;

---

[99] Küçük, a.g.e. s.12.
[100] Bayur, **Türk İnkılâbı …** s. 266.
[101] "Romanya'nın Tavassutu Etrafında" , **Tasfir-i Efkâr**, 5 Nisan 1914, No: 1039, s. 2.

—İstanbul'da memuriyetiniz neden ibaretti? Adalar meselesi hakkındaki müzakerat ne merkezde bulunmaktadır."

Muhabir bu soruyu pek çok yerde ve pek çok şekilde sorulduğu halde General Coanda'dan bir cevap alınamadığını belirtmiştir.

Muhabire göre; General daha zeki çıkmıştı. Politikadan başka her şey hakkında görüşüyor, fakat siyasete dair sorulan soruları işitmiyordu.[102]

Bulgaristan'ın öç almak için beslediği ihtiraslardan ve onun Avusturya'dan görebileceği yardımdan çekinen Sırbistan'la Romanya, Osmanlı ve Yunan hükümetlerini anlaştırmak ve böylelikle Bulgaristan'ı yalnız bırakmak için çok çalışmaktaydılar. [103]

3.1. Romanya'nın Aracılığı ve Yabancı Basın

Adalar meselesinin doğrudan doğruya alakadar iki taraf Osmanlı Hükümeti ve Yunan Hükümeti arasında müzakerelere girişmek suretiyle halledilmek istenildiği ve bu amaçla her iki tarafın da görüşlerini ifade ettikleri ortadadır.

Yerli ve yabancı birçok gazeteler, ajanslar adaların doğrudan doğruya alakadar iki taraf arasında çözümlenmesinden bahisle hep ortaya On iki ada ile değişimi esasını ileri sürüyor. Bu açıklamalardan öyle anlaşılıyor ki Osmanlı Hükümeti Midilli ve Sakız Adalarını almak için İtalyan işgalinden kendisine intikal edecek On iki ada'yı Yunanistan'a verecek imiş. Mübadele esasında bu hakikat olsa bile, bu hiçbir zaman bu şekilde olamaz. Adalar meselesinde Osmanlı Devletini bu denli önem verdiren husus bu bölgelerin Anadolu kıyısında olmaları ve başka idare altında oldukları taktirde

---

[102] "General Coanda" , **Sabah**, 4 Nisan 1914, No: 8816, s. 1.
[103] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s. 266.

Anadolu'nun huzur ve güvenliğini tehdit edebilecek bir vaziyette yer almalarıdır.[104]

Berlin Gazetesi;

İstanbul'dan ulaşan haberlere dayanarak verdiği bilgiye göre; Türkiye ne Midilli ne de Sakız'dan vazgeçmeyeceğini General Coanda'ya beyan etmiştir.[105]

Bükreş Gazetesine göre: "General Coanda'nın ifa ettiği vazifede başarılı olması ihtimali pek azdır. Buna sebep Atina Kabinesinin itilafçı tutumudur."[106]

Romanya'nın Türkiye ile Yunanistan arasında arabuluculuk için yaptığı teşebbüs hakkında Romanya gazeteleri Atina'daki bilgiyi neşr ediyorlardı.

Bu bilgiye göre; Bükreş'teki Osmanlı elçisi Sefa Bey hükümet tarafından aldığı emirle Romanya Hariciye bakanına müracaat edip Makedonya'daki Müslümanların hicrete mecbur kalacak bir surette Yunan memuru tarafından baskı yapılmakta olduğunu ve gerek bu durumdan dolayı ve gerek Anadolu'da adaların Yunan işgalinde bulunmasından ve bunun yol açacağı tehlikelerden dolayı Romanya'nın arabuluculuk yapması istendiği ve bu anlamda Türkiye ile Yunanistan arasında doğrudan doğruya bir müzakere ile anlaşmanın arzu edildiği bildirilmiştir.

Bu maksatla Romanya'nın Atina elçisinin Yunanistan Hariciye nazırı Streit'i ziyaret edip barış için Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlığın çözümü yolunda Romanya'nın isteğini yazmışlardır.

Mösyö Streit cevaben Türkiye'den pek fazla şikâyetçi olduğunu ve Yunanistan'ın adalar hakkında büyük devletlerin vermiş olduğu karara uymak

---

[104] "Adalar Meselesi" ,**Tasfir-i Efkâr**, 6 Nisan 1914, No:1040, s. 2.
[105] "Adalar" , **Sabah**, 5 Nisan 1914, No:8816, s. 2.
[106] "Adalar Meselesi Etrafında", "General Coanda'nın Vazifesi" , **Tasfir-i Efkâr**, 7 Nisan 1914, No:1041, s. 2.

şartıyla Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin iyileşmesi için Yunanistan'ın dostu olan Romanya'nın arabuluculuk teklifini kabul ettiğini bildirmiştir.[107]

Neue Freie Presse Gazetesi'nin haberine göre; Bükreş gazeteleri Romanya'nın adalar meselesine dair olan arabuluculuk girişimi hakkında bilgi vermektedir. Bu bilgilere göre, Bükreş Sefiri Safa Bey, Yunanistan'da kalan İslâm halkının Yunan Hükümeti tarafından gördükleri müşkülat dolayısıyla Osmanlı Devletine hicret etmekte olduklarını Romanya Hariciye nazırına tebliğ etmiş ve Osmanlı Hükümeti'nin gerek Yunanistan ve gerekse Yunan Hükümetinin Anadolu kıyılarına yakın olan adalarda baş gösteren tehlikelerden dolayı, bu meseleler hakkında iki taraf arasında doğrudan doğruya görüşülmesini Hariciye nazırına bildirmiştir.[108]

Osmanische Lloyd Gazetesine göre; Yunan Hükümeti, mezkur adalarda (Midilli ve Sakız) Türkiye'nin menfaatlerinin korunması için Adalardan her birine konsolos derecesinde yetkilere sahip bir Osmanlı komiserinin tayinini teklif etmişse de Bâb-ı Âli, teklifi yetersiz sayarak reddetmiştir. Adı geçen gazete, Osmanlı Devleti'nin iki adanın müstakil idaresinin, Anadolu sahillerini her türlü saldırı ihtimallerinden korunmuş kılacak ve silah kaçakçılığına son verecek bir tarzda tanzim edilmesinin lazım geleceği, görüşünde olduğunu da belirtmiştir.

Yazı şöyle devam ediyordu: Osmanlı Devleti, Midilli ve Sakız adalarında nüfuzunu idame edebilecek bir idare şeklinin kabulünü talep etmektedir. Yunanistan bu görüşü kabule yanaşmadığı için Bâb-ı Âli, Midilli ve Sakız Adalarında ya bir muhtar hükümet yahut bir müşterek idare tesisi maksadını takip etmektedir.[109]

Draç gazetelerinin Atina'dan alarak verdikleri bilgiye göre, Romanya Generallerinden Coanda Atina'da Venizelos ile görüşmüş ve adalar meselesi hakkında Osmanlı Devleti'nin görüşünü iletmiştir. Ancak Venizelos adalar

---

[107] "Romanya'nın Tavassutu" , **Sabah**, 5 Nisan 1914, No: 8817, s. 2
[108] "Romanya'nın Tavassutu Etrafından" , **Tasfir-i Efkâr**, 5 Nisan 1914, No: 1039, s. 2.
[109] "Adalar Meselesi" , **Sabah**, 11 Nisan 1914, No: 8823, s. 1

meselesinin büyük devletlerin vermiş oldukları karar suretince çözümlenmiş gözüyle baktığını beyân etmesi üzerine General Coanda daha fazla açıklamaya girişmekten vazgeçmiştir.[110]

Jön Türk Gazetesi; Atina'dan gelen son haberlere göre Galip Kemali Bey ile Yunan Hükümeti arasında adalara dair doğrudan doğruya cereyan eden müzakerelerde önemli gelişmeler yaşandığını haber vermiştir.[111]

Ayrıca Osmanlı Hükümeti her iki adanın da tehlikelerden uzak bulundurularak, silah kaçakçılığına engel olunacak şekilde ve İslâm halkının dinlerini serbestçe yaşamalarına uygun şartların oluşmasını arzu etmektedir. Bâb-ı Âli Makedonya Müslümanlarının mevcut durumunu dikkate alarak bu hususta teminat verilmesinin gerekliliği üzerinde ısrar etmektedir.

Buna ilaveten Osmanlı Devleti Yunan teklifini kabul edilmez görerek Midilli ve Sakız adaları için kendisinin nüfuzunu temin edecek bir idare tarzı talep etmek mecburiyetindedir. Yunanistan bu görüşü kabul etmeyeceğinden ayrıntılara girmemiştir.

Bâb-ı Âli muhtariyete sahip bir hükümet tesisini veya ortak idare kabulünü talep etmektedir. Müzakerenin iyi sonuçlanması ümit etmektedir.[112]

3.2. Romanya Aracılığında Türkiye-Yunanistan Arasında Adalar Meselesi Konusunda Görüşmeler Devam Ediyor

Deyli Telgraf'ın Atina Muhabirinden aktarıldığına göre; Adalar meselesini Türkiye ile Yunanistan arasında doğrudan doğruya cereyan edecek bir müzakere neticesinde bir sonuca kavuşturmak için Romanya tarafından girişilen arabuluculuk hakkında, meselede alakadar bir kaynaktan vuku bulan haberler şu merkezdedir:

---

[110] "General Coanda" , **Sabah**, 10 Nisan 1914, No: 8822, s. 2.
[111] "Adalar Meselesi ", **Tasfir-i Efkâr**, 13 Nisan 1914, No: 1047, s. 2.
[112] "Adalar Meselesi ", **Sabah**, 11 Nisan 1914, No: 8823, s. 1.

“Müzakerat Romanyaca teklif olunan ve Yunanistanca çoktan kabul edilen esas üzerinde cereyan ediyor. Bu esasa göre Midilli ve Sakız Yunan idaresinde kalacak ve Türkiye bu bölgede kendi idari dâhilîsinde bulunan teftiş ve gözetim yapma hakkına haiz birer komiseri sürekli olarak orada bulunduracaktır”.[113]

İtalya’nın işgalinde bulunan On iki ada’nın Uşi Andlaşması mucebince Osmanlı Hükümetine iade edilmesi etrafında cereyan eden görüşmelerin yeni bir safhaya dâhil olduğu beyan olunmaktadır”.[114]

Diğer taraftan İtalya’nın İstanbul elçisinin Türkiye’ye gelmesiyle birlikte bu konu hakkında müzakereye başlanılacağı ifade edilmektedir.[115]

İstanbul’dan Berliner Tageblatt Gazetesine yazıldığına göre, son borç para alımının akdinden evvel Osmanlı Devleti’nin adalar hakkındaki kararı kabul edeceğine dair Fransa’ya karşı taahhütte bulunulduğu Osmanlı Hükümet çevrelerinde konuşulmaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin bu günlerde Avrupa kabinelerine yeni bir nota tebliğ ederek bunda; İmroz, Bozcaada, Meis adalarının iadesini talep edeceğini bildirmektedir.[116]

Deyli Telgraf Gazetesi, İtalya’nın işgalinde bulunan On iki ada meselesine dair şu şekilde açıklamada bulunmuştur;

“İtalya Hükümeti On iki ada’nın tahliyesi için siyasi ve mali birtakım teklifler ileri sürmüştür. Bunlardan biri söz konusu adalarda İtalyan komiserler tayin olunması hususudur ki Osmanlı Hükümeti tarafından kesinlikle reddedilmiştir. Zaten Büyük Devletler dahi böyle bir teklifi uygun görmüyorlar.[117]

---

[113] “Romanya’nın Tavassutu ve Adalar Meselesi “, **Peyam**, 14 Nisan 1914, No: 148, s. 1.
[114] “Adalar Meselesi” , **Peyam**, 19 Nisan 1914, No: 148, s.1.
[115] “On iki adaya Dair” , **Tasfir-i Efkâr**, 19 Nisan 1914, No: 1053, s. 1.
[116] “Adalar Meselesi ve Son İstikraz” , **Peyam**, 18 Nisan 1914, No:147, s. 1.
[117] “Adalar Meselesi “, **Sabah**, 21 Nisan 1914, No: 8833, s. 2.

Tan Gazetesinin Bükreş muhabiri, Osmanlı-Yunan görüşmelerine dair mensup olduğu gazeteye göndermiş olduğu bir telgrafta, bu görüşmelerin safhalarını bildiriyordu:

“Bu meseleyi başlangıcından beri takip etmiş olan hükümetin ileri gelenlerinden biriyle birkaç defa görüştüm. Muhabir mezkûr şahsın kendisine vermiş olduğu beyanatı aşağıda olduğu şekliyle özetle işar ediyor:

Türkiye-Yunanistan arasındaki anlaşmazlığa dair görüşmeler asıl Bükreş’te cereyan etmektedir. Bu görüşmelerin safhası üçe ayrılabilir;

1- Mösyö Venizelos’un Bükreş’e olan seyahati esnasında cereyan eden görüşmelerde, Venizelos’a Türkiye ile doğrudan doğruya görüşmeye girişilmesi fikri telkin edilir ve Sakız ve Midilli’ye itâ edilecek bir muhtariyete mukabil On iki adadan birkaçını Yunanistan’a terk etmek suretiyle Romanya Hükümeti bir tavsiyede bulunmuş olduğu söylendi. Venizelos tarafından olumlu görünüp, bu mesele birkaç zaman için bu vechle kapalı kalmıştır.

2- Galip Kemali Beyin, Atina’ya olan gidişinde yapılmış olan mülakat:

Galip Kemali Bey Atina’ya sefir olarak geldikten sonra Yunan başvekiline kesilmiş olan görüşmelere tekrar başlanılmasını teklif etmiştir ve kabul cevabını alınca mensup olduğu hükümetin Sakız ve Midilli’nin Türkiye’ye terkine karşılık On iki Ada’dan altısını Yunanistan’a terk etmeye razı olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Venizelos bu esas üzerine vaki olacak görüşmelere devam etmekte engel olduğunu beyan etti. İş yine sekteye uğramıştı.

3- Bundan birkaç hafta önce Romanya Hükümeti bu meselenin hâl ve tavsiyesi için tekrar yardımda bulunmayı kabul etti. Yunanistan tarafından yapılan teklifte;

Yunanistan Sakız ve Midilli üzerinde hâkimiyetini muhafaza edecek, fakat Türkiye bu iki adaya fevkalade komiser namıyla birtakım memurlar tayin

edecek ki bunların yetkisi konsolosların yetkisinden çok fazla olacak ve kaçakçılık hususunda Türkiye'ye kesin güvenceler verilecektir.

Romanya Hükümeti Yunanistan'ın bu teklifini Türkiye'ye bildirdi. Türkler henüz cevap vermediler. Mesele bu şekilde kaldı".[118]

Bu arada Türk Büyükelçisi, Ege Adaları konusunda Yunanistan'a verilecek noktada değişiklikler yapılmasını istemişdi. Bu notanın daha çok Arnavutluk konusu üzerinde durduğunu, adalar işinin bu kez ikinci plânda olduğu ve esasen Türkiye'ye bildirilemeyeceği yolunda cevap verilmiş, Tevfik Paşa, Venizelos'un Sakız ve Midilli ile On iki ada'dan bazılarını değiş tokuş etmek istediğini de söylemişti. [119]

Viyana'dan Heronos gazetesine ulaşan hususi bir tegrafnameye göre, Büyük Devletler Yunanistan'a tebliğ edilmek üzere tanzim edilen notanın metnini tadil etmişlerdi.

Üçlü İtilaf, notanın Midilli ve Sakız adasına dair olan; "Devletler Bâb-ı Âli nezdinde bütün nüfuzlarını ifa edeceklerdir" fıkrasını "devletler Bâb-ı Âli nezdinde dostane nüfuzlarını ifa edeceklerdir" suretinde değiştirmişlerdir.[120]

Yunanistan'ın büyük bir ümitle beklediği cevap nihayet 25 Nisan 1914'te verildi. Buna göre; Hükümetler Osmanlı egemenliğine bırakılan adalarda yaşayan Rumlarla, Yunanistan egemenliğine bırakılan yerlerdeki Türklerin eğitim ve din ile ilgili haklarının korunması hususunda ilgili hükümetler nezdinde gerekli baskıları yapmaya ve ortak karar olarak Yunanistan'a verdikleri adaların sahipliği konusunda Bâb-ı Âli'nin Yunan Hükümeti'ni rahatsız etmemesi ve Osmanlı Hükümeti'nin kararına saygı göstermesi gereği konusunda "dostça uyarıda" bulunmaya hazır olduklarını beyan etmişlerdir.[121]

---

[118] "Osmanlı-Yunan Müzakeratı" , **Peyam**, 24 Nisan 1914, No: 153, s. 1.
[119] Şimşir, a.g.e. , Belge No: 495, s. CLXXXVII.
[120] "Adalar Meselesi ", "Nota Metninde Tadilat ", **Tasfir-i Efkâr**, 21 Nisan 1914, No:1055, s.5.
[121] Ali Kurumahmut, **Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, TTK, Ankara, 1998, s. 56.

Büyük Devletlerin amacı Adalar Meselesinde Yunanistan'ı sıkıntıdan kurtarmak ve vermiş oldukları kararları Osmanlı Hükümetine kabul ettirmektir.

Büyük Devletler beyannameyi Venizelos'a verdikten sonra Yunanistan'ın Kuzey Epir'i tahliye etmesinin lüzumu geldiğini bildirmeleri üzerine Mösyö Venizelos bu konuda derhal emir vereceğini cevaben beyan etmiştir.[122]

Paris Gazetesi; Osmanlı-Yunan münasebetinden bahs olunan bazı haberlerde, Yunanistan'ın ne askeri durumunun ne de siyasi durumunun Balkan Savaşı'ndan beri işgal ettiği arazide etkili olamayacağını söylemiş ve Yunanistan için en iyi politikanın Adalar Konusunda Türkiye ile bir anlaşma yapması olduğunu, ifade etmiştir.[123]

İtalyan Hükümeti, On iki ada'nın boşaltılmasını ve Anadolu'da imtiyaz alınması işinin bir an önce bir sonuca bağlanmasını ve Temmuz ayına kadar bu sorunlara bir çözüm bulmayı umuyorlardı.[124]

Atina Telgraf Ajansından bildirildiğine göre;

Yunan Hariciye Nazırı Streit'in rahatsızlığı nedeniyle Düvel-i Muazzama sefirleri Hariciye nezaretine giderek başvekil Venizelos'a Yunanistan'ın 31 Şubat tarihli notasına Büyük Devletlerin cevabını ayrı ayrı takdim etmişlerdir.

Cevabı notada : "İmroz, Bozcaada ve Meis Hıristiyan halkının menafi-i mezhebiyeleri hakkında teminat-ı kâfiye verilmesi içinde Büyük Devletler nezdinde bütün nüfuzlarını kullanmaya hazırdırlar."denilmiştir.[125]

11 Haziran 1330 tarihli belgede,"Yunanlıların Selanik'ten Bozcaada'ya büyük çaplı toplar nakil ederek adayı tahkim ettikleri hakkında alınan bilgilerin çeşitli yollarla soruşturulması Dahiliye nezaretince üçüncü kolordu

---

[122] "Devletlerin Yunan'a Cevabı" , **Sabah**, 26 Nisan 1914, No: 8838, s. 1.
[123] "Türkiye-Yunanistan" , **Peyam**, 27 Nisan 1914 No: 156, s. 1.
[124] Şimşir, a.g.e. , Belge No:497, s.CLXXXVII.
[125] "Adalar ve Epir Meselesi, Düvel-i Muazzama'nın Cevabı" , **Tasfir-i Efkâr**, 26 Nisan 1914, No:1060, s. 1.

kumandanlığına, Çanakkale Mevki-i müstahkem kumandanlığına yazıldı. Bu konuda gerekli olan incelemelerin yapılması rica olunur", denilmektedir.[126]

Harbiye Nezaretine 28 Nisan 1330 tarihli başkumandan vekili tarafından yazılan telgrafta," Sakız'da bulunan ve çeşmenin karşısına tesadüf eden kilise civarında, Yunanlılar tarafından on beş santimetrelik iki top inşa edildiği ve Sakız'da on dokuz yaşından kırk yaşına kadar olan mahalli ahalinin silâhaltına davet edildiği "harp isteriz" sesleriyle her vakit gösteri yapıldığı vilayetten bildirilmektedir", denilmiştir.[127]

Berlin gazetelerinin Roma'dan aldıkları haberlere göre, bir Osmanlı-Yunan savaşının muhtemel olmasından dolayı adaların bu sıralarda tahliyesinin mümkün olamayacağı görüşü hâkimdi.[128]

Adalar ve Arnavutluk sınırı konusunda Yunanistan'a verilecek notada üçlü ittifak devletleri gereken değişikliği yapmışlar, "Bütün nüfuzlarını kullanacaklar" sözcükleri "dostane nüfuzları" olarak değiştirmişti. İtalya böylece, Türkiye'nin çıkarlarına zarar verecek ibarelerin giderildiğini düşünmekteydi.[129]

Freie Presse İstanbul muhabiri haberinde şu görüşlere yer vermiştir: "Yunanistan'ın Sakız ve Midilli adaları hakkında beyan eylediği fikirler Osmanlı Hükümetince yetersiz görüldüğü cihetle reddedilmiştir. Malum olduğu üzere Yunanistan, söz konusu adalara konsolos derecesinde yetkilere sahip iki Osmanlı komiserinin tayinini teklif etmiş idi".

Osmanlı Hükümeti ise Sakız ve Midilli adalarının On iki adadan bazıları ile değişiminin yapılması için eski görüşünde kararlıydı. Yunanistan Hükümeti, Osmanlı Hükümeti'nin bu görüşünü kabul ettiği taktirde, Yunan

---

[126] ATASE Arşivi, BDH, K.1661, D.31, F.007–02 (Bundan sonra arşiv adı verilmeyecektir. K.Klasör, D.Dosya, F.Fihrist anlamında kullanılmıştır.)
[127] BDH, K.1654, D.19–10, F.039.
[128] "Adalar Meselesi ", "Adalar ve İtalyanlar" , **Tasfir-i Efkâr**, 27 Nisan 1914, No: 1061, s. 2.
[129] Şimşir, a.g.e. , Belge No: 488, s. CLXXXVII.

Hükümetine ticaret hususunda da bazı kolaylıklar ibrâzına hazır bulunmaktaydı.”[130]

Romanya’nın Ege adaları içinde Türkiye ile Yunanistan arasında aracılık yapmak çabaları şimdiye kadar başarısız kalmıştı. Venizelos, Sakız ve Midilli adalarında Türk Komiserleri bulundurulmasını kabul ediyordu ama Türkiye bu kararla yetinmiyor ve bu iki adayı, On iki ada grubundan bazı adalarla (Rodos dışındaki) değiş tokuş etmek istiyordu.[131]

Yunan Gazeteleri, bir Osmanlı-Yunan savaşının ilânına doğru gidiliyormuş gibi bir lisan kullanmaktaydılar. Adalar meselesi hakkında Atina da, Romanya Hükümetinin vuku bulan teşebbüslerinin sonuçsuz kaldığı görüşü hâkimdir.[132]

Venizelos adalar meselesi hakkında Türkiye ile doğrudan doğruya görüşmelerin arzu edilmediğini ve adalar meselesinin Düvel-i Muazzama tarafından mevzu bahs ettiği söylemiştir.

Osmanlı Sefiri Galip Kemal Bey’in Atina’ya gidişinde doğrudan doğruya müzakereye girişilmesini Yunanistan’a teklif etmiş ise de Yunan cevabı ret verdiğinden Romanya tekrar arabuluculuk teklif etmiştir.[133]

Eko De Pari Gazetesinin, Londra muhabirinin beyânâtına göre, Osmanlı Hükümeti, Adalar Meselesini Osmanlı menfaatlerine uygun bir şekilde sonuçlandırmak için Yunanistan’a karşı, Osmanlı Hükümeti denizler üzerinde kuvvetlenme yolu ile durumunu güçlendirmek emelindedir, denilmektedir.[134]

Giornale d’ Italia Gazetesi, Romanya tarafından Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan arasında mevcut sorunlara atfedilen dikkat ve önemden

---

[130] “Adalar Meselesi” , “Osmanlı-Yunan Müzakeratı” , **Tasfir-i Efkâr**, 28 Nisan 1914, No: 1062, **Tasfir-i Efkâr**, s. 2.
[131] Şimşir, a.g.e. , Belge No: 484, s. CLXXXVIII.
[132] “Adalar Meselesi” , “Atina’da Cereyan-ı Efkâr”, **Tasfir-i Efkâr**, 29 Nisan 1914, No: 1063, s.1.
[133] “Adalar Meselesi” , **Tasfir-i Efkâr**, 30 Nisan 1914, No: 1064, s. 2.
[134] “Adalar Meselesi” , **Sabah**, 1 Mayıs 1914, No: 8843, s. 2.

bahsederek bu görüşmelerin başarıyla sonuçlanacağına pek ihtimal verilmediğini belirtiyordu.

Gazetenin haberi şu şekilde devam etmektedir:

"Filhakika Yunanistan, Sakız ve Midilli'nin temliki keyfiyetini izzet-i nüfuzu mali nokta-i nazaran mülâhaza ediyor. Türkiye ise Anadolu arazisinin emniyet ve huzuru müdafaasına ait esbab-ı ciddiyeden dolayı bu adaların Yunanistan'da kalmasına itiraz ediyor. Bundan başka bir iki memleket de adaların temlikinde iktisada alakadardır ve Cezayir-i mezkurenin gümrük hasılatını kendilerine temin etmek istiyorlar" .

Aynı gazete Adalar Denizi'nde, Türkiye ile Yunanistan'ın arasındaki meselenin çözümlenmesinin İtalya için ehemmiyetli olduğu ifade ediyordu.[135]

İtalyan büyükelçisi, On iki ada'yı bir an önce boşaltmak, fakat karşılığında imtiyaz almak istediklerini, yoksa İtalyan Hükümetinin düşebileceğini söylemiş, Türkiye'nin ise On iki ada'yı geri almak için acele etmediğini, İtalyan elinde kaldıkça bu adaların Yunanistan'a karşı güvenlik içinde bulunduğunu düşündüğünü öne sürmüştü. [136]

Tan Gazetesi'ne İstanbul'dan yazılan bir telgrafnameye göre On iki ada'ya karşılık Sakız ve Midilli'nin, Osmanlı Hükümetine bırakılmasını İtalya Hükümeti kesin olarak vermektedir.[137]

Osmanısche Lloyd'un haberine göre, General Coanda'nın adalar meselesi hakkında teşebbüsü neticesiz kaldığından beri bu konuda görüşmeler devam etmemiştir.

Yakın zamanda Adalar Meselesi konusunda, doğrudan doğruya bir anlaşmaya varılacağı ümit edilmektedir. Osmanlı Hükümeti, Sakız ve

---

[135] "Adalar, Türkiye Yunanistan ve İtalya" , **Peyam**, 2 Mayıs 1914, No: 161, s. 1.
[136] Şimşir, a.g.e., Belge No: 500, s. CLXXXIX.
[137] "On iki ada Meselesi", **Peyam**, 2 Mayıs 1914, No: 161, s. 1.

Midilli'nin iadesini Anadolu'nun barışı için gerekli ad etmektedir. Bu nedenle bu husustaki talebinde ısrar edecektir.[138]

İstanbul'dan Temps Gazetesi'ne yazılan habere göre;

Osmanlı tarafından, Sultan Osman ve Reşadiye zırhlılarının ulaşmasıyla Türkiye'nin denizlerde üstün kuvvet kazanıncaya kadar, Bâb-ı Âli tarafından ortaya sürülecek hiçbir teklifin Yunanistanca kabul görmeyeceği kanaati mevcuttur.[139]

Öte yandan On iki ada'nın, Midilli ve Sakız ile değişimine Roma hükümetince izin verilemeyeceği beyân edilmekte ve Osmanlı Hükümetinin söz konusu iki ada hakkında girişeceği görüşmeleri böyle bir mübâdele ihtimali dışında ileri götürmesinin lüzumu uyarısında bulunmaktadır.[140]

Tan Gazetesi; İstanbul'daki muhabirinden ulaşan telgrafta, İtalya hükümetinin, Midilli ve Sakız'ın On iki Ada'ya karşılık terki şeklinin, Yunanistan ile Osmanlı Hükümeti arasındaki görüşmelere bağlı olduğunu bildirmektedir.

Venizelos, Türkiye'ye karşı birtakım imtiyazlar vermeyi kabul etmişti. Ancak Yunanistan bu iki ada üzerindeki hâkimiyetine zarar gelmemek şartıyla Bâb-ı Âli ile bir görüşme teşebbüsünden vazgeçmediği bir sırada İtalya'nın bu açıklamaları, Yunanistan'ı bu fikrinden vazgeçmesine sebep olmaktaydı.

İtalya, On iki adayı işgal ediyor, fakat bu adaların tahliyesi için ortaya koyduğu şartlar ve bu şartların dayandığı zorluklar, Bâb-ı Âli tarafından yapılan itiraza bakılacak olursa, bu işgalin daha fazla uzayacağını gösteriyordu. İtalya'nın bu tutumu diğer bazı hükümetlerin tutumundan kaynaklanmaktaydı.[141]

---

[138] "Adalar Meselesi", **Sabah**, 1 Mayıs 1914, No: 8843, s. 3.
[139] "Türkiye ve Yunanistan", **Peyam**, 12 Mayıs 1914, No: 171, s. 1.
[140] "On İki Ada, İtalya'nın Vazifesi", "İttifak-ı Müsellese'nin Menfaati", **Sabah**, 4 Mayıs 1914, No: 8846, s. 1.
[141] "On iki ada ve İtalya", **Peyam**, 3 Mayıs 1914, No: 162, s. 2.

General Coanda Neue Freie Presse Gazetesi'nin Bükreş muhabiri ile olan bir görüşmesinde şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Öncelikle bu seyahatimde hiçbir siyasi memuriyete haiz değilim. Osmanlı Harbiye Nazırının müsaadesiyle Osmanlı Ordusu donanımını gördüm. Padişahın huzuruna kabul edildim ve sadrazam ile diğer vekilleri ziyaret ettim.

Atina ziyaretine gelince; zaten Bükreş'ten tanıdığım Venizelos'u ziyaret ettim. Politikaya dair hiçbir şey konuşmadık. " [142]

Yunanistan Kralı Kostantin, Tan gazetesinin Atina muhabiri ile vuku bulan görüşmesinde Türkiye ahvalinde cereyan eden olayların, Türkiye ile Yunanistan arasında tesisi arzu edilen ilişkilerin ihlâline sebebiyet vermeyecek bir şekilde gelişeceği ümidini verdiğini söylemiştir.

Yunan Kralı adalar meselesiyle ilgili olarak; "Yunanistan Hükümeti Büyük Devletlerce kabul edilen kararın Yunanistan için meydana getirdiği esas sonuçlardan vazgeçmemekle beraber, Türkiye tarafından vuku bulabilecek uygun ve kabul edilebilir teklifleri tetkikten dahi vazgeçmeyecektir" demiştir.[143]

İstanbul'dan Matin Gazetesine bildirildiğine göre;

"Kral Kostantin, müzakerenin Büyük Devletlerin kararı esasına dayanması gereğini söylemiştir. Osmanlı Hükümeti bu esas üzerine görüşmeyi asla kabul etmeyecektir.

Osmanlı Hükümeti adaları kayıtsız şartsız Memalik-i Osmâniyyeden sayacak bir teklifi kabul edecektir. Fakat adalar Yunan işgalinde bulunduğundan şunu yapabilecektir; Adalar Osmanlı vilâyetleri tarafından bir vilâyet haline bırakılacaktır.

---

[142] "General Coanda'nın Beyanatı", **Sabah**, 2 Mayıs 1914, No: 8844, s. 1.
[143] "Yunan Kralının Beyanatı", **Peyam**, 14 Mayıs 1914, No: 173, s. 1.

Osmanlı Hükümeti, Osmanlı valilerinin yanına Yunan olmamak üzere yabancı bir müfettiş tayinini, bu surette uygun olan teminatı yerine getirmeyi kabul etmektedir. Osmanlı Hükümeti adaların tamamen terkini içeren bir projeyi asla kabul etmeyecektir.[144]

Yunan Kralı ile görüşen Atina'daki Tan gazetesi muhabiri; Dâhilde ve hariçte bulunan konular üzerine Yunan Kralı Konstantin'in açıklamalarını bildirmiştir. Kral Konstantin Adalar Meselesi ile ilgili olarak, Yunan Hükümeti'nin bu konuda görüşmelere girmekten çekinmeyeceğini beyan etmiştir.[145]

İstanbul'dan Matin Gazetesine bildirildiğine göre; "Osmanlı Hükümeti adaları Osmanlı idaresine bırakmak dışındaki bir tavsiyeyi kabul etmeyecektir. Osmanlı Devleti'nin isteğine göre, Adalarda adalet ve huzurun tesisi için yabancı bir müfettişin tayinini dikkate alacaktır, fakat bu müfettiş Yunanlı olmayacaktır. İdare hususunda ise yerli ahaliden oluşan polis ve jandarma oluşturulacaktır".[146]

Macar Delegasyon şurasının son toplantılarından birinde azadan (Nadi) Balkan ahvalinde söz ederken adalar meselesi hakkında Atina'da şöyle bir beyanatta bulunmuştur: "Türkiye ile Yunanistan arasında tekrar savaş zuhur ettiğini Avrupa görmek istemez ise adaların cihet-i aidiyeti meselesini süratli bir şekilde çözümlemelidir. Yeni bir Osmanlı-Yunan savaşı vukua gelir ise ihtimal ki o vakit Anadolu meselesi meydana çıkacaktır. Bu mesele ise Balkan Meselesinden daha zor hal olunabilecektir". Açıklamaların devamında şöyle deniliyor; "Avrupa Yunanistan tarafından zapt olunan Adalar'ın Yunanistan'a verilmesi fikrini takip ediyor. Lakin buna karşılık, Yunanistan'dan kendi eline geçecek adaların, ne Çanakkale Boğazını tehdit etmemek hususu, ne Anadolu'nun huzurunu bozmamak yolunda adaları

---

[144] "Adalar Meselesi", **Sabah**, 19 Mayıs 1914, No: 8861, s. 2.
[145] "Yunanistan", "Yunan Kralının Beyanatı", **Peyam**, 16 Mayıs 1914, No: 175, s. 2.
[146] "Osmanlı Yunan Mehâliki", **Peyam**, 19 Mayıs 1914, No: 178, s. 1.

kullanmayacağına dair Türkiye'ye güvence vermesi talebi dile getirilmiyor. Hâlbuki Türkiye adaları elindeki çıkarmaya henüz razı olmadı."[147]

Neue Freie Presse Gazetesi'nin haberine göre; Viyana basınında Adalar Meselesi hakkında İstanbul ve Atina kabineleri arasında süren görüşmelerin uygun bir aşamaya varacağı ve her iki tarafın iyi niyetlerine dayanarak bir anlaşma meydana geleceği tahmin edilmektedir.[148]

Yunan Hariciye Nazırı Streit Yunan Parlamentosunda Adalar Meselesi ile ilgili olarak şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur.

1- Yunanistan hiçbir vakit Türkiye'ye adalarda ortak bir idare tesisi yahut müşterek idareyi oluşturacak bir Osmanlı hâkimiyetine delâlet edecek surette memurlar tayini hususunda teklifte bulunmamıştır.

2- Yunanistan Hükümeti, silahla zapt ettiği ve Büyük Devletlerin kararıyla şahit olduğu adaları terk etmeyi hatırından geçirmemiştir.[149]

Atina'da ikamet etmekte olan bir Fransız gazeteci emin bir kaynaktan, İngiltere'nin adalara dair sunduğu fikrini haber aldığını söylemiştir. Bu teklife göre, Yunanistan ile Türkiye arasında bir anlaşma ve adalar meselesinin hızlı bir şekilde çözümlenmesi için On iki ada ile Rodos, Sakız ve Midilli'ye Yunan prensi idaresinde Yunanistan'ın hâkimiyetinde olmak üzere Osmanlı Hükümetinin hukuki etkisi üzerlerinde esas kalmak şartıyla bir muhtâriyyet-i idare verilecektir. Bu teklifle hem İtalya On iki ada'yı terk edecek, hem de Türkiye-Yunanistan ilişkileri düzelip, savaş ihtimali ortadan kalkacağı, iddia edilmektedir.[150]

---

[147] "Adalar Meselesinde Mehâlik", **Peyam**, 15 Mayıs 1914, No: 174, s. 1.
[148] "Türkiye ve Yunanistan", **Peyam**, 17 Mayıs 1914, No: 176, s. 3.
[149] "Adalar Hakkında", "Yunan Parlemontosunda", **Sabah**, 29 Mayıs 1914, No: 8871, s. 3.
[150] "Adalar Meselesi", "Bir İngiliz Teklifi", **Peyam**, 30 Mayıs 1914, No: 189, s. 3.

Berlin gazeteleri, Venizelos'un Adalar Meselesi hakkında Avrupa kabinelerinin dikkatlerini çekmek üzere Avrupa başkentlerine yeni bir seyahat daha yapacağı haberini vermektedir.[151]

Türkiye, Sakız ve Midilli adalarını geri alabilirse savaştan kaçınmak niyetindeydi.Türkiye'nin kabul edebileceği esaslarda Yunanistan görüşmelere yanaşmazsa, savaş büsbütün savuşturulamazdı. Adalarla Türkiye arasındaki kaçakçılık da geniş ölçülere varmıştı. Rus Büyükelçisi, Limni adasının da Türkiye'ye geri verilmesinden söz etmiş Sadrazam da, On iki ada'nın İtalya'dan geri alınmasında acele etmediklerini, bu adaların şimdilik Yunanistan'a karşı, güvenlik içinde olduklarını söylemişti.Türk donanması güçlendikten sonra, On iki ada ile Yunan işgalindeki adaları değiş tokuş etme fikri suya düşebilirdi.[152]

Çayet gazetesi, Türkiye ile Yunanistan arasında açık bir yara gibi duran adalar meselesine dair neşrettiği bir makalede şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur:

"Avrupa, her gün iki taraftan da hem Türkiye hem Yunanistan'dan çeşitli şikâyetler duyuyor ve Türkiye ile Yunanistan birbirlerini kendi ırkdaşları hakkında tazyikatta bulunmakla suçluyorlar".[153]

İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sır E.Grey'den Berlin Büyükelçisi Sır E.Goschen'e gönderilen belgede: "Türk-Yunan bunalımını gidermek için, Midilli ile On iki ada'nın değiş tokuş edilmesi konusunu Alman Büyükelçisine açtım. Büyükelçi, On iki ada'nın, Yunanistan'a verilmesine İtalya'nın razı olmayacağını söyledi".[154]

Adaların cihet-i aidiyeti hakkında anlaşamayan Türkiye ile Yunanistan hükümetlerinin bu konu ile ilgili kesin kararı belirlemek için Avrupa'ya başvurdukları malumdur. Pek uzun süren görüşmelerden sonra büyük

---

[151]" Venizelos ve Adalar", **Peyam**, 31 Mayıs 1914, No: 190, s. 4.
[152] Bilâl N. Şimşir, a.g.e. , Belge No: 514, s. CXCVI.
[153] "Açık Bir Yara", **Peyam**, 13 Haziran 1914, No: 203, s. 4.
[154] Şimşir, a.g.e. , Belge No:531, s. CC.

devletler adaların Yunanistan'a verilmesi kararını vermişlerdir. Türkiye bu kararı kabul etmemiş ve Anadolu kıyılarının selâmet ve emniyeti için kendi tasarrufunda kalmasının lüzumlu olduğunu belirtmiştir. Sakız ve Midilli için bazı tekliflerde bulunan Osmanlı Hükümetinin, tüm bu girişimlerine rağmen yaklaşık iki seneden beri Adaları işgalinde bulunduran Yunanistan, Osmanlı Devletinin adalar üzerindeki hak talebini yerine getirmemiştir. Balkan barışını tehdit eden nokta bu anlamda önemlidir. Çünkü Türk-Yunan Antlaşması adalara ait hüküm ve kararlaştıran şeyleri içine almamaktadır.

Büyük devletlerin kararı Türkiye tarafından onaylanmadıkça, bu mesele Türkiye ve Yunanistan arasında patlamaya hazır bir barut fıçısı gibi duracaktır. Adaların hukuki durumu, Avrupa içinde önemli bir vazifedir.[155]

4. ADALAR MESELESİ ÜZERİNDE TÜRK YUNAN İKİLİ GÖRÜŞMELERİ VE SONUÇLARI

Bükreş Elçisi Sefa Bey'den Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa'ya gönderilen belgede: "Romen Başbakanı, Türk-Yunan bunalımından çok kaygılandığını ve sorunlarımızı barışçı yolla çözümlememiz gerektiğini söyledi" denilmektedir.[156]

Adaların mevcut olduğu durum Yunanistan'ı olası bir savaş için hazırlıklarda bulunmaya sevk ediyordu. Türkiye için de bu durum geçerliydi. Batı Anadolu sahilinde meydana gelen bu hadiseler Adaların Anadolu'ya yakın olmasından ileri gelmekteydi. Bu hadiseler Osmanlı Yunan ilişkilerini bir kat daha zora sokmuştu. Adalar Meselesinin Türkiye ile Yunanistan arasında tartışmalı ve tehlikeli bir nokta olarak durması Avrupa içindede iyi bir durum değildi.[157]

---

[155] "Açık Bir Yara", **Peyam**, 13 Haziran 1914, No:203, s.4.
[156] Şimşir, a.g.e. , Belge No:536, s.CCII
[157] "Açık Bir Yara", **Peyam**, 13 Haziran 1914, No:203, s.4.

Neue Freie Presse Gazetesinin yayınlarına göre, Adalar Meselesi hakkında Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan arasında doğrudan doğruya bir çözüm yolu bulunabileceği ümit edilmektedir.[158]

Neue Freie Presse Gazetesi vermiş olduğu haberde;

"Mezkûr iki adanın ilhakını uygun bir kararname ile neşr etmiş olan Yunanistan Hükümeti, Türkiye ile bu konuda bir hesap yapmak ve Türkiye'nin denizde savaşa girişecek kadar kuvvetli olmasına kadar beklemek azminde bulunduğunu isbât ediyor", denilmiştir.[159]

Yine aynı gazetenin haberine göre, Atina gazetecileri üç sınıf donanma yapıldığını ve önümüzdeki cumartesi günü bu donanmaların silâhaltına alınacaklarını haber vermektedir. Gazete bunu tedbir amaçlı ve Türkiye'den bazı şeyler koparmak için bir tazyik ve tehdit olarak kabul edilebilir, şeklinde değerlendirmiştir.[160]

Dâhiliye nazırı Talat Bey İzmir'de iken İngiliz gazetecilerinden Dr. Dillon, Atina'dan gelip Venizelos adına onunla görüşmüş ve bir müddet Osmanlı ve Yunan hükümetleri arasında aracılık etmiştir. (Haziran sonları ve Temmuz başları).[161]

Neue Presse Gazetesi'nde; "Adaların ilhakına dair olan kararnamenin İstanbul'da nasıl bir etki husula getireceği tabi henüz kestirilemez. Türkiye, Yunanistan ile şimdilik bir çözüm arayan hükümet tavrını göstermektedir.

Bunun dışında, Türkiye'nin Yunanlılara karşı ihraz-ı tevfik için bu kadar güvendiği büyük zırhlılar henüz tamamlanmamıştır", denilmektedir.[162]

O sırada Yunan hükümetinin durumu şudur: Bu bir yandan Amerika'dan savaş gemileri satın almayı ve böylelikle Osmanlının birkaç ay

---

[158] "Adalar Meselesine Dair", **Tasfir-i Efkâr**,25 Haziran 1914, No:1120, s.2.
[159] "Osmanlı Yunan İhtilâfı ve Matbuat-ı Ecnebiye", **Peyam**, 18 Haziran 1914, No:208, s.2.
[160] "Neue Freie Presse Gazetesinin İstihbarat ve Mutâlebâtı", **Peyam**, 25 Haziran 1914, No:215, s.2.
[161] Bayur , **Türk İnkılâbı …**, s.266.
[162] "Osmanlı Yunan İhtilâfı ve Matbuat-ı Ecnebiye", **Peyam**, 18 Haziran 1914, No:208, s.2.

sonra İngiltere'den gelecek gemiler sayesinde sağlayacağı üstünlüğü bertaraf etmeyi düşünmektedir. Öbür yandan Osmanlı ile bir anlaşma zemini bulmak isteğinde olup bu düşünce ile Adaların Yunanistan'a katılması hakkındaki resmi kararın alınmasını geciktirmektedir. Anlaşma zemini olarak da ez cümle İtalyanlar da olan On iki Adanın kendisine verilmesi karşılığında Sakız Adasını Osmanlıya bırakmayı düşünmektedir.[163]

Neue Freie Presse Gazetesinin haberine göre;

Yunanistan, devletler tarafından kendisine terk edilen Sakız ve Midilli'nin mutasarrıfıdır. Bu adalar Yunan askerinin işgalinde bulunmaktadır. Bundan dolayı, Yunanistan savaş açacak olur ise bunu zaten kendi mülkü olan bir yer üzerindeki hakkını Türkiye'ye tasdik ettirmek için yapacaktır.

Ancak başta Rusya olmak üzere Büyük Devletlerden hiçbir Yunanın Osmanlı arazisinden bir miktar almasına hiçbir zaman izin vermeyeceklerdir. Türkiye ve Yunanistan birbirleriyle çatışmaktan vazgeçerek daha makul işler ile meşgul olmalıdırlar.[164]

Almanya ve Fransa gerek Atina'da ve gerek İstanbul'da barışın tesisi ve korunması için sürekli baskılarda bulunmuşlardır. Rusya ile Romanya ise ya abluka yahut torpil konulması suretiyle Boğazların yeniden kapanmasına ticari sebeplerden dolayı izin vermeyeceklerini hem Atina hem de İstanbul kabinelerine tebliğ etmişlerdir.[165]

Harbiye Nezaretine 6 Haziran 1914 tarihli yazılan belgede, Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlık çözümlenemez bir aşamaya geldiğinde Bulgaristan Hükümetinin, tarafsızlık göstereceğine karar vermiş olduğu bugünkü mahalli gazetelerde okunmuştur, denilmektedir.[166]

---

[163] Bayur, a.g.e. , s.266–267.
[164] "Neue Freie Presse Gazetesinin İstihbarat ve Mutâlebâtı", **Peyam**, 25 Haziran 1914, No:215, s.2.
[165] "Adalar Meselesi", **Sabah**, 26 Haziran 1914, No:8899, s.1.
[166] BDH, K.1657, D.37–19, F.037–61.

Atina gazetelerinin haberine göre, Yunan hükümeti, sarf ettiği dostane tutumundan dolayı Romanya'ya teşekkür etmiştir. Yunan-Romen ilişkilerinin çok iyi olmakta devam ettiği de ilave edilmektedir.[167]

Dillon, İstanbul'dan Atina'ya çektiği bir tel ile Talat Beyin Midilli ve Sakız'da bir askeri birlik bulundurmak ve ora gümrüklerini elde tutmak gibi haklar istediğini bildirir ve eğer Yunan hükümeti o gece müspet bir karşılık vermezse aracılıktan vazgeçeceğini eklemiş, ertesi gün de istediği karşılığı alamayınca bu işten çekilmiş ve onun yolu ile yapılmakta olan görüşmeler sona ermiştir. (15 Temmuz)[168]

Harunos Gazetesi, Sakız ve Midilli adalarının Yunanistan'a ilhâkına dair bulunan emirnâmenin beş güne kadar neşr olunacağının tahmin edildiğini bildirmiştir.[169]

Yunan gazetelerinin haberlerine ilişkin olan bir belgede, 6 Ağustos 1914 tarihli ve 443/51744 numaralı resmi mektupta, bir Osmanlı torpidosunun Sakız'ı bombardıman edeceği hakkındaki rivayetle ilgili raporun bir sureti gönderilmekle birlikte, Yunan gazeteleri bu haberi kendiliğinden düzeltmişlerdir. Yine gazetede: "Türkiye Bulgaristan'a ültimatom vermiş, Bulgaristan üzerinden geçip Yunanistan üzerine yürümek üzere Osmanlı ordusu izin talep ediyor" denilmiştir. Bu tür haberler birkaç saatte olsa toplum üzerinde korku yaşatmıştır, denilmektedir.[170]

Harbiye Nezaretine,1 Eylül 1330 tarihli yazılan yazıda, Yanyada ki savaş hareketleri ile ilgili telgrafta, Yanya'da askeri faaliyetler devam etmekte ve Yanya'da altı mitralyöz ve üç cebel topunun iştirakiyle yirmi beş ve yirmi altıncı alaylar dâhilinde manevra yapıldığı ve geceleri de top, mitralyöz ve suvari talimleri yapılmakta olduğu Yanya konsolosluğundan alınan 10 Eylül 1914 tarihli telgrafta bildirilmektedir, denilmiştir. [171]

---

[167] "Yunan Romanya'ya Müteşekkir", **Tasfir-i Efkâr**, 30 Haziran 1914, No:1125, s.1.
[168] Bayur, **Türk İnkılâbı …**, s.268–269.
[169] "Midilli ve Sakız Adaları", **Sabah**, 20 Temmuz 1914, No:8923, s.3.
[170] BDH, K.245, D.20–1017, F.028–01.
[171] BDH, K.245, D.20–1017, F.008.

Said Halim Paşa, 12 Temmuz'da, Galip Kemali Bey'e bir telgraf çekerek, Venizelos kendisiyle görüşmek isteğinde bulunduğunu, bunun hangi Avrupa kentinde olabileceğini sormasını istemiştir.

Venizelos: "Dİllon'dan tatmin edici karşılık aldım; öbür gün (Perşembe) Brüksel'e gideceğim, Pazartesi orada kesin anlaşmayı yapmak için sadrazamla buluşabilirim" şeklinde karşılık vermiştir.[172]

Venezilos, Osmanlı Devleti ile görüşmeye razı olmuştur. Görüşme Bürüksel'de yapılacaktı. Venizelos daha görüşme günü belirlenmeden 21 Temmuz 1914'de yola çıktı.[173]

O sırada Almanya ile Avusturya Sırbistan'ı ezmeye karar vermiş bulunduklarından Atina ve İstanbul'a bazı öğütler verirler ve bunlar üzerine Osmanlı-Yunan görüşmeleri başka bir gidiş almıştır.[174]

Harbiye Nezâret-i Celilesine yazılan ve Berlin, İspanya elçisinin açıklaması hakkında olan telgrafnamede :

"Berlin'deki sefirimiz Mahmut Muhtar Paşa Hazretleri 26 Teşrin-i Evvel 1914 tarihinde irsal eylediği telgrafnamede, İspanya sefirinin Yunanistan'la ilgili olarak, Yunan hükümetinin bi taraf kalmaya karar verdiğini ve Osmanlı Hükümeti Rusya devletine ilân-ı harp etse bile bi taraflıktan vazgeçemeyeceğini Berlin'deki Yunan elçisinin ifadesine atfen beyan eylediğini izbâr ediyor", denilmektedir.[175]

Venizelos yolda iken, Avusturya'nın Sırbistan'a nota verdiğini öğrendi (23 Temmuz). I. Dünya Savaşı'nı başlatan, Avusturya'nın Sırbistan'a savaş açması (28 Temmuz) üzerine Münih'ten geri döndü.[176]

---

[172] Bayur, **Türk İnkılâbı …**, s.269.
[173] Küçük, a.g.e. s.12.
[174] Bayur, **Türk İnkılâbı … ,** s.270.
[175] BDH, K.245, D.20–1017, F.084.
[176] Küçük, a.g.e. , s.12.

Savaşa bir bahane gerekmekteydi. Görünen bahane de 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan Veliahdı François Ferdinand ve karısının Saraybosna'yı ziyaretleri sırasında suikasta uğrayarak Gabriel Prençip adlı bir Sırp tarafından öldürülmeleri olmuştur.[177]

Venizelos'un birden bire Atina'ya dönmesi ve bu sefer onun buluşmadan kaçınır görünmesi de İstanbul'da kuşkular uyandırır ve bu işte Üçlü Anlaşmasının parmağı olduğu düşünülmüştür. Bu topluluktaki devletlerin Osmanlı-Yunan gerginliği sürdürmek istedikleri ve böylelikle Yunanistan'ın ileride Rusya'yı rahatsız edebilecek olan yeni Türk dritnotlarının Boğazlardan geçmesine mâni olabilmesine imkân vermeyi istedikleri kanaatine varılmıştı.[178]

Venizelos'un girişimleriyle iki devletin temsilcileri Bükreş'te toplanmışlardır. (12 Ağustos) Bâb-ı Âli Limni, Midilli, Sakız ve Sisam'ın Osmanlı Devleti'ne iade edilmesini, buna karşılık adalara özerklik verilerek, başına bir Hıristiyan genel valinin getirilmesini teklif etmiş, Yunanlılar ise yalnız Midilli ve Sakız adalarında Osmanlı egemenliğini tanıyacaklarını bildirmişlerdir. Buna karşılık bu adaların elli yıl süre ile Yunanistan'a kiralanmasını ve adalara bir Yunanlı valinin atanmasını da teklif etmişlerdir. Kiralama adı altında adalardaki işgalini sürdürme amacı güden Yunanistan'ın bu teklifi Osmanlı Devleti tarafından tasvip görmemiş ve Bükreş görüşmeleri kesilmiştir (10 Eylül 1914).[179]

Ege Adaları sorunu, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren devletlerarası siyasi platformda sıkça gündeme gelen sorunlardan biridir. Bu yüzyılda ilk defa Nisan-Mayıs 1912'de İtalya ile Osmanlı Devleti arasındaki Trablusgarp Savaşı sırasında Rodos ve 12 Ada'nın İtalyanlar tarafından işgaliyle gündeme gelen bu problem daha sonra Balkan Savaşları sırasında Ekim-

---

[177] Cezmi Eraslan, **"I.Dünya Savaşı ve Türkiye"**, Genel Türk Tarihi 7, Editörler: Ali Birinci, Hasan Celal Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, t.y. , s.417.
[178] Bayur, **Türk İnkılâbı … ,** s.273.
[179] Küçük, a.g.e. , s.12–13.

Kasım 1912'de diğer Ege adaları'nın Yunanistan tarafından işgal edilmesi üzerine yeniden gündeme gelmiştir. [180]

Ege adalarının Yunan işgalinde olmasından ve Türkiye'nin bunlardan hiç olmazsa Anadolu anakarasının doğal bir uzantısı ve Anadolu sahillerinin güvenliği için vazgeçilmez saydıklarını bırakmamak istemesinden kaynaklanan Türk-Yunan anlaşmazlığı, kaçınılmaz gibi gözüken bir savaşa doğru yol alırken yeni bir balkan savaşını ve hatta işe büyük devletlerin de karışmasıyla bir Dünya savaşını tetikleme ihtimalini de sinesinde taşımıştır.[181]

Osmanlı Devleti'nin Genel Savaş'a katılmasına kadar bu konu üzerinde bazı anlaşma zemini aranılacaksa da bir sonuç elde edilemeyecek ve Adalar Yunanlıların elinde kalacaktır.[182]

Daha sonraki yıllarda bu bölgeyle ilgilenen devletler arasında da anlaşmazlık konusu olan Ege Adaları Sorunu, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile belli bir çözüme kavuşmuştur.[183]

---

[180] Necdet Hayta**, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ege Adaları Sorunu"** , Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XII,1996, s.817.

[181] Vahdet Keleşyılmaz**,"Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Kökeni ve Önemi Üzerine"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:46, Cilt: XVI, Mart 2000, s.282.

[182] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.274.

[183] Hayta, a.g.m. , s.817.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇMENLER SORUNU

1. MAKEDONYA VE BALKANLARDAN ANADOLU'YA YAPILAN TÜRK GÖÇLERİ

Büyük devletlerin adalar konusundaki kararlarını açıklamasından hemen sonra Yunanistan, topraklarına yeni kattığı Makedonya'ya el atmış, buradaki Türkleri sistematik biçimde yerlerinden söküp atmağa başlamıştı [184]

Yunanistan açısından bu bölgede yaşayan Rumların zengin, kültürlü ve üst tabakadan olması nedeniyle bu yapının sürmesi, Makedonya'daki çiftçi Türklerin varlığını sürdürmelerinden daha büyük önem arz ediyordu. Çünkü Yunanistan, Rumların bulunduğu Ege Bölgesini ileride ele geçirmek fikrindeydi. Osmanlı'nın ise tekrar Makedonya'ya dönmesi pek mümkün görünmüyordu.[185]

Osmanlı imparatorluğu geriledikçe bıraktığı yerlerdeki Türklerin hemen hepsi göçerlerdi. Bunun sebepleri arasında yüzyıllarca egemen unsur olduktan sonra başkalarının bilhassa kendi eski tebaalarının egemenliği altında yaşamak mecburiyetinin ağır gelmesi yönü varsa da asıl sebep Türklerin kalmış oldukları bu gibi yerlerdeki, yeni hükümetin ve ora halkının bunları kaçırıp mallarını almak ve ülkenin halkını bir tek ulustan -kendi uluslarından- ibaret bırakmak istedikleri ve bunu elde etmek için hiçbir baskı ve zulümden çekinilmemesi yönü de vardı.[186]

---

[184] Şimşir, a.g.e. , s.XXXI.
[185] Yıldırım H. Ağanoğlu, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Tarihi: Göç**, İstanbul, Kasım, 2001, s.124.
[186] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.250.

1900 ile 1915 arasında en büyük fark, Türkiye'de görülüyordu. 1908-1914 arasındaki 6 yılda Türkiye İmparatorluğu yarı yarıya denilebilecek şekilde dağılmıştı. Bulgaristan (Doğu Rumeli dâhil), Mısır, Sudan, Bosna Hersek, Kıbrıs, Girit, Sisam ve Suudi Arabistan'da bazı yerler gibi, tâbiyet yoluyla imparatorluğa bağlı yerlerin, Türkiye ile ilgileri tamamen kesilmişti.[187]

Osmanlı Devleti'nin 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasından sonra imzaladığı en ağır antlaşmalardan biri olan Edirne Antlaşması'nın maddelerinde Osmanlı Devleti'nin Yunanistan problemlerinin çözümü hakkında İngiltere ve Rusya arasında 4 Nisan 1826 tarihli Petersburg Protokolünü tanıdığını belirtmekteydi ki, bu da dünyada milli nitelikte ilk Yunan devletinin kurulmasını sağlayan ve Osmanlı Devleti'nin toprak kaybını hızlandıran bir başlangıç demekti.[188]

Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sonucu ortaya çıkan bu durumu, özellikle şu iki sebebe bağlamak mümkündür: Birincisi, Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalama ve yıkma siyaseti ikincisi ise, XIX. Yüzyıl boyunca gelişen milliyetçilik akımıdır. Milliyetçilik akımının altyapısını ise Fransız İhtilâli'nin ortaya çıkardığı fikirler teşkil eder.[189]

Yunanistan, doğduğu andan itibaren, kendisini himaye eden devletlere İngiltere, Fransa ve Rusya'ya bağımlı olduğunu fark etmiştir. 19. yüzyıl sonlarında Rus etkisi zayıfladıkça, Yunanistan'ın isteklerini İngiltere ve Fransa desteklemeye ve hoş görmeye devam etmişlerdir.[190]

Adalar işi Büyük Devletlerce bir karara bağlanır bağlanmaz Yunan Hükümeti ve Makedonya Rumları bu geleneksel usulü pek merhametsizce tazelemişlerdir. Ora Türkleri bir sürü baskın, katil, yağma ve gasp sonucunda büyük kitleler halinde, ev barklarını bırakıp, kaçmaya ve Osmanlı kalan yerlere akın halinde dökülmeye koyulmuşlardır.[191]

---

[187] Öztuna, a.g.e. , s.282–283.
[188] Özcan, **Tarihin Işığında Yunan Mezalimi**, İstanbul, Eylül, 2005, s.58.
[189] Binark, a.g.e. ,s.6.
[190] Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde…** , s.14.
[191] Bayur, **Türk İnkılâbı …**, s.250–251.

Yunan Hükümeti tarafından oluşturulmuş bir çetenin Siroz bölgesinde birçok fena muamelelerde bulunduklarını gazeteler yazmışlardı. Bu gazetelerin açıklamalarına göre çete 15 kişiden oluşmakta ve Yunan polisinin kumandasında Siroz bölgesine büyük bir vahşet salmış, sekiz Bulgar öldürülmüştü. Pek çok Bulgar kadınına saldırılmıştı.

Diğer bir Yunan çetesi de Yaniçe Karyesine dâhil olarak, Bulgar halkını öldürmüştür. Bu karyelere Kafkaslardan gelen Rum göçmenler sevk edilmiştir.[192]

Sisam, Sakız, Midilli, Limni gibi önemli adaları işgal altında bulunduran Yunanistan zikredilen adalarda yaşayan Türkleri, Anadolu'ya göçe zorlamış ve yerlerine Rumları yerleştirmiştir. Bunun yanında Venizelos, Anadolu sahillerinde çoğunluğun yanında azınlık durumunda olan Rumların oranını arttırmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Yunanistan'ın bundan maksadı adalar karşısında bulunan Anadolu sahillerini de topraklarına katmaktı.[193]

Harbiye Nezaret-i Celilesine yazılan, 14 Haziran 1330 tarihli belgede; Osmanlı kıyılarına geçmek üzere oluşturulmuş olan Yunan çeteleri hakkında şu bilgiler verilmiştir: "Her biri seksen kişiden oluşan ve Yunan polisi kumandasında bulunmak üzere Anadolu ve Türkiye göçmenlerinden Selanik'te, üç çete oluştuğu ve söz konusu çetelerin Osmanlı kıyılarına geçmek üzere şimdiden Sakız ve Midilli adalarına gitmeye başladıkları Selanik başkonsolosluğunun yazısına atfen Harbiye Nezaret-i Celilesinden bildirilmiştir".[194]

Menteşe mutasarrıflığından 17 Haziran 1330 tarihli telgraf suretinde ise;

"Bir torpido himayesinde eşkıyadan oluşan altı kayığın, akşam Milas'tan Söke'ye dört saat mesafedeki Yüzyol sahiline, yanaşmak üzere

---

[192] "Makedonya'da Yunan Çeteleri", **Sabah**, 1 Nisan 1914, No:8813, s.2.
[193] Ağanoğlu, a.g.e. , s.124.
[194] BDH, K.1661, D.31, F.017.

bulunduğu haber verilip Yüzbaşı Kadri Kumandasında her bir ihtimale karşı yüz nefer asker çıkartıldığı ve neticenin bildirileceği", ifade edilmiştir.[195]

19 Haziran 1330 tarihli Dâhiliye Nazırı Namına yazılan belgede de, bir torpido himayesinde, altı kayığın Milas'tan Söke'ye dört saat mesafedeki Yüzyol sahiline yanaşmak üzere bulunduğunun haber alındığı ve bu hususta gerekli tedbire dair Menteşe mutasarrıflarından ulaşan telgraf sureti'nin zarfa konulduğu belirtilmiştir.[196]

Selanik'ten Osmanlı ajansına gönderilen uzun bir mektubda mezkûr bölgede ve Sırbistan'a geçen yerlerdeki İslamların durumları pek mezalim bir surette tasvir edilmektedir. Yunan ve Sırp hükümetlerin baskıları nedeniyle adı geçen bölgedeki İslamlar devamlı olarak göç etmektedirler. Osmanlı ajansı muhabiri Selanik'te bile İslâmların zulme uğradıklarını söylemektedir. İslâmlara ait hanelere Rum göçmenler yerleştirilmekte ve asıl hane sahiplerinin müracaatlarına kulak asılmamaktadır. Demirhisar, Avdethisar, Siroz İslamlarının büyük çoğunluğunun göç etmek üzere olduğu haber verilmektedir.[197]

Yunan Hükümeti'nin bu işi isteyerek ve bilerek tertiplemiş olduğunu inkâr edilemez bir gerçekti. Yunanistanın Makedonya valiliğine eski Sisam İhtilalcisi olup Osmanlı hükümetince idama mahkûm edilmiş Sofulis'i tayin etmesi de yapmak istenileni göstermeye kâfi idi.[198]

Viyana Gazetesi'nin haberinde,

Yunanistan ile Bulgaristan ilişkilerinde bir gerginlik baş gösterdiği söyleniyor, buna sebep olarak Türkiye Rumları ile Makedonya Bulgarlarına karşı Yunanistan tarafından yapılan kötü muameleler olduğu ifade ediliyordu. Ayrıca Hükümetlerin arasında barışın devamı hususunda bir tehlike oluşturan

---

[195] BDH, K.1661, D.31, F.028–01.
[196] BDH, K.1661, D.31,F.028.
[197] "Selanik Ahvali", **Sabah**, 2 Nisan 1914, No:8814, s.2.
[198] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.252.

bu durumun iki hükümet arasında iyi ilişkiler haline dönmesi ve meselenin çözümleneceğini ümit edildiği dile getiriliyordu.[199]

Yunanlıların zavallı Kavala ve havalisi Müslümanlarına karşı irtikâb ve icra eylemekte oldukları mezalim sınırları aşmış ve bura Müslümanlarının hali cidden tahammül edilemez bir şekle gelmişti.[200]

Antalya mutasarrıflığından alınan 15 Haziran 1330 tarihli telgrafname'nin suretinde:

"Dün sabah Meis'e bir Yunan gemisi gelerek takriben 40 nefer Nizamiye askeri çıkardığının ve on dokuzdan kırk yaşına kadar olan Meislerin silâhaltına alınmakta bulunduğunun haber alındığı, Kaş Kaymakamlığının işaretine nazaran maruzdur", denilmiştir[201]

Bu fiiller Osmanlı ülkesinde tabii tepkilerini doğurmuş ve ora Rumları baskı altına girmişlerdi. Ancak bu karşılıklı zulme Yunanistan başlamış olduğu gibi bu işin Osmanlı ülkesinde daha çok hafif geçmiş olduğu, aradaki göçmen sayısının farkı ve Yunan Makedonya'sında nispeten az Türk kalabildiği halde Osmanlı topraklarında büyük bir Rum kütlesinin kalmış olmasıyla sabittir.[202]

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine yazılmış bir telgrafta;

"İzmir ve havalisi kumandanı Cemal Beyden vârid olan sene 27 Teşrin-i evvel 1330 tarihli yazıda : "Adı geçen yerde sekiz bin kişilik Rum çetelerinin hazır bulunduğunun adı geçen vilayetten bildirildiği belirtilmektedir."[203]

Rum muhacirlerin göçleri'nin teşviki ise Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin gerginliği veya yumuşamasına göre bazen artmış, bazen

---

[199] "Bulgaristan-Yunanistan", **Sabah**, 3 Nisan 1914, No:8815, s.1.
[200] "Fevkalade Neler Oluyor?", **Tasfir-i Efkâr**, 11 Nisan 1914, No:1045, s.1.
[201] BDH, K.1661, D.31, F.022–01.
[202] Bayur, **Türk İnkılâbı …**, s.253.
[203] BDH, K.245 D.20–1017, F.104.

de durdurulmuş ve böylece diplomatik sahada Yunanistan'a karşı bir tehdit unsuru olarak kullanılmıştır.[204]

İtalya elçisi, hükümetten aldığı emir üzerine Venizelos'u ziyaret etmiş ve Yunanistan'ın söz vermesine rağmen Epir'i tahliye etmemesinden dolayı bir protestoda bulunmuştur. Venizelos bu konuda elinden gelen gayreti gösterdiği fakat bunu başaramadığını söylemişti. Yunanistan'da etkili olabilecek herhangi bir müdahaleye başvurulmaması için İtalya Hariciye Nazırın'dan rica etmiştir.[205]

Atina Ajansının verdiği haberde; Türk memurlarının Rum köylerine Sırbistan'a ilhak edilen araziden gelen İslam muhacirlerini yerleştirdiğini ve Rumların arazi ve hanelerini İslamlara terk etmeye zorladıklarını söylemiş, Osmanlı memurları Hıristiyan halka karşı iyi niyet ile muamele eder gibi görünseler de İslamları, Hıristiyan halka baskı yapmaya teşvik etmekte devam ettiklerini ifade etmişlerdir. İstanbul Patrikhanesinin Türkiye Hristiyanlarının durumlarından dolayı Bâb-ı Âli nezdinde protesto icrasına mecbur kaldıkları ifade edilmiştir.[206]

Türkiye'nin Londra Büyükelçiliğinden İngiltere Dışişleri Bakanlığına Muhtıra başlıklı belgede: "Venizelos, Yunan Parlemontosunda yaptığı bir konuşmada, Anadolu Rumlarının sökülüp atılmak istendiğini öne sürdü.Bu iddianın yersiz olduğu yerinde yapılan incelemelerle de ortaya çıktı.Türkiye Rumlarının göçe kalkışmalarının başlıca nedenleri şunlardır:

1. Anadolu Rumları, Makedonya Türklerinin verimli topraklarına yerleşmek için dindaşlarınca teşvik edilmişlerdir.

2. Yunanistan, yeni kazandığı topraklarda Yunan nüfusunu artırmak için, konsoloslukları aracılığıyla Anadolu Rumlarını göçe kışkırtmıştır. Yalnız Türkiye'den değil, Kırım ve Kafkasya gibi yerlerden de Rumlar Yunanistan'a

---

[204] Ağanoğlu, a.g.e. , s.126.
[205] "İtalya'nın Protestosu", **Sabah**, 8 Nisan 1914, No:8820, s.2.
[206] "Atina Ajansı, Neler Yumurtluyor? "**Tasfir-i Efkâr**, No:1051, 17 Nisan 1914, s.3.

çağrılmış ve zulümle kovulan Makedonya Türklerinin yerlerine yerleştirilmişlerdir. Tıklım tıklım dolu gemiler her gün Makedonya'dan Türkiye'ye yoksul Türk göçmenleri taşımaktadır. Türkiye Büyükelçiliği, Makedonya Türklerine karşı girişilen sistematik Yunan zulümleri üzerine İngiltere'nin dikkatini çeker."[207]

Osmanlı Rumlarını ve Yunan Hükümetini son derece kızdıran bir olay da Türkler tarafından Osmanlı Rumlarına karşı girişilen boykot olmuştur. Bilindiği gibi Osmanlı devletinde ekonomik hayata hemen tamamıyla Türk olmayan unsurlar egemendir ve en üst durum Rumlarınki idi.[208]

Osmanlılıktan ayrı bir Yunan ulusal bilincinin ortaya çıkmasında rol oynayan öteki önemli unsur, kuşkusuz Rum ticaret burjuvazisidir. Özellikle 18. Yüzyıl, Rum tüccarlarının yükseliş ve güç kazanma dönemi olmuştur.[209]

Rumlar din ve dil özgürlüğüne sahip olup, köylüsüne de toprak üzerinde mülkiyet hakkı tanınmıştır. Rum tüccar ve gemicilerin durumu, köylülere göre daha iyi idi.[210]

Osmanlı ülkesindeki Rumlara alışveriş yapmamak kararı, bir yandan bunların varlığını baltalamak, öbür yandan da Türklerin ekonomik hayatta yer edinmeleri ve pek zayıf olan durumlarını geliştirmeleri işini kolaylaştırmak amacını güdüyordu.[211]

Fakat işin içinde Rum patrikhanesi dâhil olmuş ve boykota karşılık Haziran 1914'te matem gösterisi olmak üzere Rum kilise ve okullarını kapattırıp, Rum muhtarların da grev yapmasını sağlamıştır. Rum göçünün çoğalması ve savaş tehlikesi belirmesi üzerine iki ülke arasındaki ilişkiler yine gerginleşmiştir.[212]

---

[207] Şimşir, a.g.e. , Belge No: Ek 15 Haziran, s.CCXIII-CCXIV
[208] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.253.
[209] Gürel, a.g.e. s. 25.
[210] Taştan, a.g.m. , s.231.
[211] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.253.
[212] Ağanoğlu, a.g.e. s.127.

Selanik'ten Jön Türk'e yazılmış olan habere göre: "Şubat ayı zarfında Bulgaristan'dan 17,400, Sırp arazisinden 14,700, Yunan arazisinden 14,900 İslam muhaciri gelmiştir. Yunan arazisinden göç pek ziyâde artmıştır".[213]

Galip Kemali hatıralarında, "Tabii Sefareti işgal eden en mühim mesele, elimizden çıkan o güzel topraklarımızda kalmak bahtsızlığına uğramış bulunan Türk ve Müslüman ahalinin, Atina muahedesi hükümleri mucebince mahfuz haklarının çiğnenmemesine dikkat etmek ve maalesef, Makedonya da teessüs etmiş yeni Yunan idaresi memurları ve yerli Rumlardan görmeye başladıkları zulüm ve itisafı önlemeye çalışmak olmuştur. Bu meyanda emlak işleri de mühim bir yer tutuyordu".[214]

Yunus Nadi, Tasfir-i Efkâr Gazetesi'ndeki, "Rumlar Neden Muhaceret Ediyor?" başlıklı makalesinde şunları söylüyordu:

"Makedonya'da bulunan ve oturdukları toprakların asırlardan beri hakiki bir varisi olan biçare ve felaketzede Müslümanlara karşı Yunan Hükümeti tarafından uygulanan veyahut tatbikine izin verilen baskılar ve mezalim artık hiçbir insanın nazar-ı dikkatinden kaçamayacak bir hâl ve hatta Avrupa tarafından dahi bu vahşet aleyhinde bir cereyan ortaya çıkmaya başladığı sırada, bununla birlikte Romanya'nın arabuluculuğu, Almanya İmparatoru'nun hakemliği ile Epir meselesi ile adalar meselesinin belki de çözümleneceği bir zamanda Yunanlıların kendilerini mazlum durumunda ve Osmanlı Hükümetini Rumlara karşı şiddet uyguluyor iddiasıyla göstermek istemelerini ihtimal ki tabi görebiliyoruz."

Yunus Nadi yazısının devamında;

"Ancak aklımızdan ve hayalimizden geçiremeyeceğimiz bir husus varsa o da bu entrikaların ve yalanların en ufak bir tesir olsun etki edebilmesinin bu iftiralara inanacak bir ferdin bulunmamasıdır." [215]

---

[213] "Selanik Ahvali", **Sabah**, 11 Nisan 1914, No:8823, s.2.
[214] Söylemezoğlu, a.g.e. , s. 95.
[215] Yunus Nadi, "Siyasiyat, Rumlar Niçin Muhaceret Ediyorlar?,**Tasfir-i Efkâr**, 18 Nisan 1914, No:1052, s.1.

Türkiye'den hicret eden Rumlar meselesi, Rum Patrikhanesini oldukça meşgul etmiştir. Rumca yazılan gazetelerde; Patrik Efendi başkanlığında bir toplantı oluşturulduğu ve Rum ahalinin durumunu araştırmak üzere mahalline gönderilen heyetin raporlarının değerlendirildiği ifade edilmiştir. Bu raporlarda hicretin olduğu yerlerin, Lüleburgaz ve Kırkkilise bölgesine yayıldığını ve mahalli memurların patrikhanenin heyetini resmen tanımadığını ve bu cihetle göçlerin önünün alınmasına izin verilmediği haberini vermiştir. Patrikhane Heyeti, almış olduğu kararla heyet meclisinin tanınmasını ve Muhâceret'ın engellenmesini Osmanlı Hükümetinden rica etmişlerdir.

Edirne, Lüleburgaza gidişlerin ve göçlerin engellenmesi hususunda patrikhane heyetine yardım edilmesi hususunda telgrafla bilgi verilmiştir.[216]

Nazır bu durum hakkında şu esaslar dairesinde karşılık verir:

" a) Boykot şahsi bir kızgınlık sonucu olarak bazı yurttaşların bazı esnaf ve tüccarlardan mal satın almamalarından ibaret bir harekettir, hükümet buna karşı bir şey yapamaz.

b) Kanun ve kararlar hilâfına tevkif edilmiş kimseler varsa serbest bırakılacaktır; eğer Rumlardan zorla iane alınıyorsa bunu önleriz. " [217]

Osmanısche Lloyd Gazetesinde;

"İtalya bandıralı bir vapurla evvelki akşam şehrimize 170 aile göçü meydana gelmiştir. Hükümet, bu göçmenleri Edirne iline yerleştirmek niyetindedir. 20 kadar ailede Bursa iline gönderilmiştir. Neden göç ettikleri hususunda sorulan sorulara şu cevabı vermişlerdir:

Biz Yeniköy, Tolyan, Köprübaşı, Ormanlı köylerinde oturmakta idik. Yunan Hükümeti eşyamızı satmamıza izin vermediğinden bu eşyayı bırakarak hicret ettik. Bizi hicrete sevk eden başlıca sebep hükümettin tutumu ve Giritli jandarmalar olmuştur. Giritliler ve yerli Yunanlılar camilerimizi tahrip

---

[216] "Türkiye Rumları", **Sabah**, 16 Nisan 1914, No:8828, s.2.
[217] Bayur, **Türk İnkılâbı …**. , s.254.

ettiler. Diğer mahallelerde, Giritli jandarmalar camileri ateşe verdiler. Büyük Devletlerin Selanik ve Siroz konsolosları bu durumu kolayca tedkik edebilir.[218]

Bu olaylara Osmanlı Hükümetinin Ege Adaları konusunda, Büyük devletlerce verilen kararı açıkça ve kesin olarak kabul etmemiş olması da eklenince, çok gergin bir durum ortaya çıktı ve her an bir Osmanlı-Yunan Savaşının patlamasından korkuldu.[219]

Yunus Nadi, "Yunan Hükümeti, çeşitli tahkir ve baskılarla her türlü kötü muamele ile Anayurtlarından hicrete mecbur bıraktıkları biçare Müslümanların ve hatta yine Yunanlıların zulmüne uğrayan Bulgarların açtıkları boşluğu, Rum ahali ile doldurmak istiyor, bunun için Batı Trakya'da, Doğu Trakya'da hatta Kafkasya ve Rusya'da, Amerika'da sakin Rumlar arasında propagandalar yapıyor. Onları Yunanistan'a hicrete teşvik ediyor. Hükümet Rumlara karşı adaletle muamele etti ve edecek. Onlara her türlü yardımı gösterdi ve gösterecek. Hicret etmek isteyenlere köylerinde kalmalarını tavsiye etti ve edecek. Ancak bütün bu iyi niyetlere karşı onlar mutlaka hicret etmekte ve hükümet ve Osmanlıya karşı muamelelerinde ısrar ederlerse daha ne yapabilir."[220]

Rumca gazetelerdeki haberlere göre; Türkiye'den hicret eden Rumlar meselesi, Rum patrikhanesini oldukça meşgul etmektedir.

Patrikhane Heyeti, Dâhiliye Nazırı Talat Bey ile de görüşmüşlerdir. Talat Bey muhaceretin engellenmesi için gerekli olan tüm tedbirlerin alınacağını beyan ederek, heyetin huzurunda Mülkiyye müfettişi Arif Bey'i hemen o akşam adı geçen şikâyet bölgelerine göndermiştir.

---

[218] "Makedonya Muhacirleri", **Sabah**, 18 Nisan 1914, No:8830, s.2.
[219] Bayur, **Türk İnkılâbı …**, s.252.
[220] Yunus Nadi, "Siyasiyat", "Rumlar Niçin Muhaceret Ediyorlar?", **Tasfir-i Efkâr**, 18 Nisan 1914, No:1052, s.1.

Tekfurdağı, Erikli ve Trakya'nın diğer bölgelerine gidip o bölgelerde incelemelerde bulunmasını şayet vazifelerinde uygunsuzluk yapanlar var ise görevlerinden alınmaları emrini vermiştir.[221]

Bu durumu doğuran amiller arasında Osmanlı Hükümetinin 1914 yazında İngiltere'den gelecek iki büyük savaş gemisini beklemekte olması da etkilidir. Genel düşünce şu idi ki bunlar gelince Osmanlı Hükümeti Yunana karşı deniz üstünlüğü elde edeceğinden Adaları fi'len geri almaktan çekinmeyecekti. Adalar karşısındaki kıyılarda güçlü askeri birliklerin bulundurulması da bu inancı perçinlemekteydi.[222]

Osmanısche Lloyd Gazetesi; Trakya Rumları arasında mevcut göç cereyanın Yunanistan'ın kışkırtmaları neticesinde olduğunu, Yunanistan'ın Türkiye'de ve Rusya'da oturan Rumları, Makedonya'ya göndermeye çalıştığını bildirerek, Trakya Rumlarının savaştaki hareketleri ve İslamlar tarafından bunlara karşı birçok durumlar sebep gösterilerek boykot yapılması Rumları fazlasıyla göçe teşvik etmekte olduğunu söylemektedir.

Aynı Gazete; Rum göçleri, yalnız Osmanlı Rumları arasında değil, Rusya'daki Rumlar arasında da mevcut olduğundan rivayet edilen mezalim meselesinin söz konusu olamayacağını da belirtmektedir.[223]

Selanik ve civarındaki İslam halkı Yunanistan tarafından yapılan tazyikten dolayı hicrete başlamışlardı. Daha önce İslam halkından sekiz yüz elli kişi şehre gelmek üzere vapurla Selanik'ten hareket etmişlerdi.[224]

Eko De Pari Gazetesinin haberine göre, Büyük Devletler Atina kabinesine ve Epir Hükümetine Londra Konferansı kararlarına uymasının lüzumunu tebliğ etmişler, Epirliler ise bu tarz hareketlerine devam ettikleri

---

[221] "Rum Muhacirleri", **Sabah**, 18 Nisan 1914, No:8830, s.2.
[222] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.252.
[223] "Rum Muhacirleri", **Sabah**, 18 Nisan 1914, No:8830, s.2.
[224] "Müslüman Hicreti", **Peyam**, 23 Nisan 1914, No:152, s.3.

takdirde Büyük Devletlerin bu duruma müdahale etmek zorunda kalacağını ifade etmişlerdir.[225]

Türkiye'den Yunanistan'a hicrete başlamış olan Rum göçmenler patrikhaneden gönderilen Heyet-i Mahsûsa'nın girişimine ve Hükümet-i Mahalliye tarafından neşr olunan açıklamalara rağmen, Yunanistan'a gitmek hususunda ısrar etmişlerdir.[226]

Haziran 1914 ortalarına kadar durum çok gergin kalacak, ondan sonra az gevşeyecekse de yine Genel Savaş'ın başına kadar çözümlenemeyecektir. [227]

Osmanlı Ajansı Atina'dan çekilen bir telgrafnamede, Yunan Dışişleri Bakanı Mösyö Streit'in, Osmanlı Sefiri Galip Kemali Bey ile bir görüşmesi sırasında, güya Trakya'da Rumların baskıya uğradıklarını şikâyet ettiği söylenmekte ise de bu akşama kadar Galip Kemali Bey'den, Bâb-ı Âli'ye hiçbir yazı ile bildirim olmadığını açıklamıştır.

Esasen Türkiye Rumların hiçbir kötü muameleye uğramadıkları ve Türkiye'nin içişlerine müdahale olunmasına hiçbir surette izin vermeyeceği Osmanlı basınında da yer almaktadır.[228]

Makedonya'da Yunan mezalimine düçar kalan İslam ahalisinin yaşadığı olaylardan bazıları şu şekildedir:

"Yük Karyesinden ve polis efradından Anadolulu Yani ismindeki kişi Cami mahallesine gitmiş Rüstem Ağa ile çocukları Bayram, Ali ve Süleyman'ı darp ettikten sonra bunları karakola götürmüş ve güya bu zavallı Müslümanların kendisini darp ettiğini söyleyerek orada da tüyleri ürpertecek surette darp edilmelerine sebebiyet vermiştir. Daha sonra trenle Rüstem Ağa

---

[225] "Düvel-i Muazzama ve Epir", **Sabah**, 24 Nisan 1914, No:8836, s.1.
[226] "Rum Muhacirleri", **Peyam**, 23 Nisan 1914, No:152, s.3.
[227] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.252.
[228] "Türkiye Rumları", **Peyam**, 24 Nisan 1914, No:153, s.3.

ve evlatlarını Drama'ya sevk etmiştir. Hapishanede bir gece işkence ettikten sonra onları Kavalaya göndermişlerdir.[229]

Diğer taraftan Peyam Gazetesi'nin haberine göre; " Güney Arnavutluk Meselesi hakkındaki Yunan notasına, Büyük Devletler bugün cevap verecektir. Devletler aynı zamanda şifahi bir notayla Yunanistan'ı Epir'in tahliyesine davet edeceklerdir" denilmektedir.[230]

Ayrıca Tasfir-i Efkâr Gazetesi'ndeki bir haberde, Makedonya'da ki Yunan saldırısına uğrayan ve buna karşı tahammül edemeyerek göç eden muhacirin-i İslamiyenin baliğ olduğu miktar ve iskân olundukları mahaller hakkında tahkikatın icrasının münasib bulunduğu bildirilmiştir.

Aynı Gazete haberine şöyle devam etmektedir: "Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, Osmanlı Devletinden göç eden İslam topluluklarından (300.000) kişiden bir kısmı muâvet-i hükümetce tefrik ve tahsis olunan mahallere iskân olunduğu gibi, yeni gelenlerden yardıma ihtiyacı bulunanlarda iskânına devam edilmektedir. Kendi kendilerine ihtiyaçlarını temin eden muhacir miktarı da 40–50 bini bulmaktadır."[231]

Yunan elçisi Mösyö Panas, Bâb-ı Âli'ye gelerek Sadrazam Paşa ile görüşmelerde bulunmuştur. Sadrazam Paşa, gerekli tedbirlerin alınacağı ve gerekirse Dâhiliye Nazırı Talat Beyin Edirne'ye gideceğini söylemiştir.[232]

Yunus Nadi, Anadolu sahillerinin önemine değindiği makalesinde, Batı Anadolu'daki Rum nüfusunun, Türk ve Müslümanların rahatını ve huzurunu bozabileceğini, adalara sahip olan Rumların orada sakin oturup kalamayacaklarını ve günün birinde Anadolu'yu da zapt etmek ümidini beslediklerini, Anadolu'da ki Rumlar vasıtasıyla kaçakçılık ve karışıklığa sebebiyet verebileceklerini belirtmiş, buna karşı Türk nüfusunun çoğaltılması ve yoğunluğunun arttırılması gerektiği üzerinde durmuştur. Rumeli'den

---

[229] "Yunan Mezalimi", **Tasfir-i Efkâr**, 20 Nisan 1914, No:1054, s.2.
[230] "Devletler ve Yunanistan", **Peyam**, 25 Nisan 1914, No:154, s.1.
[231] "Muhacirin-i İslamiye", **Tasfir-i Efkâr**, 26 Nisan 1914, No:1060, s.3.
[232] "Mösyö Panas'ın Müracaatı", **Sabah**, 24 Nisan 1914, No:8836, s.2.

Yunanlıların zulmünden kaçan göçmenlerin bu sahiller boyuna yerleştirilmesini düşündüğünü de, ifade etmiştir.[233]

2. TALAT BEY'İN İNCELEME GEZİSİ VE RAPORU

Rumların durumu hakkındaki Dâhiliye Nezaretinin 18 Haziran 1330 (1 Temmuz 1914) tarihli bir raporu, aynı gün Meclis-i Vükelâda okunmuş ve zapta geçmiştir. Rapor Ege'de bu olaylar üzerine incelemede bulunmak üzere bölgeye gitmiş olan Dâhiliye nazırı Talat Beyindir. Durumu resmi bir yazıda mümkün olduğu kadar, iyice açıklamaktadır.[234]

Sabah Gazetesi'nin haberine göre; Türkiye Ortodokslarının maruz kaldıkları baskı hakkında birçok rivayetler söylenmekle beraber gerçeğin söylenmediği, bu mesele hususunda gerçek sebebin: Trakya Ortodokslarının yüzlerce seneden beri hicreti düşünmemesi olduğu beyan edilmiş, fakat son Balkan Savaşını takiben bu ahali arasında bir propaganda tesis edildiği dile getirilmiştir.[235]

Peyam Gazetesi'nde de şu görüşlere yer verilmiştir: "Makedonya'da şöyle yerler var böyle tarlalar var diye onlara bazı parlak ümitler verildi. Birçok kişi bu hayale aldandılar. Birkaç ay evvel propagandanın tesiriyle her gün artan bir göç başladı. Savaş yüzünden yurtlarından mahrum olan Müslüman muhacirler Rumların göçleriyle boş kalan yerleri görünce kendilerine mesken tedarik etmek ümidiyle oralara gelmeye başladılar. Gayet ucuz bir fiyat ile birtakım arazi ve mesken elde ettiler."[236]

Talat Bey, Ege de yaşanan olaylar üzerine çıktığı bu gezide, İstanbul'daki yabancı büyük elçiliklerden birer memuru da yanına almış, bazı Osmanlı memurlarını azletmişse de genel olarak Yunan sızlanmalarında

---

[233] Yunus Nadi, "Siyasiyat", **Tasfir-i Efkâr**, 20 Nisan 1914, No:1054, s.1.
[234] Bayur, **Türk İnkılâbı …**, s.254.
[235] "Talat Beyin Beyânâtı", **Sabah**, 25 Nisan 1914, No:8837, s.2-3.
[236] "Türkiye Rumlarının Muhacereti", **Peyam**, 25 Nisan 1914, No:154, s.3.

fazla şişirmeler olduğu yanındaki elçilik memurlarınca da görülmüştü. O devirde Osmanlı Devleti Büyük Devletlerin az çok denetlenmesini tamamıyla reddedilebilecek bir durumda olmadığından bu gibi hallere katlanmak zorunda idi, hatta bazen bunu bu sefer olduğu gibi, kendisi arardı.[237]

Talat Bey açıklamalarına şu şekilde devam etmektedir:

"Hiçbir sebep olmadan başlayan bu göçler gittikçe arttı. Memurların bunda asla dışarıdan bir etkisi yoktur. Bu göç sadece Sırp propagandacılarının eseridir. Bu propagandacılar sadece o havaliye özgü değildirler. Anadolu'da ve bilhassa Trabzon vilayetinde de bu propagandacılar yüzünden göç başlardı. Biz buna karşı ne yapabiliriz? Bizi ne diye suçlayabilirler? Parlak vaatlerle birtakım Ortodoks Hıristiyanlar kendi arzuları ile göç etmek istiyorlarsa bunun için bizi suçlamak doğru mudur?"[238]

"Trakya'ya ait husus konusunda ben mahallinde soruşturma yapmak düşüncesindeyim. Çorlu'ya hareket edecek, orada Hacı Adil Bey ile buluşacağız. Yapılması gereken tedbirler varsa onları kararlaştıracağız. Fakat bir taraftan şikâyet ederek diğer taraftan olan göçü engellemek bize düşer mi? Eğer buna teşebbüs edersek o zaman bize karşı itirazlar ve şikâyetler gelecektir."[239]

Yunanistan İstanbul seferi Mösyö Panas'ın, hükümet gazetelerinde şahsi görüş belirttiği talimata göre, Sadrazam Paşa'yı ziyaretle, Trakya Rum göçmenlerini ve Osmanlı Devletinde Yunanlılara karşı vuku bulan baskılardan söz ederek bu durumun hükümet gazetecilerinin her iki hükümet arasındaki iyi ilişkilerinin devamına uygun olmadığını, söylediğini gazeteler yazmıştır.

Verilen bilgiye göre, beyanat ve dayanak üzerine Sadrazam Paşayı hüsn-i ziyaretinde, Talat Bey dahi göçlerin meni için hükümetçe tedbir

---

[237] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s.255.
[238] "Türkiye Rumların Muhacereti", **Peyam**, 25 Nisan 1914, No:154, s.3.
[239] "Talat Beyin Beyanatı", **Sabah**, 25 Nisan 1914, No:8837, s. 2–3.

alınacağını ve İzmir'de bazı Türkçe gazetelerin bu hususta istenmeyen yazılarına engel olunacağı söylenmiştir. Mösyö Panas, Sadrazam Paşa ve Dâhiliye nazırı ile olan görüşmelerini telgrafla Atina'ya bildirmiştir.[240]

Paris Gazetesi haberinde, Trakya Rumlarının güya mezalim'e uğradıklarına dair Fransa gazetelerine telgraflar yağdırmaya devam ettikleri ifade edilmiştir.

Atina'dan Tan Gazetesine bildirilen haberde: Türkiye Rumlarının maruz kaldıkları mezalimden maksat Yunanistan'ı heyecana getirerek, Sakız ve Midilli'nin geri alınması maksadıyla Osmanlı Hükümeti'nden intikamına zemin hazırladığı ifade edilmiştir. [241]

Yunus Nadi, Siyasiyat başlıklı makalesinde: Osmanlı ajansının Paris'den tebliğ ettiği bir telgrafnameye nazaran Atina Ajansı'nın, Paris gazetesini baştan aşağı Türkiye Rum hicreti efsaneleri ile doldurduğunu söyleyerek devamında şu görüşlere yer vermiştir:

Güya Türkiye'de ki Rumlara kim bilir kimler? "Artık buralarda bundan sonra yalnız Müslümanlar oturacak, binaaleyh ya çıkıp gidiniz yahut müslüman olunuz? Diyorlarmış! Yine Atina Ajansının diğer bir haberine göre, Osmanlı Hükümeti Midilli ve Sakızı geri almak için Yunanistan ile bir mesele çıkarmak istiyor ve ondan dolayıdır ki Trakya'daki Rumları hicrete sevke zorluyormuş! Daha nelerde neler!" Bu efsanelerin Avrupa'ya bu suretle aks ettirilmesindeki maksatlar malumdur. Atina ajansı Hıristiyan Avrupa'nın taassubunu gıcıklamak suretiyle taraftarlarını etkilemek gayesini takip ediyor.

Fakat bu iddialar öyle bir zamanda ortaya atılmıştır ki Osmanlı Hükümetinin Dâhiliye Nazırı hicret hikâyelerini mahallinde tetkik etmek için Edirne iline azimet etmiştir. Yunan teşviklerine kapılarak göç yollarına dökülen halkı bu yoldan döndürmek için tedbirler ile iştigal etmekte bulunmuştur.

---

[240] "Yunan Sefirinin Tesbiti", **Peyam**, 25 Nisan 1914, No:154, s. 3.
[241] "Trakya Muhâceratı", **Sabah**, 27 Nisan 1914, No:8839, s. 2.

Edirne'den özel surette aldığımız mektuplar teşrih ve tasrih kılınmakta olduğu üzere Edirne ili dâhilinde hiçbir Rum'a (sen buradan kalkıp gideceksin) denilmemiştir. Dâhiliye Nazırı Talat Beyin bizzat köyler ve köylüler içerisine girerek irâd ettiği sorulara ahaliden hiçbiri cebr ve baskı gördüğünü söylemek suretiyle mukabele etmemiştir".

Yunus Nadi makalesinin devamında; Gerçeğin anlaşılacağını, fakat o gerçek anlaşılıncaya kadar Avrupa Efkâr-ı umûmiyyesinin ilka ettiği zelâletlerden etkileneceğini beyan etmiştir.[242]

Tan gazetesi'nin Londra'dan aldığı habere göre, Yunanistan yabancı memleketlerdeki ikamet eden sefirlerine Trakya Rumları hakkında devletlerin Bâb-ı Âli nezdinde arabulucuk da bulunmalarını talep etmelerini bildirmiştir.[243]

Aynı Gazete haberin devamında şu bilgilere yer vermiştir: "Makedonya'da Yunanistan idaresinde yaşayan bölgedeki İslâm halkının son derece zulm ve tecavüze maruz kaldıklarını haber almaktayız. Bu ahvale dair bazı kaynaklardan gelen bilgiye göre sınırdaki Müslüman köylerinde her türlü baskı ve zorlama icra edilmekte çocukların canlarına, kadınların ırzına tecavüz edilmektedir. Yunan Hükümetince de men edilen ve belki arzu ve teşvik edilen bu mezalimin bilhassa savaş zamanında düşman ile işbirliği edipte Trakya'nın geri alınması üzerine cereyan ve dayanaktan sakınmak suretiyle Yunanistan'a iltica eden Rumlar tarafından ikâ edilmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı Hükümeti şimdilik Atina sefiri Galip Kemal Bey vasıtasıyla girişimlerde bulunmuş ve Büyük Devletlerin elçilerine bilgi vermiştir. Bu keder ve zulümler gazeteler vasıtasıyla bütün dünyaya gösterilmesi büyük önem taşımaktadır".[244]

---

[242] Yunus Nadi, "Siyasiyat, Facia ve Efsane, 27 Nisan 1914, **Tasfir-i Efkâr**, No:1061, s. 1.
[243] "Yunanistan", "Devletlere Müracaat", 27 Nisan 1914, **Peyam**, No:156, s. 3.
[244] "Yunanistan'da Ahali-yi İslamiyye", **Peyam**, 29 Nisan 1914, No:158, s. 4.

Makedonya'daki Müslümanlara karşı yapılan baskı ve tecavüzlerle ilgili başkonsolos tarafından gönderilen telgrafta, Makedonya'da en ziyade dikkati çeken olayın Müslümanlar hakkında her taraftan dile getirilen mezalim meselesi olduğu, Makedonya Müslümanlarının çeşitli şekillerde eziyete uğradığı, Müslümanların evlerinden çıkarılmadığı, hanelerinin Rum, Trakya ve Kafkasya muhacirleri tarafından işgal edildiği, arazileri işgal edilen Makedonyalı Müslümanların Cami ve Mektepleri de müsadere edildiği bildirilerek Osmanlı askerinin bu araziden çekildikleri saatten itibaren, buradaki Müslüman Makedonyalıların dinlerine hakaret, darp gibi çeşitli zulümlere ve hakaretlere hedef oldukları ve bu zulümler karşısında çaresiz kalan halkın Osmanlı Devleti'ne doğru göçe mecbur kaldıkları dile getirilmiştir.[245]

3. GALİP KEMALİ BEY'İN BEYÂNÂT VE RAPORU

Makedonya'da Yunanlılar tarafından Müslüman halk hakkında revâ görülen baskı hakkında yapılan araştırmaların sonucunun bildirilmesine dair, Hariciye Nezaretinden Atina elçisi Galip Kemali Bey'e verilen emir üzerine Selanik Viyana Konsolosları bu konuda soruşturma yaparak neticesini Sefir Bey'e bildirmişler, Galip Kemali Beyde söz konusu raporları Dışişleri Bakanlığına göndermişti.

Bu raporlarda Yunanlıların yaptıkları zulümler mâddeten ve yerleriyle beraber bildirmişti.[246]

Atina sefiri Galip Kemali Bey, Atina gazetelerinden birinde vuku bulan açıklamasında, Türkiye Rumlarının göçleri hakkında Yunan Gazetesinde yazılan havadislerin asılsız olduğunu söyledikten sonra Makedonya Müslümanlarının durumlarına değinerek, açıklamalarına şöyle devam etmektedir: "Bilakis pek şiddetli zorlamalara maruz olan yer Makedonya'dır.

---

[245] BDH, K.1657, D.37–19, F.037–02.
[246] "Galip Kemal Beyin Raporları", **Peyam**, 29 Nisan 1914, No:158, s. 4.

Makedonya Müslümanları baskı altındadır, katl oluyorlar. Hicret etmeye teşvik ediliyorlar. Bugün Makedonya'da bir anarşi hâkimdir."[247]

Ayrıca, Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'ın düşmanı olmadığını, aslında Yunanistan'ın başka düşmanlarının mevcut olduğunu söyleyerek, Balkanlar'da Yunanistan'ın dostunun yalnız Osmanlı Devleti olduğunu ifade etmiştir.[248]

Galip Kemali Bey açıklamalarına şöyle devam etmiştir: "Bu Konuda Selanikte de Osmanlı Konsolosluğu tarafından Selanik valisine bir muhtıra verilmiş ise de aradan iki ay geçmiş bulunduğu halde, henüz buna bir cevap verilmemiştir. Yunan Hükümetinin emel ve iyi niyetini takdir ederim. Fakat görünüşe göre Yunan Hükümeti Makedonya'daki İslâm halkına bir takib ve saldırıya maruz bırakıp hicrete mecbur etmektedir" denilmiştir.[249]

4. GÖÇLER MESELESİ DEVAM EDİYOR

Yunanistan, Büyük Devletlerin Türkiye Rumları lehinde olarak Osmanlı Hükümetine müdahalesini talep etmiştir.[250]

Harbiye Nezareti Celilesine, 21 Haziran 1330 tarihli yazılan belgede, Rodos'tan Marmara'ya geçmek isteyen Rumlar hakkında deniliyor ki; Anadolu kıyılarında zararlar vermek amacıyla, Rodos Rumları yirmi beşten otuza kadar yaş aralığında olan gençler toplamak istemiş ise de İslamlar tarafından engel olundukları talimat raporu ile bu hususta gerekli tedbirlerin alındığı mahalliye reisinin telgrafına nazaran İzmir Liman reisinden 19 Haziran 1914 tarihli 524 numaralı tahriratta bildirilmiştir, denilmektedir.[251]

---

[247] "Galip Kemali Bey'in Beyanatı", **Tasfir-i Efkâr**, 28 Nisan 1914, No:1062, s. 3.
[248] "Galip Kemali Bey'in Beyanatı", **Sabah**, 29 Nisan 1914, No:8841, s. 1.
[249] "Galip Kemali Bey'in Beyanatı", **Tasfir-i Efkâr**, 28 Nisan 1914, No:1062, s. 3.
[250] "Yunanın Mürâcâtı", **Sabah**, 29 Nisan 1914, No: 8841, s. 1.
[251] BDH, K.1661, D.31, F.033.

Antalya Mutasarrıflığından alınan 15 Haziran 1330 tarihli telgraf suretinde; “Dün sabah Meis’e bir Yunan beylik sefinesi gelerek takriben kırk nefer nizamiye askeri çıkardığının ve on dokuzundan kırk yaşına kadar olan Meislilerin, silahaltına alınmakta bulunduğunun haber alındığı Kaş Kaymakamlığı’nın bilgisine atfen bildirilmektedir.” [252]

Yunanistan’ın Trakya göçleri meselesinin gerçek sebeplerini değiştirmek suretiyle Avrupa halkının düşüncesini nasıl etkilemeye çalıştığı ve bu amaç ile gazetelerde yazı çalışmalarına başladığını ajans telgrafları ile bildirilmiştir.

Viyana’daki Yunan Elçiliğinin, Neue Freie Presse Gazetesine ve diğer bazı Viyana gazetelerine yaptığı tebliğler mevcuttur. Neue Freie Presse güvenli bir Yunan kaynağından aldığı ve açıkladığı aşağıdaki bilgilere gazetedeki sütununda yer vermiştir:

“Yunan Hükümeti, Trakya’da ki Rumlara yapılan baskı ve zorlamalardan dolayı ve bunun neticesi olarak Yunan göçlerinin yaşanması sebebiyle gerek Atina’daki Osmanlı elçisi nezdinde ve gerek İstanbul’daki Yunan elçisi aracılığıyla Bâb-ı Âli’ye dostane bir surette bazı şikâyetlerini tebliğ etmiştir. Çünkü yaşanan olaylar Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerinin dostane ilişkilerine ve bu ilişkilerin gelişmesine karşı bir engel oluşturmaktadır.

Trakya’da huzur ve barışın temini ve göçlerin durması için gerekli olan tedbirin alınacağını, Yunanistan’a kaçan askerinin, ailelerinin bulundukları yerleri terk etmeleri için yazdıkları teşvikleri içeren mektupların tesirinden, son savaşta yaptıkları suçların cezasını görmekten korkan bazı Rumların kararından ve Makedonya’yı terk eden Müslümanların orada bıraktıkları araziye sahip olmak isteyen bir takım Rumların bu arzuyu gerçekleştirme isteğidir.

---

[252] BDH, K.1661, D.31, F.022–01.

Bu sebebi yorumlamak bile, Osmanlı tebliğlerinde göçe sevk olarak gösterilen durum binlerce rumu kendi ecdadından gelen, mal ve mülkü terk etmeye sevk ve ikna edecek bir mahiyette değildir. Eğer işin esası Türkiye'nin söylediği gibi olsa idi Patrikhane meseleyi o derece önemli ve ciddi ad etmezler ve olağanüstü tedbirlerde bulunmazlardı.

Bâb-ı Âli'nin Türkiye-Yunan ilişkilerini dostane bir şekilde gelişmesini arzusuna hizmet etmeyen vaziyetin son bulacağı ümit edilmelidir." [253]

Trakya ahvali hakkında, Büyük Devletlere başvuran Yunanistan'ın teşebbüsüne cevaben Büyük Devletler, bu soruna çözüm bulmak için Türkiye nezdinde teşebbüste bulunacaklarını ifade etmişlerdir.[254]

5. TÜRKİYE'NİN MUHTIRASI

Türkiye büyük devletlerin elçiliklerine bir nota vererek Makedonya Müslümanlarının durumu hakkında bu devletlerin dikkatlerini çekmiştir.

Muhtırada, Makedonya'da ki Müslümanların maruz kaldıkları kabul ve tahammül edilemez durum, oradaki halkın ırz ve namuslarına karşı vuku bulan tecavüzler zikr edildikten sonra bölge sınırında meydana gelen baskı ve tecavüzler hakkında misaller verilmiştir.[255]

Türkiye, Atina sefiri Ali Galip Kemali Beyden ulaşan ve Makedonya'daki Osmanlı konsoloslarından alınan bilgilere dayanarak hazırlanmış rapor üzerine, Büyük Devletler nezdindeki yabancı elçilerine talimat vermiş ve Makedonya'daki İslamlara reva görülen davranışlarından dolayı Yunanistan'ı protesto etmeleri lüzumunu bildirmiştir.[256]

---

[253] "Türkiye ve Yunanistan", **Peyam**, 3 Mayıs 1914, No:162, s. 4.
[254] "Devletler Yunana Cevap Vermişler", **Peyam, 29** Nisan 1914, No:8841, s. 2.
[255] "Bâb-ı Âli'nin Muhtırası", **Peyam**, 3 Mayıs 1914, No:162, s. 4.
[256] "Yunanistan'ı Protesto", **Sabah**, 30 Nisan 1914, No:8842, s. 1.

Makedonya'daki İslam halkının düçar olduğu mezalim hakkında Bâb-ı Âli tarafından evvelce Yunanistan Hükümetinin dikkatleri çekilmiş fakat bu teşebbüs hiçbir netice vermemiştir.

Yunus Nadi, Bâb-ı Ali'nin Muhtırası başlıklı makalesinde:" Yunan ordusunun Türk ve Müslüman ordusuna kan kusturan teşebbüslerinin, barış ve sükûnun devamını temin edecek şeyler olmadığını, bundan dolayı devletlerin Bâb-ı Âli'nin muhtırasını hususi bir ehemmiyetle telâkki edeceklerini iddia ederek Avrupa gazetelerinin bazılarının "(Makedonya'da Türk idaresi aranıyor. Gayri tabi olarak yaşananların neticesi bundan başka olabilir mi idi?)" yolunda yazılar yazdıklarını söyleyerek, Bâb-ı Âli'nin muhtırasında söylendiği gibi bugün Makedonya'da hükümet olmadığını belirtmektedir.[257]

Sabah Gazetesi'nin bildirdiğine göre; Jön Türk Gazetesi Makedonya İslâmlarının muhacereti hakkında aşağıdaki istatistikleri vermiştir.

"1914 Senesi

Kanun-i Sani: 10,193

Şubat: 35,060

Mart:12,346

Yunan mezalimine dair yaşananlarla ilgili olarak; Kavadar Karyesinin bütün ahalisi savaş sırasında Selanige hicret etmişti. Bunlar sonradan köylerine döndüklerinde yerlerinin hepsinin Rum muhacirler tarafından zabt edildiğini görmüşlerdir".[258]

Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a vermiş olduğu muhtırada bölgedeki bazı köy ve kasabalara sürekli seyyar müfrezeler geldiği askerlerin köylülerin hanelerinde yattıktan sonra her şeyini tahrip ve yağma ettikleri, bununla da

---

[257] Yunus Nadi, "Siyasiyat, Bâb-ı Âli'nin Muhtırası" , **Tasfir-i Efkâr**, 3 Mayıs 1914, No:1067, s. 1.
[258] "Makedonya İslamları", **Sabah**, 2 Mayıs 1914, No:8844, s. 2.

kalmayarak kadınların ırz ve namusuna tecavüzde bulundukları, yokluk içinde bulunan kalan Müslümanların ise tamamıyla hicrete hazırlandıkları belirtilmiştir.

Yunan memurlar tarafından kandırılarak getirilen Rumların Müslüman köylerine gönderildikleri, burada memurlar tarafından Müslümanların hanelerine yerleştirildikleri, Müslümanların mal ve mülkleri yeni gelenler tarafından gasp olunduğu ilâve edilmiştir.

Ayrıca, Müslümanların gerek göçmenler, gerek yerli Rumlar ve gerek asker ve jandarma tarafından emniyet ve huzurlarının yok edildiği ifade edilerek, Yunan devletlerinin arazisinden geçen Müslüman göçmenlerin miktarı yüz altmış üç bine yakın olduğu ve verilen vaatlerin gereğince yerine getirilmediği ve sonuçsuz kaldığı da belirtilerek, bütün yunan Makedonya'sında, Müslümanlar için ne kanundan ne de hükümetten eser mevcut olmadığı zikr olunmuştur.[259]

Sadrazam Paşa, Makedonya'da bulunan dindaşlarımızın nasıl acınacak bir halde bulunduklarını büyük devletlere isal etmiştir.[260]

Bâb-ı Âli'ye ulaşmış haberlerde, Makedonya'da İslamların durumlarının gittikçe tahammül edilemez bir durum almakta olduğu İslâmların şahıslarına, namuslarına, mal ve mülklerine diniyelerine devamlı surette her türlü saldırıda bulunulduğu ifade edilmiştir.Bu saldırılar ilk olarak, Yunanistan'ın işgalinde bulunan Makedonya'nın doğusunda meydana gelmiştir.[261]

İstanbul'dan Matin Gazetesine yazılan haberde;

Türkiye'deki Rumlar hakkında Yunan kaynaklarından çıkan haberlerin ya büsbütün yalan veyahut tamamen asılsız olduğu. Yunanistan'ın bu gibi

---

[259] "Bâb-ı Âli'nin Muhtırası", **Peyam**, 3 Mayıs 1914, No:162, s. 4.
[260] "Zavallı Müslümanlara Ne Yapıyorlar?", **Tasfir-i Efkâr**, 30 Nisan 1914, No:1064, s. 3.
[261] "Muhtıra Takdimi", **Sabah**, 2 Mayıs 1914, No:8844, s. 2.

yalanlar neşrinde daha ziyade ihtiyatlı davranmasının arzu edildiği ifade edilmektedir.[262]

6. YERLİ VE YABANCI BASINDA GÖÇLER MESELESİ

Selanik'te yayınlanmış haberlerde, Yunan memurlarının bu şehirde ikamet eden Müslümanlar ile Bulgarlar arasında yeniden tutuklamaların başladığı bildirilmiş, zabıtanın Selanik'te yeni bir ihtilâl komitesi keşfetmesinin bu tutuklamalara bahane olarak gösterildiği ifade edilmiştir.[263]

Bükreş Gazetesi de haberinde tutuklanan İslamlar ve Bulgarların olduğunu ifade etmiştir.[264]

Osmanısche Lloyd Gazetesinde;

Makedonya İslamlarının durumları hakkında, Büyük Devletlerin dikkatlerini çekmek için elçiliklere ikinci bir muhtıra daha takdim edileceğini yazmıştır.[265]

Atina elçisi Galip Kemal Bey, Osmanlı konsolosluğundan alınan raporlar üzerine Makedonya'da Müslüman halka karşı vuku bulan tecavüzler hakkında Atina Kabinesi nezdinde teşebbüslerde bulunmuştur.[266]

Yunan Hariciye Nazırı Streit bununla ilgili olarak mahallinde soruşturma yapmak için karma bir komisyon teşkilini teklif etmiştir. Galip Kemali Bey, olayların tamamıyla ortada olduğunu söyleyerek, komisyon oluşturulma teklifini protesto etmiş ve yaşanan bu olaylara bir son verilmesini talep etmiştir.[267]

---

[262] "Yunan Mezalimi ve Türkiye", **Tasfir-i Efkâr**, 4 Mayıs 1914, No:1068, s. 3.
[263] "Selanik'te Bulgar ve Müslümanlar", **Peyam**, 5 Mayıs 1914, No:164, s. 2.
[264] "Yunanistan, Selanik'te Tevkifât", **Tasfir-i Efkâr**, 5 Mayıs 1914, No:1069, s. 2.
[265] "Makedonya Müslümanları", "Muhtıra Takdimi", **Sabah**, 7 Mayıs 1914, No:8849, s. 2.
[266] "Bâb-ı Âli'nin Yeni Bir Tesbiti", **Peyam**, 7 Mayıs 1914, No:166, s. 2.
[267] "Makedonya Müslümanları", "Muhtıra Takdimi", **Sabah**, 7 Mayıs 1914, No:8849, s. 2.

Bükreş'ten Berliner Tageblatt Gazetesine yazıldığına göre; Talat Bey bir gazeteci ile yaptığı görüşmede Balkan vaziyeti hakkında şunları söylemiştir: "Şimdiki halde endişe edecek bir hal ve sebep göremiyorum. Trakya Rumlarının muhaceretine set çekilmesi ve Venizelos'un Makedonya halkı üzerinde barışı sükûneti tesir etmek için bu bölgeye gitmesi, Yunanistan ile Türkiye arasında mevcut en büyük sorunu ortadan kaldırmış sayılabilir."[268]

Neue Freie Presse Gazetesi ise; Viyana'daki diplomasi çevresinde, İstanbul ile Atina arasında cereyan etmekte olan görüşmelerin uygun bir seyir takip ettiğini ve her iki tarafın bu hususta iyi niyette bulunduğunu bildirmiştir.[269]

Atina'daki bazı gazeteler, Trakya'da Rumların güya uzaklaştırıldığına dair birtakım yalan haberlerine devam ediyorlardı. Gazeteler şiddet dolu makaleler yazarak hükümetten, Osmanlı-Yunan anlaşmazlığını ortadan kaldırmak için fırsatı kaçırmamasını ve şiddetle hareket etmesini talep ediyorlardı. Hükümetin de gizli olarak askeri hazırlıklarda bulunduğunu kanıtlayacak deliller mevcuttu.[270]

27 Nisan 1914'ten beri her iki devlet arasında devam eden görüşmelerde Yunanistan savaşı göze alamayınca Makedonya'da yaptığı mezalim, Rumluk siyaseti aleyhinde bir biçim almış ve Osmanlı ile anlaşma yoluna gitmek istemiştir. Sonuçta Yunan Başvekili Venizelos, 22 Mayıs 1914 tarihli bir mektup ile Aydın Vilayeti'ndeki köylü Rum halkı ile Yunan Makedonyası Türklerinin mübadelesini kabul ettiğini belirten bir mektup yazmıştır. Fakat görüşmeler ancak Temmuz ayında başlayabilmiştir.[271]

Jön Türk Gazetesi; "Kavala'dan alınan haberlere göre şehirde yüz İslam Yunanlılar tarafından tevkif olunarak darp ve işkenceye maruz

---

[268] "Türkiye-Yunanistan", **Peyam**,12 Mayıs 1914, No:171, s. 2.
[269] "Türkiye-Yunanistan", **Sabah**, 17 Mayıs 1914, No:8859, s. 2.
[270] "Türkiye Rumları", **Peyam**, 17 Mayıs 1914, No:176, s. 3.
[271] Ağanoğlu, a.g.e. , s. 127–128.

kalmışlar, Yunanlılar bu kadarla da yetinmeyerek darp ve işkenceye maruz kalanlardan nüfus başına beş veyahut on kuruş ceza bedeli almışlardı”.[272]

6.1. Göçler Devam Ediyor

Osmanlı sefiri Galip Kemali Bey’in Sabah Gazetesinde yer alan açıklamalarıyla ilgili olarak; gerek Osmanlı gerek Yunan gazetelerinin göç meselesi hususundaki yazılarını abartılı olduğunu açıklamıştı. Sefir bugün Selanik’te; Siroz, Drama ve Kavala’ya gidecek, denilmişti.[273]

Galip Kemali Bey, bir gazeteciye vermiş olduğu beyanatta demiştir ki:

“Trakya’da göçlerin durması için hükümet-i merkeziye tarafından emir verilmiştir. Fakat Türkiye’den hicret eden Rumların ellerinde Yunan konsoloshaneleri tarafından vize edilmiş evrakta mevcut olup, bunların bir kısmı elimize geçmiştir. Rumlar kendi istekleriyle hicret ediyorlar. Muhaceret cereyanı öncelikle Selanik’ten başlamıştır. Bunda Yunan hükümeti merkeziyesi sorumlu değilse de hükümet-i mahalliyenin ufak memurları İslamlara karşı pek fena baskı ile muamele ile vaziyet-i muhafaza ediyorlar. Hükümet sükûn ve emniyet-i temine mecburdur.”

Galip Kemali Bey açıklamalarına şu şekilde devam etmektedir:

“Osmanlı Hükümeti siyaseti dostanedir. İki hükümette, iki memleketin hakiki menfaatlerinin gösterdiği siyaset tektir ve takip edecek kadar derindir.”[274]

Makedonya İslamlarının hal ve mevki, Yunan memurları tarafından uğradıkları kötü muameleler ve muhaceretin gerçek sebebi hakkında

---

[272] “Kavala’da Neler Oluyor?”, **Tasfir-i Efkâr**, 5 Haziran 1914, No:1100, s. 3.
[273] “Galip Kemali Bey’in Beyanatı”, **Sabah**, 6 Haziran 1914, No:8879, s. 2.
[274] “Galip Kemali Bey’in Beyanatı”, **Tasfir-i Efkâr**, 8 Haziran 1914, No:1103, s. 2.

araştırmalarda bulunmak üzere Atina elçisi Galip Kemali Bey Selanik'e ulaşmış ve Siroz'a gitmişti. Siroz bölgesinde birçok köyleri ziyaret edecekti.[275]

Erkan-ı Harbiye Umumiye Müdiriyeti Aliyesine baş konsolos tarafından,1 Mayıs 1330 tarih ve 3 numaralı tahriratın üçüncü fıkrasına cevaben yazılan belgede:" Yunan Hükümetinin son zamanlardaki tutumuna bakılacak olursa adı geçen hükümetin, Osmanlı Devletinin tüm protesto ve itirazlarına rağmen takip ettiği siyasetten ve Osmanlı Devleti'nin tepkilerine gerektiği kadar önem vermeyerek, hareketlerine devam ettiği, Yunan Hükümeti gerek yerli ve gerekse yabancı Avrupalı gazeteler ile Osmanlı Hükümeti aleyhinde yapmış olduğu hücumları sürdürdüğü bildirilerek :"Makedonya'da Yunan Hükümeti'nin politikaları Adalar Denizinde Büyük Devletler tarafından verilen karara dayanarak buraların Yunanistan'ca tahkimi, Avrupa'da inşâ ettirilmekte olan savaş gemileriyle beraber Osmanlı Hükümetince cinayet ile mahkum bulunan meşhur çeteci Sofulis'in Makedonya valiliğine tayini gibi hususlar, Yunanistan'ın bir program dâhilinde hareket ettiğini göstermektedir."[276]

Osmanısche Lloyd Gazetesi, Makedonya'da araştırmalarda bulunmakta olan Atina elçisi Galip Kemali Bey'in oradan doğru İstanbul'a gelerek incelemeleri hakkındaki raporunu Bâb-ı Âli'ye takdim edeceğini yazmıştır.[277]

Selanik'ten Jön Türk Gazetesi: Selanik Polis Müdürünün bir kanun tasarısına uyarak Müslümanların harice göçlerinin Rumların dahi Yunanistan'a göçlerini Selanik yolu ile yapılmasını yasakladığını yazmıştır.

Peyam Gazetesi konuyla ilgili şu sözlere yer vermiştir: "Bu tedbir içerden ve dışarıdan hicret edenler arasında olaylar olmasından ve bu nedenler emniyet ve asayişin sağlanması gereğinden imiş. Bu tedbir Müslüman göçmenleri olağanüstü sefalete sürüklemektedir. Selanik'teki bu

---

[275] "Galip Kemali Bey", **Sabah**, 7 Haziran, 1914, No:8880, s. 2.
[276] BDH, K.1657, D.37–19, F.037–03.
[277] "Galip Kemali Bey", **Sabah**, 8 Haziran 1914, No:8881, s. 1.

tedbir, Makedonya'daki Müslümanlara tecavüzlerle neticeleniyor. Fakat bunun için bir müddet tayin edilmediğinden Selanik'e gitmek üzere yolda bulunan veyahut Selanik'te bulunan binlerce Müslüman Türkiye'ye gitmek için vapura ulaşamamışlardır. Bunlar ötede beride kalarak İslam cemiyetinden olanların yardımlarıyla geçinmektedirler".

Aynı gazete haberin devamında; bu durum Yeni Sırbistan ve Arnavutluk Müslümanları için daha fazla felaketlere sebep olduğunu, Rumların memleketlerine hicretlerinin de yasaklamış olmakla birlikte her gün vapur dolusu Rum'un gelmekte olduğunu bunun da Yunanistan hükümetinin Rumların Yunanistan'a gelmelerini teşvik ettiğini bir kat daha ispatladığını bildirmiştir.

Haberin devamında; Gelen haberlerin Müslümanların durumunun çok vahim olduğunu göstermekte olduğu, dâhilde hükümetin etkisi ve iradesinin pek zayıf bulunduğu, memurlar ve halkın, Trakya'dan gelen binlerce göçmenin ihtilâf-ı mezhep nedeniyle Müslümanlara muhalif olduğu düşünülürse, Müslümanların kimsenin koruyuculuğunu beklemeyeceklerinin anlaşıldığı belirtilmiştir. Haberde ayrıca Yunan zabıtasının evlerde kadınları ve çocukları dövdüğü, hapsettiği ve hatta kadınların sokaklarda çarşafla gezmelerini yasakladığı söylenerek,

"Makedonyalıların hukuktan mahrum edildikleri ve Hıristiyanların Müslümanlar Makedonya'dan tam olarak çıkmadıkça rahat durmayacakları inkâr edilmez bir gerçektir" denilmiştir. [278]

Osmanlı Ajansı verdiği haberde;

Dâhiliye nazırının Çorlu'ya icra ettiği seyahatten sonra resmen tebliğ edildiği cihetle Türkiye Rumlarının çeşitli sebeplerden dolayı devam eden göçleri Anadolu illerine kadar genişlediğinden hükümet göçü men için müfrezeler gönderdiği, ihmal ve kabahati olan memurların görevlerinden

[278] "Selanik'teki Müslümanlar", **Peyam**, 6 Haziran 1914, No:196, s. 2.

alındığı, memurlara kendilerine verilen emirlere uymadıkları takdirde resmen görevlerinden alınacaklarının bir resmi yazı ile bildirildiği ifade edilmiştir.

Ayrıca Muhaceret meselesi üzerine, Rum kiliseleri ve mekteplerinin kapanmasına karar verildiği haber alınmıştı. Hükümet verilmiş olan emirlere uyarak muhaceretin önlenmesine devam etmekte olduğu bildirilmiştir.[279]

Rumca Harunos Gazetesin'den alınan hususi bir telgrafnameye göre, Viyana gazeteleri büyük devlet kabinelerinin Osmanlı Yunan ilişkilerinin girdiği safhadan dolayı endişe etmektedirler. [280]

Trakya Muhâceratı hakkında mahallinde incelemede bulunmak üzere Trakya'ya gönderilen Mülkiye Müfettişlerinden Ali Seydi Bey'in başkanlığındaki teftiş heyeti Büyük Çekmece, Selveri ve Çatalca'da incelemelerde bulunmuşlardır. Heyet birkaç güne kadar Edirne'ye gidecekti.[281]

O sırada Batı Trakya Bulgarlarda olduğundan Osmanlı'da bulunan Doğu Trakya'nın Yunanistan'a sınırdaşlığı yoktu. Bu yüzden Osmanlı Hükümeti orada kalan Rumlar dolayısıyla orasının Yunanistan'ın eline düşmesinin kolaylaşmasından korkmuyordu ve ora Rumlarının gitmesine o derece önem vermiyordu.[282]

Rum göçünün teşvikinin bütün Anadolu'ya teşmil edilmediği ve belli bölgeler ile sınırlı kaldığı, bu göç meselesinde bazen hız kazandırıldığı Yunanlılar ile mübadele görüşmelerine başlandığında ise bu göçe izin verilmediği ve Rum köylerine Müslüman muhacir yerleştirme işinin askıya alındığını, Rum kiliselerin muhafaza edildiği, Rumların göç ettikten sonra geride bıraktıkları bozulmaya yüz tutacak mal, eşya ve araçlarının müzadeye konulup satıldığı ve altı ay zarfında sahipleri çıkmaz ise hazineye

---

[279] "Rumların Muhacereti Hakkında", **Peyam**, 9 Haziran 1914, No:199, s. 5.
[280] "Osmanlı-Yunan Münasebatı", **Sabah**, 10 Haziran 1914, No:8883, s. 2.
[281] "Trakya'da Heyet-i Teftişiyye", **Peyam**,10 Haziran 1914, No:200, s. 1.
[282] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s. 261.

devredilmesi, Rumların göçünün durdurulması, engellenmesi için alınan temel prensipler arasında sayabilirdi.[283]

7. VENİZELOS'UN BEYANATI

Atina Ajansının verdiği bilgilere nazaran Venizelos, Yunan Parlamentosunda Yunan Ordusunun yeni teşkilâtı hakkında aşağıdaki açıklamada bulunmuştur:

"Yunan hükümeti sahip olduğu güç ile mevcut bir seferberlik programını her an uygulamaya hazırdır. Yunan Hükümetinin, son iki savaşta milletinin geleceğini temin için yaptığı masrafın diğer Balkan ülkelerinden hiçbirisinin şimdiye kadar yapamadığı bir derecede olduğunu açıklamaktan dolayı mutluyum.

Meclis emin olabilir ki Yunanistan şimdiden olabilecek bir olaya karşı koyacak miktarda asker çıkartabilir." [284]

Mösyö Venizelos konuşmasına şu şekilde devam etmiştir: "Yunanistan Hükümetinin ilk andan itibaren, Türkiye'deki olaylar üzerine, bu hareketlerin neden olabileceği tehlikeler hakkında Osmanlı Hükümetinin dikkatini çekmek hususunda gerekeni yapmıştır. Yunanistan'a çok sayıda muhâcir gelmektedir. Bütün bu firariler servetlerini, yurtlarını ve tarlalarını bırakıyorlardı. Yunan hükümeti o göçmenlere vapurlar ve erzak gönderdi. Eğer bu durum bu şekilde devam ederse Yunan Hükümeti biçare firarilerin haline ağlamakla yetinmeyecektir. Türkiye tarafından son günlerde verilen teminatın yerine getirileceğine ümit varız" demiştir.[285]

Makedonya'daki Türk ve İslâm halkına yapılan baskılar her geçen gün artıyordu.

---

[283] Ağanoğlu, a.g.e. , s. 133.
[284] "Venizelos Ne Demiş?", **Sabah**, 11 Haziran 1914, No:8884, s. 3.
[285] "Venizelos'un Beyanatı", **Peyam**, 14 Haziran 1914, No:204, s. 1.

Yeniköy karyesinde Bakkal Nuri Ağa'ya her gün eziyet ve işkence edildikten sonra biçare katl olunmuştur. Diğer karyelerde on beşten yirmiye kadar ulaşan öldürme olayları vuku bulmuştur.

Pürsıçan köyünden yüz dört kişi tutuklanmış ve Kavala'ya gönderilmiş yollarda bunlardan elli üçüne dayak atılmış, üç gün zarfında Drama'nın civar bölgesinde seksen erkek ve otuz kadın öldürülmüştür.[286]

Yeniköy Sarnıç karyesi ahalisinden Hasan'ın evine giden jandarmalar zavallının zevcesine işkence etmişler ve mezbûre ağır surette yaralamışlardı.

Selanik ve civarında, Müslümanlar evlerinden gönderilmekte ve Rum göçmenler yerleştirilmekte idi. Konsoloslar tarafından yapılan müracaatlar ancak birkaç hanenin sahiplerine iadesini neticelendirmiştir ki iki gün sonra bu haneler tekrar işgal olunmuştu. Epirde ki Müslümanların çektikleri felakette bundan aşağı kalmıyordu, 25 köyden eser kalmamıştır.[287]

Neue Freie Presse Gazetesi, Türkiye-Yunanistan anlaşmazlığından bahsederken şayet bu iki devlet arasında savaş zuhur ederse önce vaki olan teşebbüsler neticesinde tarafsızlığını temin ettiği için Türkiye'nin Rusya'dan emin bulanacağını yazmıştı.[288]

İzmir'de bulunan Talat Bey'in sadrazamlık makamına ulaşan telgrafnamesinde ise; Bu sabah Rum halkının bulunduğu Urla Kasabasına gidildiği, İslâm halkı ve Hıristiyan halkı için tedbirler alınarak oralardan hicrete imkân bırakıldığı bildirilmiştir. [289]

Selanik'ten Jön Türk Gazetesine ulaşan haberde de; Yunanistan'ın Sofulis'i Makedonya'ya vali sıfatıyla tayin etmesi Makedonya İslamları üzerinde çok fazla endişe uyandırdığı, bu tayin ile İslam halkının durumlarının iyileşecek yerde fenalaşmasından korktukları Sofulis'in Siroz'da, Drama'da

---

[286] "Makedonya Müslümanlarının Hali", **Sabah**, 12 Haziran 1914, No:8855, s. 1.
[287] "Makedonya Müslümanlarının Hali", **Sabah**, 12 Haziran 1914, No:8885, s. 2.
[288] "Neue Freie Presse Ne Diyor", **Peyam**, 15 Haziran 1914, No:205, s. 4.
[289] "Talat Beyin Telgrafnamesi", **Payam**, 17 Haziran, 1914, No:207, s. 2.

hatta Selanik'te iken acı olayların baş gösterdiğini ve İslamların toptan tutuklanmaya sualsiz uzaklaştırılmaya başlandığı bildirilmektedir. Haberin devamında Sofulis'in Atina'ya gönderdiği raporlarda, gazetecilerle görüşmelerinde İslamların durumlarının pek mükemmel tasvir ettiği; Makedonya'da asayiş ve huzurun tamamıyla hüküm sürdüğünü açıkladığı, Selanik'te ve Makedonya'da bulunmakta olan yabancı gazetecilerin üzerinde sıkı bir sansür uygulandığını gördükleri ve Venizelos nezdinde protestolara mecbur kaldıkları ifade edilmiştir.

Haber şu şekilde bitirilmiştir: "Yunan Hükümeti, İslâm halkı aleyhine kışkırtmak için elinden gelen gayreti sarf etmekteydi. Bu durum ise her zaman vahim olaylara sebebiyet verebilirdi.

Atina sefiri Galip Kemali Bey'in seyahati Yunan memurunun bu ikiyüzlü politikasını anlamak içindi. Sefir Makedonya İslamlarının halini bizzat incelemek, şikâyetlerini dinlemek için gelmiştir."[290]

Maliye nazırı ve Dâhiliye nazırı vekili Cavid Bey, Rumların göçleri ve Memalik-i Osmaniye'de ki Rum kilise ve mekteplerinin kapanması hakkında "Tan" gazetesinin İstanbul muhabirine yaptığı açıklamada : "Makedonya'daki Türklerin göçmeye mecbur kalmaması halinde, vukua gelen şeylerden hiçbirinin zuhur etmeyeceğini, Osmanlı vilâyetlerindeki yerli halkın hiçbir vakit böyle olaylara meydan vermediğini dile getirerek, şu sözlere yer vermiştir:

"Hükümet asayişi sağlamak üzere son derece gayret gösterdi. Meslektaşım Talat Bey, Makedonya muhacirleri ile Türkiye'deki Rum halk arasında zuhur eden anlaşmazlıkları haber alır almaz hemen bizzat oralara hareket etti, tarafgirlik gösteren bazı memurları azletti ve huzur emniyetin tamamen iadesine çalıştı ve başarılı oldu. Rum patrikhanesi bunu bizzat tasdik etti. Talat Bey'in bu husustaki çalışmalarından ve Sadrazam Paşa'nın

[290] "Galip Kemali Bey", **Sabah**, 14 Haziran 1914, No:8887, s. 1.

açıklamalarından dolayı memnuniyet gösterdiler. Adı geçen yerlerde hiçbir vakit zulme uğrayan ve şiddet görmüş bir halka rastlanılmamıştır".

Cavid Beyin ayrıca, göçler sebebiyle Anadolu'nun ikinci bir Makedonya haline getirilmek istediğini de sözlerine eklemişti. [291]

Atina Telgraf Ajansından verilen bilgi de, Atina'da halk Yunanistan'a göç eden Rum ailelerin hızlı bir şekilde yerlerine iadesini ve maruz kaldıkları zararın tazminini talep etmekteydi. Yunan gazetesine göre, ahvalin tekrar etmeyeceğine dair, teminat istenecekti ve savaşın olması zaruriydi.[292]

Londra Gazetesinde, Türkiye ile Yunanistan arasındaki halin son derece vahim görüldüğü, Yunanistan'ın savaşa girişeceğinin tahmin edildiği, ve bir Osmanlı-Yunan savaşında İngiltere'nin büsbütün tarafsız kalacağı ifade edilerek, İngiltere halkının bir kısmının düşüncesi Yunanistan lehinde olduğu belirtilmiştir.[293]

Temps gazetesi'nin, Çanakkale'den alıp neşrettiği bir telgrafnamede hal ve mevkide hissedilecek derecede bir barış görülmekte olduğunu ifade etmişti.

Matin Gazetesi; İstanbul ve Atina'dan alınan haberler, Osmanlı Yunan ilişkilerinde bir barış hissedilmeye başlandığını bildirmektedir.[294]

İstanbul'dan Bulgar telgraf ajansına yazılan haberde, Büyük Devletlerin Müslüman ve Hıristiyan halkın durumunu incelemek üzere Makedonya'da özel heyet oluşturulmasını karar altına aldıkları beyan edilmiştir.[295]

---

[291] "Cavid Beyin Beyanatı", **Peyam,** 17 Haziran 1914, No: 207, s. 2.
[292] "Muharebenin Zuhuru Zaruri İmiş!", **Sabah**, 15 Haziran 1914, No: 8888, s. 1.
[293] "Londra'da Fevkalade Bedbinlik", **Peyam**, 18 Haziran 1914, No: 208, s. 2.
[294] "Sulh Âmâneleri", **Sabah**, 19 Haziran 1914, No:8892, s. 1.
[295] "Makedonya'da Tedkikât", **Tasfir-i Efkâr**, 27 Haziran 1914, No:1122, s. 1.

Jön Türk Gazetesinin haberinde, Büyük Devletlerin kabineleri tarafından yapılan girişimler ile tedbir üzerine Yunanistan asla barışı ve ilişkileri bozmayacağı dile getirilmiştir.[296]

Hatta bazı yarı resmi Avrupa gazeteleri bu meselenin ancak bu suretle hallolunabileceğini yazmıştı.

Bu nedenle Avrupa devletlerinin Atina'da ve İstanbul'daki elçileri büyük bir faaliyet göstermeye başlamışlardır. Avrupalı devletler Atina'da Venizelos'la, burada Sadrazam Paşa ile ve bir taraftan da kendi aralarında sıkı ve uzun görüşmeler icra etmektedirler. Bununla birlikte Yunan gazeteleri yaygaralı haberlerine devam etmekteydiler. Buna karşılık bazı ağır başlı Avrupa gazeteleri ortada sulh eseri görülmekte olduğunu söylemekte hemfikirdirler.[297]

Pek vahim bir durum olmadıkça boğazların, kapanmasını üçlü itilâf devletlerinin pekiyi şekilde karşılamayacağını, Fransa Hükümeti Osmanlı Hükümeti'nin Paris elçisine dostane bir şekilde bildirmiştir.[298]

Venizelos, gazeteciler ile vuku bulan görüşmesinde; Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'nin cevabını sükûn ile beklediğini, Yunanistan Hükümeti tarafından şimdiye kadar hiçbir olağanüstü askeri tedbirin alınmadığını açıklamıştır.

Venizelos, ayrıca barış ve meselelerin ihlâl edilmiş olmayacağını ümit ettiğini ve Yunanistan'ın zayıf görünmekle beraber bu maksadın teminine elinden geldiği derecede çalışacağını da ilave etmiştir.[299]

Atina elçisi Galip Kemali Bey'in açıklamaları ise şu şekildedir:

---

[296] "Düvel-i Muazzama ve Yunanistan", **Sabah**, 19 Haziran 1914, No:8892, s. 1.
[297] "Devlet-i Âliyye-Yunanistan", **Peyam**,19 Haziran 1914, No:209, s. 1.
[298] "Boğazlar Hakkında", **Sabah**, 21 Haziran 1914, No:8894, s. 1.
[299] "Venizelos'un Beyanatı", **Peyam**, 19 Haziran 1914, No:209, s. 1.

“Dâhiliye nazırı Talat Bey’in incelemeleri sonucu Edremit havalisindeki on altı köy Rumlarının, Talat Beyin oraya gitmesinden evvel hicret ettikleri anlaşılıyor.

Rumların göçlerinden istifade eden terk edilmiş hanelerinden eşya kaçırmış olan 44 kişi tutuklanmış ve 41 kişi adliyeye teslim edilmiştir.

Galip Kemali Bey ayrıca gerek taşınır gerek taşınmaz mallardan zararlarının hükümetçe ödendiğini, Hıristiyanlardan hiçbir ölü olmadığını, bir Müslümanın Hıristiyanlar tarafından vahim bir şekilde yaralandığını sözlerine eklemiştir. Çanakkale mutasarrıflığının verdiği bilgiye nazaran Ayvalık bölgesinde ve Çanakkale mutasarrıflığına bağlı çevre bölgede Rumlar hicret etmemişti.”

Yapılan soruşturmaya bağlı olarak verilen raporda Ayvalık’ta esaslı derecede önemli bir olaya rastlanmamış ve bu durum hem Talat Bey tarafından hem de Yunan, Fransız ve İtalya konsolosları tarafından onaylanmıştır.

Kumandan ve kaymakam tarafından hiçbir tecavüze uğramayacaklarına dair verilen teminat neticesinde hicrete hazırlanan ve hatta dört vapur temin edilmiş olan köylülerden (800) aile ve birçok Ayvalıklılar yerlerine dönmüşlerdi.[300]

Diğer taraftan, Dahiliye Nazırı Talat Bey’in telgrafnamesinde şu açıklamalar yer almaktadır;

“Çeşme ve civarı ahalisi hiçbir baskı görmedikleri halde korkularından hicret etmişlerdir. Kasabada Rum olarak üç aile ile on yedi erkek kalmıştır. Bunlarla konuşuldu ve bir şikâyetleri olup olmadığı soruldu. Diğer göç edenlerin neden göç ettikleri soruldu. Diğer göç edenlerin neden göç ettikleri soruldu. Verilen cevapta kimsenin kötü davranışlara maruz kalmadığı ifade

[300] “Galip Kemali Bey’in Beyannamesi”, **Peyam**, 20 Haziran 1914, No:210, s. 1.

edilmiştir. Üç dört günden beri Aydın ili dâhilinde dikkat çekici bir olay olmamıştır."[301]

Pöti Parisiyen Gazetesi, İstanbul'da ikâmet eden büyük devletlerin delegelerinin elçilerinin bir Alman ve bir Rus delegesinin Anadolu'daki Rumların durumunu araştırmak için Talat Bey'e eşlik etmek fikrini bildirdiklerini, bununla beraber diğer devletlerinde birer delege göndermeleri olası olduğunu ifade etmiştir.[302]

Paris Gazetesi; Barışın korunması için Büyük Devletler'in Yunanistan nezdinde şiddetli bir baskı yapmakta olduklarını, İstanbul'da daha ölçülü davranma tavsiyesinde bulunduklarını, fakat bugün artık Osmanlı Hükümeti'nin barış yanlısı olduğunun anlaşıldığı ve sükûnetin tesisi için elinden gelen gayreti sarf ettiği bildirilmişti.

Fakat savaşçı bir tutum gösteren Yunanistan için ihtiyaca göre baskı ile hareket zorunluluğu ortaya çıkabilmekteydi.[303]

Bulgar Telgraf Ajansından verilen ve Bulgar Hükümetinden alınan bilgilere göre Osmanlı-Yunan anlaşmazlığında Bulgaristan Hükümetinin tarafsızlığını korumaya karar verdiği anlaşılmaktadır.[304]

Jön Türk Gazetesi'nin verdiği haberde ise, Sakız ve Midilli'de 11 bin kadar Yunan eşkıyasından oluşan çeteler bulunduğu ve çetelerin İzmir kıyılarının çeşitli yerlerinde kaçakçılık ile meşgul olduklarını bildirilmiştir.[305]

Atina gazetelerinin verdiği bilgiye göre de, Yunanistan'ın Bâb-ı Âli'ye cevabını takdim etmesi muhtemel görülmektedir, denilmişti. Yunanistan Hükümeti'nin Osmanlı Hükümetinin almış olduğu tedbirlerden dolayı teşekkür edeceği ve Osmanlı Hükümetinin Makedonya ahvali hakkında yanlış bilgi aldığı belirtilerek, Yunanistan'ın şiddete başvurmadığı ama yine de İslamların

---

[301] "Talat Bey'in Telgrafnamesi", **Sabah**, 21 Haziran 1914, No:8894, s. 3.
[302] "Düvel-i Muazzama Delegeleri", **Peyam**,20, Haziran 1914, No:210, s. 5.
[303] "Düvel-i Muazzamanın Mesleki", **Sabah**, 22 Haziran 1914, No:8895, s. 1.
[304] "Bulgaristan'ın Mesleki", **Peyam**, 20 Haziran 1914, No: 210, s. 5.
[305] "Yunan Çeteleri", **Sabah**, 22 Haziran 1914, No: 8895, s.1.

o bölgeden göçleri olduğunun bu cevabında bildirecek ve Yunan Hükümeti'nin, kendilerine bir hak verilmek şartıyla muhacirin mübadelesi teklifini kabul etmekte olduğu ifade edilmiştir.

Yunanistan bu noktada iki hükümet arasındaki ilişkileri hiçbir şeyin ihlâl etmeyeceği ümidini de beyan etmişti.[306]

8. MUHTELİT KOMİSYON

Osmanlı-Yunan anlaşmazlığını incelemek için bir karma komisyon oluşturulmasına dair vuku bulan teklifin Yunan hükümetince kabul edileceği ve Yunanın Osmanlı notasına süratli bir şekilde cevap vereceği beklenilmektedir.[307]

Yunanistan ile anlaşmazlık yine aynı noktadadır ve aynı şiddetini korumaktadır. Osmanlı Hükümeti anlaşmazlığı çözümlemek adına ne lazım geliyor ise yapmaktadır ve yapılan hata yâda yanlışları düzeltmekte ancak Yunanistan bir savaşa can atmakta Avrupa ise bir uzlaşma yolu için çaba sarf etmektedir.[308]

Burhaniye ve Ayvalık bölgesinde teftişe memur edilen Karesi mutasarrıfı Reşid Beyden alınan telgrafnamede, Ayvalık'ta sükûnet ve güvenliğin devam ettiği ve bizzat oralara giderek halkın güvenliği ve gereksinimleri için gerekli olan şeylerin yapılması ile meşgul olduğunu bildirmiştir.[309]

Neue Freie Presse gazetesi, Türkiye'de yaşayan Rumlarla Yunanistan'da yaşayan İslamların emlakı ile birlikte mübadeleleri hususunda taraflar arasında bir anlaşma olduğunu yazmaktadır. Gazete haberine şöyle devam etmektedir:

---

[306] "Yunanın Cevabı", **Tasfir-i Efkâr**, 27 Haziran 1914, No: 1122, s. 1.
[307] "Muhtelit Komisyon Teşekkülü", **Sabah**, 23 Haziran 1914, No: 8896, s. 1.
[308] "Devlet-i Âilyye-Yunanistan", **Peyam**, 21 Haziran 1914, No: 211, s. 1.
[309] "Talat Beyin Telgrafı", **Peyam**, 21 Haziran 1914, No:211, s. 1.

"Osmanlı dretnotlarının güç vürudu mükerrer olduğu cihetle Yunanistan'ın Sakız ve Midilli adalarının terki hususunda Osmanlı Hükümetine baskıda bulunmasındaki mana ne oluyor? Elyevm Düvel-i Muazzama en fazla Yunanistan'a itidal tavsiye etmektedir."[310]

Büyük Devletler Türkiye ile Yunanistan arasında anlaşmazlığı çözebilmek adına bir karma komisyon oluşturulmasını, Yunanistan ve Türkiye'ye bildirilmişler ve bu teklifte, Türkiye olumlu yanıt vermişti[311]

Harunos Gazetesi vermiş olduğu haberde, Yunanistan'ın cevabı notasının dün öğleden sonra Bâb-ı Âli'ye tebliğ ve takdim edildiğini yazmış ve içeriği hakkında açıklamalarda bulunmuştur.

Yunanistan Hükümeti bu cevabında tarafından hicret etmiş olan halkın değişimini kabul etmekle beraber bunun muhacirlerin insiyatifine bırakılması şartını ileri sürmekte ve bunun için karma bir komisyon oluşturularak göçmenlerden Yunanistan'da mı kalmak yoksa memleketlerine mi dönmek istediklerinin sorulmasını talep etmek istediklerini ifade etmektedir.

Muhtelif komisyonlar emval ve emlâkın kıymetini takdir ve tahmin edeceklerdi. Yunanistan Hükümeti, Makedonya'da hicret eden Müslümanlarla Türkiye'den hicret eden Rumlar arasında fark görerek Müslümanların kendi istekleriyle göç ettiklerini söylemişti. Cevabi nota baştanbaşa anlaşmazlığa meydan verir bir dille yazılmıştı.[312]

Almanya Hükümeti, Yunanistan'a karşı Türkiye'ye olan anlaşmazlığını kabul edilir bir şekilde çözümlemesi konusunda şiddetle ısrar ederek, Yunanistan'a bir savaş çıkardığı takdirde ağır bir sorumluluk altına girmiş olacağı uyarısında bulunmuştu.[313]

---

[310] "Gazetelerin Mutalatı", 27 Haziran 1914, **Tasfir-i Efkâr**, No: 1122, s. 2.
[311] "Muhtelif Komisyon Teşekkülü", **Sabah**, 23 Haziran 1914, No: 8896, s. 1.
[312] "Osmanlı-Yunan Münasebatı", "Cevabi Nota", **Sabah**, 28 Haziran 1914, No: 8901, s. 1.
[313] "Almanya'nın İhtarı", **Peyam**, 22 Haziran 1914, No: 212, s. 1.

Diğer taraftan Rusya ve Romanya her şeyden evvel olası bir savaş durumunda boğazların kapanmasına sebebiyet verecek ve tarafsız devletlerin özellikle Rusya ve Romanya'nın ticaretine zarar gelebilecek bir hareket Yunanistan tarafından bulunulmamasını ve bu yönde Atina'dan güvence alabilme teşebbüsünde bulunmuşlardı. Atina bu teminatın verileceğini bildirmişti.[314]

Yunanistan Hükümeti ayrıca Anadolu kıyılarında kalmış Rum göçmenlere tazminat ödenmesine ve bunların evlerine iadesine dair Türkiye tarafından yapılan teklifi kabul etmiştir. Osmanlı arazisi terk eden Rum göçmenlere gelince, Yunanistan Hükümeti bu muhacirler Türkiye'ye gitmek istemedikleri takdirde Müslüman ve Rum halkının emlâkının mübadelesine dair Osmanlı Hükümeti tarafından yapılan teklifi de kabul etmiştir".[315]

Göçmenlerin emlâk, meselesinin çözümlenebilmesi için, Osmanlı-Yunan karma komisyonunun pekiyi niyetle çalışacağı ve bunun neticesinde iki hükümet arasında dostluk ilişkilerinin tesirine yardım edeceği umut edilmektedir.

Yunan Gazetesi, Heyetin araştırma sonuçlanınca iki hükümet arasındaki vaziyetteki belirsizliklerin ortadan kalkacağını yazmıştı.[316]

Yunus Nadi "takas ve mahsub" adlı makalesinde: "Yunanistan'ın, Osmanlı Devleti tarafından teklif edilen isteklere, verdiği cevapta mübadele esasını kabul ettiğini, ve mübadelenin, Makedonya'dan hicret etmek zorunda kalmış Türk ve Müslümanların mal ve mülkleri ile Türkiye'yi terk eden Rumların mal ve mülklerini mütekabil bir hesap ile takas mahsub eyleyerek, arada görülecek farklara da bir tasviye çaresi bulmak olduğunu belirtmiştir.

---

[314] "Boğazlar Hakkında", **Sabah**, 28 Haziran 1914, No: 8901, s. 3.
[315] "Muhâcreet Meselesinin Tarz-ı Halli", **Peyam**, 25 Haziran 1914, No: 125, s. 1.
[316] "Muhtelit Komisyon", **Sabah**, 1 Temmuz 1914, No: 8904, s. 2.

Yunus Nadi ayrıca;

“Atina Ahidnâmesinin akdinden evvel olduğu gibi sonra dahi Yunan idaresi Türk ve Müslümanları en vahşiyane taarruzlarla tazib ve tagrib eylemekten çekinmediğini ve bu halin bugüne kadar böylece devam ettiğini ifade etmiştir.

Yunus ,kendi makalesine şu şekilde son vermektedir:” Şimdi mübadele esasının iki tarafça da kabul edilmiş olması önümüzde büyük bir mesai sahası açıyor: Mübadeleye dâhil olacak şahısların mallarının ve mülklerinin toplamalarının ve hesaplarının yapılması işi. Bunun için tabi bir muhtelit komisyon teşkil olunacak ve bu komisyona nasıl çalışacağına dair esaslar verilecektir”.[317]

Yunanistan verdiği cevabi notada, Trakya ve İzmir köylerinde sakin Rumların, ahaliyi Müslim ve muhtelit komisyonlar vasıtasıyla tahkik ve teyit edilecek arzularına binaen, mübadelelerini kabul etmiş ve köylülerin emval ve emlâkının kaydı kıymeti hususunda Hükümet-i Seniyye cenabından vârid olan teklifi dahi kabul ettiğini açıklamıştır.[318]

Yunanistan’ın cevabının verileceği sırada gazetecilerin kullandıkları lisân gayet sakincedir. Bunda Amerika’dan iki zırhlı alınması ve Hükümet tarafından donanma için diğer gemilerin alınacağı haberleri üzerine mevcut oluşan düşünceler etkili olmuştu.[319]

Yunanistan Hükümeti muhtelif bir Osmanlı-Yunan Komisyonu oluşturulmasını kabul etmişti. Bu komisyonun Büyük Devletler tarafından gösterilecek üçüncü bir devletten olan bir zatın gözetiminde bulunması ve çıkabilecek sorunlarda reisin vereceği kararla bir sonuca ulaşılmasının lazım olduğu fikrinde olduğunu bildirmişti.[320]

---

[317] Yunus Nadi, “Takas ve Mahsub!”, **Tasfir-i Efkâr**, 28 Haziran 1914, No: 1123, s. 1.
[318] “Yunanistan’ın Cevabı Notası”, **Tasfir-i Efkâr**, 29 Haziran 1914, No: 1124, s. 3.
[319] “Yunanın Cevabı Notası”, **Peyam**, 28 Haziran 1914, No: 218, s. 1.
[320] “Yunanın Devletlere Verdiği Bir Nota”,**Tasfir-i Efkâr**, 29 Haziran 1914, No:1124, s. 3.

Deyli Telgraf Gazetesi'nden alınan bir haberde;

"Osmanlı Hükümeti'nin Midilli ve Sakız adalarından vazgeçtiğine asla inanılmayacağı, Bâb-ı Âli'nin öyle kolay kolay Sakız ve Midilli adalarından vazgeçmeyeceğinin olduğu, çünkü bu iki ada'nın adeta Anadolu'nun anahtarları durumunda bulunduğu ve Osmanlı Hükümeti'nin kendi mülkiyetinin anahtarını yabancıya teslim etmeyeceği ifade ediyordu. Haberde ayrıca şu ifadelere yer veriliyordu:

"Bütün bu vaziyet sonrası Talat Bey görevini pekiyi yerine getirdi. Rumların göç etmelerine sebep olan etkenleri ortadan kaldırdı. Şimdi Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan Hükümeti uzlaşmak teşebbüsündedirler."[321]

Peyam Gazetesi de, Yunanistan tarafından vuku bulan tebligatın muhaceret meselesi hususunun, Osmanlı Devleti tarafından memnuniyetle karşılandığını bildirilmiştir.[322]

Eko de Pari Gazetesi'nin haberine göre, Osmanlı-Yunan anlaşmazlığı devam etmekle beraber bundan sonra pek fazla önemli siyasi buhranlara sebebiyet vermesi muhtemel değildi ve Yunanistan'da zannedildiğine göre, Sakız ve Midilli meseleleri görüşmelerin yapılmasına engel oluşturmayacaktı. Ayrıca Yunanistan Rum göçmenlerin Tazminat meselesinde ısrar etmezse adalar meselesi Osmanlı Devleti tarafından da müsait bir yolda çözüm bulacaktı ve Paris'te görüşmelerin bir dostluk anlaşması ile sonuçlanacağı ümit edilmekteydi[323]

Bütün Balkan Hükümetleri, muhacir yerleştirmekle meşguldü ve bütün şarkta en önemli siyasi ve iktisadi mesele buydu. Osmanlı Hükümeti Makedonya'dan gelen 350 bin muhaciri kabul etmişti. Yunanistan ise Bulgar,

---

[321] "Deyli Telgraf'ın Açıklaması", **Sabah**, 3 Temmuz 1914, No: 8906, s. 2.
[322] "Bâb-ı Âli'nin Cevabi Notası", **Peyam**, 8 Temmuz 1914, No: 228, s.5.
[323] "Atina'da Ümidler", **Sabah**, 10 Temmuz 1914, No: 8913, s. 3.

Sırp ve Arnavut hâkimiyeti altına girmiş araziden gelen muhacirlerden ve Türkiye'den gelen 300.000 göçmeni kabul ettiğini iddia etmekteydi.[324]

Bu arada Yunan mezalimi Sakız Adası'nda cereyan etmekteydi ve Yunan zülüm ve baskısından bıkıp usanarak Anadolu'ya hicret etmek isteyen İslam halkı türlü zorluklara maruz bırakılmaktaydı.[325]

Muhaceret meselesi Yunanistan için hem adalar meselesini hem de Türkiye'deki Rumları himaye etmek suretiyle Anadolu'da bir nüfuz tesisine imkân sağlamak düşüncesiyle bir bahane gibi kullanılabilir, denilmişti.

Osmanlı Hükümeti Yunanistan'ın teşvik ettiği göçleri engellemek için almış olduğu tedbirlerde Avrupa'nın şahitliğini de talep ederek İzmir'e elçi tercümanları geldikten sonra bu gerçek şu suretle netleşti.

1- Hicretten evvel Aydın ilinde Yunan memuru siyasi amaçlarla bulunmuşlardır.

2- Hicreti teşvik eden emirler ve mektuplar Yunanlılar tarafından gönderilmiştir.

3- Yunan vapurları ve savaş gemileri kıyılarımıza gelerek resmi bir himaye altında Rum tebamız götürülmüştür.

Bunların dışında, hicretin Yunanistan tarafından teşvik edildiğinin olunduğunu, ele geçirilen diğer birçok belge ile de sabittir.

Bununla birlikte gerek resmi memurlar ve gerek Yunan gazeteleri yakında Türkiye ile Yunanistan arasında savaş olacağını, Anadolu'da bulunan akrabalarıyla dindaş ve kardeşlerinin, tehlikede kalmamalarını teminen Makedonya'ya hicretlerinin tavsiye edilmesini telkin ediyorlardı.[326]

Mehmet Ferit "Yunanistan'ın Hazırlığı" başlıklı yazısında,

---

[324] "Şarkda Muhaceretler", **Peyam**, 11 Temmuz 1914, No: 231, s. 1.
[325] "Sakız İslamları", **Tasfir-i Efkâr**, 17 Temmuz 1914, No: 1141, s. 4.
[326] "Hakikat Meydana Çıkıyor", **Sabah**, 11 Temmuz 1914, No: 8914, s. 1.

"İslâm göçmenler ve Yunanistan'a hicret eden Rumların değişimi meselesinde oluşturulan karma komisyonun görüşmelerine ve toplantısına devam edilmekte olduğu bildirmiştir."[327]

Osmanısche Lloyd gazetesi ise, Yunan Hükümeti'nin altı sınıf nizamiye hizmetini bitiren erleri silâhaltına aldığını ve Selanik'te asker toplamaya başladığını, Yunanistan'ın tarafsız kalmak istediğinden bu hazırlığın Balkanların durumunun alacağı vaziyete bir tedbir olması amacıyla yapılmakta olduğunu ifade etmiştir.[328]

Osmanlı Hükümeti tamamıyla tarafsızlığını koruyacağını ve bu hususta lazım gelen bütün tedbirleri almış olduğunu bildirerek tarafsızlığını muhafaza için kısmen seferberlik ilan etmişti.[329]

Osmanlı-Yunan Komisyonu kurulup 1914 yaz ve sonbaharlarında önce İzmir'de sonra İstanbul'da çalışırsa da bir türlü sükûnet havası doğmamış; her iki tarafın öbürüne karşı halkı baskı ve zorla kaçırmaya çalıştığı yolunda ileri sürdüğü iddialar durmamış ve aradaki gerginlik ortadan kalkmamıştır.[330]

Yunanistan'ın sahip bulunduğu Makedonya kısmındaki Türkler ile Trakya ve Batı Anadolu'daki nüfus mübadele anlaşması yapılmış ancak I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla bu olay tam gerçekleşememiştir.[331]

Çünkü var olan üç önemli sorundan, yani halkı baskı altında tutmak, Adaların geleceği ve yeni Osmanlı savaş gemilerinin gelmesi meselelerinden hiçbiri çözülememiştir. Bunların her biri ise, kendi başına tehlikeli bir durum yaratmaya kâfi idi ve her an bunlardan biri alevlenerek öbür ikisi yatışık bir durumda bile olsa ortalığı karıştıracaktı.

---

[327] "Hususi Telgraflarımız", "Muhtelif Komisyon", **Sabah**, 19 Temmuz 1914, No:8922, s. 1.
[328] "Yunanistan'ın Hazırlığı", **Sabah**, 30 Temmuz 1914, No: 8931, s. 2.
[329] "Türkiye'nin Bi Taraflığı ve Seferberliği", **Sabah**, 3 Ağustos 1914, No: 8935, s. 1.
[330] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s. 262.
[331] Ağanoğlu, a.g.e. , s. 338.

Bir zaman aradaki gerginlik öyle bir raddeyi bulmuştur ki siyasal münasebetlerin kesilmesi bile akla gelmiştir. (Haziran ortaları) Bu gergin durum 1914 genel savaşı başladıktan sonra da devam edecektir. [332]

[332] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s. 262.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DRETNOTLAR
OSMANLI-YUNAN DONANMA MÜCADELESİ

1. OSMANLI DONANMASI

Balkan savaşı öncesinde savaş gemisi alımlarında, kısa zamanda donanma oluşturmak adına ya da başka nedenlerden dolayı yapılan yanlışlar yeni zırhlı alımları gündeme taşıyacak, Osmanlı Hükümetini yeni arayışlar içerisine itecek ve İngiliz şirketlerine de dev zırhlıların sipariş verilmesine yol açacaktı.[333]

1914 yılı bahar ve yaz aylarında Türk-Yunan ilişkileri pek gergindi. İki ülke arasında yakın bir savaş olasılığı vardı. İstanbul'daki yabancı diplomatlar ve ateşemiliterler çeşitli spekülasyonlar yapıyorlardı. Savaşın çıkıp çıkmaması bir bakıma sürülmekte olan Türk-Yunan donanma yarışına da bağlı görünüyordu.[334]

Zırhlı alımları ile ilgili olarak Fransa, Almanya ve İngiltere'ye başvurularda bulunulmuş, hatta iş daha çabuk olsun diye Brezilya'nın İngiltere'de yaptırmış olduğu 18.000 tonluk üç zırhlının alınması ile ilgili olarak İngiltere Hükümeti ile görüşmelerde bulunulduğu, bazı gazetelerde de iddia edilmiştir. Gazetelerde İngiltere'ye ait zırhlı, 20 torpido muhribi ve altı denizaltı sipariş edileceği haberleri yer almıştı.[335]

---

[333] Rasim Ünlü, "Balkan Savaşları Öncesinde ve Sonrasında Osmanlı Devleti'nin Dretnot Politikasına Örnek: Sultan Osman ve Reşadiye, **Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2005, s. 573.
[334] Şimşir, a.g.e. , s. XXX.
[335] Ünlü, a.g.m. , s. 573.

Üçüncü dretnot hakkında alınan bilgilere göre bu da son sistemde ve Sultan Osman'ın hücum kuvvetinde olacaktı. Dretnot Armstrong Fabrikasına sipariş edilmiş olup, iki seneye yakın bir müddet zarfında teslim olunacaktı. Bu siparişi bazı savaş gemilerinin siparişi takip edecekti. Yeni ısmarlanmış olan Fatih ismindeki dretnotun tamamlanması safhasında süratli davranılması geminin yaptırılmakta olduğu inşaat fabrikasına bildirilmişti.[336]

Osmanlı Devleti'nin yetkilileri ile İngiliz şirketi yetkililerinin 5-18 Temmuz 1911 tarihinde Reşadiye zırhlısının inşası hususunda bir kontrat yapmaları söz konusu olmuştu. Reşadiye zırhlısının inşaatı, İtalyanlarla bugünkü Libya topraklarında yapılan Trablusgarp savaşı ve sonra Balkanlar'da meydana gelen savaşlar yüzünden, İngilizlerce durdurulmuştu.[337]

Osmanlı Hükümeti, İngiltere'de yaptırmakta olduğu Reşadiye dridnotundan başka Brezilya Hükümetince, yine İngiltere'de yaptırılmakta olan, Rio-dö-Janeiro dridnotunu satın almış ve buna "Sultan Osman" adını vermişti. Bu iki büyük savaş gemisinin 1914 yaz ve sonbaharında bitmeleri bekleniyordu.[338] İngilizler, Reşadiye zırhlısının inşaatını tekrar Mayıs 1913'te başlatmışlardı.[339]

Deyli Telgraf'ın muhabiri, Yunanistan'ı şimdiden savaş için vesile aramaya sevk eden sebebi açıklamak hususunda yazdığı bir makalede şöyle demiştir:

Osmanlı Yunan buhranının vahim bir hal almasının sebebini doğuya yakın yerlerde meydana gelen olaylardan ziyade, İngiltere tezgâhlarındaki deniz gemilerinin inşaatında aramak lazım geldiğini ve Yunanistan ile Türkiye arasında bir savaş olduğunda Averof Kruvazörünün yalnız başına karşılık veremeyeceğini ve donanmasının mağlûb olacağını ifade etmiştir.

---

[336] "Fatih Dretnotu", **Sabah**, 29 Nisan 1914, No: 8841, s. 1.
[337] Ünlü, a.g.m. , s. 573.
[338] Bayur, **Türk İnkılâbı …**, s. 246.
[339] Ünlü, a.g.m. , s. 574.

Anı makalenin devamında, birkaç aya kadar Türkiye ile Yunanistan'ın denizlerdeki güçlerinin de büsbütün değişeceği belirtilmiştir.

Makalede ayrıca Osmanlı Hükümeti'nin, 1910 senesinin sonlarında Vickers tezgâhına Reşadiye ismi verilen 23 bin tonluk ve toplarla donanımlı bir zırhlı sipariş ettiği bu zıhlının, denizde yüzen en müthiş savaş gemilerinden biri olduğu ve birkaç ay sonra Osmanlı Hükümeti'nin bu zırhlıyı olduğu gibi satın alarak onun hızlı bir şekilde tamamlanması için Armstrong ile ayrı bir anlaşma yaptığı ifade ediliyordu.[340]

14 Eylül 1911'de Armstrong gemi inşa şirketine sipariş edilip, Brezilya adına kızağa konulmuş olan Rio de Janeiro, 27.500 tonluk büyük bir zırhlıydı. 9 Ocak 1914'te tamamlanmış vaziyette Osmanlı Devletine 3.387.475 Osmanlı lirasına satılmıştı. Brezilya Hükümetinin Newcastle'daki Armstrong Withworth şirketine ısmarlandığı hâlde almaktan vazgeçtiği zırhlının alınmasına karar verilerek Sultan Osman adı konulmuştu.[341]

Yunan Hükümeti ise İngiltere tezgâhlarındaki işin nasıl ilerlediğinden habersiz değildir. Son aylarda Atina hükümetinin kendi hesabına hareket eden bazı memurlar satılık zırhlı bulabilmek için birçok yere başvurmuşlardı. Rio de Janerio zırhlısını Yunanistan satın almak için tekliflerde bulunmuş olsa da bu gemiyi almayı başaramamıştı.

Amerika Hükümetine başvurularak en son sistemde olmayan, iki zırhlının Yunanistan kendisine satılmasını talep ve rica etti. Amerika meclisinin kabul etmesi halinde ve Yunanistan tarafından verilecek uygun bir fiyat karşılığında bu gerçekleşecekti. Bu iki gemi kabiliyet açısından Osmanlı dretnotları ile aynı güçte değildi. İngiltere'de Osmanlı Hükümeti tarafından yaptırılan iki geminin yapımı aşamasında büyük bir tedirginlik hisseden Yunanistan'ın, Osmanlı dretnotlarının ulaşmasından evvel bir harekete girişeceği muhtemel görünüyordu.[342]

---

[340] "Yunanistan Neden Harb İstiyor?", **Peyam**, 17 Haziran 1914, No: 207, s. 2.
[341] Ünlü, a.g.m. , s. 578.
[342] "Yunanistan Neden Harb İstiyor?", **Peyam**, 17 Haziran 1914, No: 207, s. 2.

O günkü şartlarda Yunan donanmasının Türklere karşı tartışılmaz bir üstünlüğü vardı. Gerçi Türk tarafının büyük maddi külfetine katlanarak İngiltere'ye sipariş verdiği gemilerin yapımı bu sırada devam etmekteydi. Fakat bu sırada Yunanistan boş durmayarak Amerika Birleşik Devletleri'nden iki gemi alarak donanmasını takviye etmişti. Böylece Yunan tarafı Türkler sipariş ettikleri gemileri teslim alabilseler bile Ege'de yine de üstün bir donanmaya sahip olacaklarına da güveniyorlardı. [343]

Osmanlı Devleti'nin almak için çaba gösterdiği, Reşadiye zırhlısına ödenecek paralar, hükümet ve Donanma Cemiyetinin kaynaklarından sağlanacaktı.[344]

Londra Matbuatı'ndan alınan haberlere göre Londra'da Osmanlı Donanmasının hızlı bir şekilde hazırlanmasına İstanbul'da büyük bir önem verildiği temin olunuyordu. İngiltere Armstrong tezgâhında Türkiye'nin nam ve hesabına 1859 tonluk hacminde ve 36 mil süratinde iki torpido küçük harp gemisi, 350 ile 400 ton hacminde iki donanma ve ayrıca iki hasta gemisi yapılacaktı. Mezkûr geminin 9 ila 13 ay zarfında teslimi anlaşma ile sağlamlaştırılmıştı.[345]

Sultan Osman zırhlısı için satın alınmada anlaşma sağlanan fiyat 3.387.485 altın liraydı. Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye sipariş ettiği, Reşadiye ve Sultan Osman Zırhlıları, Yunanlıları ürkütmüştü. Bu nedenle Yunanistan'ın yöneticileri de gemi alımıyla ilgili faaliyete geçmişlerdi.[346]

Türkiye son muharebeye katılmış olan savaş gemilerini şimdiki durumda savaşa sokacak güçte değildi. Çünkü iki deniz muharebesinde zedelenmiş olan Osmanlı zırhlıları daha iki ay devam edecek olan tamirata tutulacaklardı. Yunanistan'da, bir savaş ilânında yunan donanmasının başarılı olacağı tahmin ediliyordu. Çünkü hafif gemilerin adedi son savaştan

---

[343] Vahdet Keleşyılmaz**,"Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Kökeni ve Önemi Üzerine"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı: 46, Cilt: XVI, Mart 2000, s. 280.
[344] Ünlü, a.g.m. , s. 577.
[345] "Donanma-i Osmaniyye'nin Takviyesi", **Peyam**, 13 Haziran 1914, No: 203, s. 1.
[346] Ünlü, a.g.m. , s. 578.

beri hayli artmıştı ve bu gemilerin miktarı otuz ikiye ulaşmıştı. Bunların ancak onu eski sistemdeydi.[347]

Osmanlı Devleti, ne olursa olsun Balkan Savaşı yenilgisinin ıstırabını üzerinden atamamıştı. Bu bağlamda, Yunanistan'ın önünü kesmeye çalışmakta ve bu aşamada iki zırhlı daha alma düşüncesine ulaşmış bulunmaktaydı. Bunun sonucunda, Reşadiye zırhlısının yaptırıldığı Vickers şirketine, aynı özellikteki bir zırhlı daha ısmarlanmıştır. Bu zırhlı 29 Nisan 1914 tarihinde kızağa konan bu zırhlıya da Fatih Sultan Mehmet ismi verilmiştir.[348]

Times Gazetesi vermiş olduğu haberinde; Armstrong ve Vickers şirketine sipariş edilen Fatih dretnotunun, Sultan Osman ve Reşadiye dretnotları ile aynı kuvvette olup saatte 21 mil süratinde olduğunu, bu konudaki sözleşmenin Osmanlı Hükümeti ile fabrika yetkilileri tarafından imzalandığı. Vickers fabrikasına torpido ve başka gemiler de sipariş edilmek üzere olduğu ifade ediliyordu.[349]

Ayrıca Armstrong tezgâhında inşasının son bölümleri yapılmakta bulunan "Sultan Osman" dretnotunun Nisan'ın sonlarına doğru Osmanlı sularına müteveccihen hareket edeceği ve bir müddet sonra "Reşadiye Zırhlısı"nın yola çıkarılacağı ve mezkûr savaş gemisinin mürettebatının her gün talimatlarla meşgul bulunduğu Londra'dan Levant Herald gazetesine bildirilmişti.[350]

Osmanısche Lloyd gazetesi'nin haberinde;

"Reşadiye dretnotu beş altı haftaya kadar limanımıza ulaşacaktır. Son taksit dretnotun ulaşmasından sonra ödenecektir. Sultan Osman dretnotu Reşadiye dretnotundan önce gelecektir" denilmişti.[351]

---

[347] "Yunanistan Neden Harb İstiyor?", **Peyam**, 17 Haziran 1914, No: 207, s. 2.
[348] Ünlü, a.g.m. , s.578.
[349] "Fatih Dretnotu", **Sabah**, 3 Mayıs 1914, No: 8845, s. 1.
[350] "Sultan Osman", **Tasfir-i Efkâr**, No: 1057, s. 4.
[351] "Dretnotlar Ne Vakit Gelecek!", **Sabah**, 1 Mayıs 1914, No: 8843, s. 2.

Aslında 1914 İlkbaharında, Cemal Paşa'nın göreve gelmesiyle birlikte, Armstrong Wikers şirketlerine Fatih dretnotunun dışında iki kruvazör, altı dretnotunun dışında iki kruvazör, altı torpidobot ve iki denizaltı gemisi daha sipariş edilmişti.[352]

Neue Freie Presse Gazetesi'nde ise; Ne Türkiye ne de Yunanistan'ın savaşa girmek arzusunda bulunmamış olduğunu söylemiş, henüz dretnotlarını almış olan Türkiye'nin elindeki yıpranmış gemileri ile Çanakkale Boğazından dışarı çıkamayacağını ve ümitlerini ancak bir tesadüfe bağlamaya mecbur olacağını ifade etmiştir.

Aynı Gazetede; Türkiye'ye karadan hücum edecek kadar kuvvetli olmayan Yunanistan'ın, kendisini fazla gelebilecek masraflara sokmayacağını ve kendisine hiçbir fayda vermeyecek bir nevi "Çete Savaşına" girişmekten uzak duracağını belirtmiştir. Ayrıca Gazete, yeni bir Balkan Savaşına en az istekli olan devletlerin Bulgaristan ve Sırbistan olduğunu da ifade etmiştir.[353]

Times Gazetesi vermiş olduğu haberde;

Osmanlı deniz kuvvetlerinden bahsettiği bir sırada, Osmanlı hükümetinin Yunan donanmasına üstün bir donanma alımına karar verdiğini tahmin ettiğini, Yunanistan iki dretnot sipariş ettiğinden Osmanlı Hükümetinin dretnotlarının sayısını üçe ulaştırdığını ve Osmanlı efkâr-ı umûmiyyesinin özellikle Osmanlı ve Yunan deniz kuvvetleri ile meşgul bulunduğunu ifade etmişti.[354]

Bulgaristan Matbuatına göre ise:

"Savaş ilânı edilmesi Türkiye için büyük bir baş ağrısına sebep olmaz. Türkler beş yüz seneden beri savaşmaktadırlar. Şimdi Anadolu kıyılarını korumak için bir savaş yaparlar. Bu savaş az olsun, çok olsun, Türkiye için hiçbir önemi yoktur.

---

[352] Ünlü, a.g.m. , s. 579.
[353] "Osmanlı-Yunan Gerginliği ve Avrupa", **Peyam**, 21 Haziran 1914, No: 211, s. 2.
[354] "Osmanlı Donanması", **Sabah**, 5 Mayıs 1914, No: 8847, s. 2.

Türk Donanması Anadolu kıyılarından (5–8) kilometre mesafede ve Yunanistan'dan pek uzak bulunan Sakız ve Midilli adalarına kolaylıkla asker çıkarabilir. Savaş hareketleri uzun süre devam ettiği takdirde Türkiye Yunanistan'ı bilhassa bu mesafe uzaklığı nedeniyle ezecektir".

"Mir" gazetesi Bâb-ı Âli'nin Yunanistan'a verdiği cevabın pek cesurca olduğunu tasvir ettikten sonra demiştir ki:

"Türkiye bu cesareti nereden alıyor? Birincisi şundandır ki; Türkler, Yunanlıların yalnız başlarına kendilerine hiçbir şey yapmayacağından emindirler. İkincisi şudur ki; Türkiye barışa devam edip savaşa girmedikçe, Yunanistan'ın hiçbir müttefiki hiçbir şey yapamaz. Sırplar ve Romanyalılar ancak karadan saldırıya uğradıkları zaman Yunanistan'a yardım edeceklerdir. Yunanlılar, kendileri bir savaş açmak istediklerinde onlara yardımda bulunmayacaklardır.

Türklerin cesaretlerinin üçüncü ve en önemli sebebi de bu meselede Avrupa devletlerinin İstanbul'da da, Atina'da olduğu kadar öğüt vermekle yetineceklerinden ve başka hiçbir müdahalede bulunmayacaklarından emin olmalarıdır. Çünkü Avrupa Devletleri her biri birer suretle Anadolu'yu iktisaden ellerine almışlardır. Bunun üzerine Türkiye'ye fenalık yapamazlar."[355]

Deyli Telgraf Gazetesi**;**

Reşadiye ve Sultan Osman dretnotlarının gelecek hafta İngiliz sularından hareket etmesi olası olduğunu, Yunan hükümeti bu hususta haberdar olduğundan ve mezkûr iki dretnotun Osmanlı sularına ulaşmasıyla Osmanlı Deniz Kuvvetlerinin Yunan donanmasına göre kat kat üstün olacağını pekiyi bildiğinden, iki Osmanlı dretnotunun Osmanlı sularına ulaşmasına engel olmak için her türlü girişimlere başvurmaktan geri durmayacağını ifade etmiştir.

---

[355] "Türkiye, Yunanistan İhtilâfı, Bulgaristan Matbuatı", **Peyam**, 24 Haziran 1914, No: 214, s. 2.

Aynı Gazete, diğer taraftan savaş ilân edilmedikçe İngiltere hükümeti Osmanlı dretnotlarının İngiliz sularından hareket etmesine engel olamayacağını da ifade etmiştir. [356]

Muhabiri Mahsûsamızdan başlıklı haberde ise;

Sultan Osman ve Reşadiye dretnotlarının inşaatının sonlanmış bir halde bulunduğu hakkında haberlerin ulaşılması, Yunanlıları ve Yunan gazetelerini endişeli bir hal içine soktuğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte, evvelki gün telgraf ajansları dretnotlarımızın yapımının sonlanmış olmasına nazaran, yakında hareket edeceklerinin haber verilmekte olduğunu ifade etmiştir.

Bir Fransız gazetesinde ise, Sultan Osman ve Reşadiye gemilerinin yapımının henüz sonlanmamış olmasıyla beraber, nihayet Temmuz'un sekizine kadar İstanbul'a gelecekleri yazılmıştır. Bunun üzerine akşam üzeri şehrimizde münteşir bilumum Yunan gazeteleri neşrettikleri haberlerde endişe halinde bulunan Yunanistan'a güya teselli vermek istediler denilerek, ortalığı velveleye veren haberlerde;

Güya, "Sultan Osman dretnotu Londra'dan hareket etmiş, Boğazdan çıkarken bir torpile çarpmış ve batmış…

Daha sonra Reşadiye hareket etmiş süratle geçerken o da batmakta olan Sultan Osman'a çarpmış müthiş bir çarpışma ile o da kazazede olmuş. Öyle ki her iki gemi bugün deniz içinde bulunuyormuş. Bir saat kadar, Yunanlılar yalan olduğunu bilmekle beraber bu haberden dolayı mutlu oldular. Fakat bu saadetin sona ermesiyle gerçeğe dönmekte gecikmediler."[357]

---

[356] "Dretnotlarımız", **Sabah**, 24 Haziran 1914, No: 8897, s. 3.
[357] "Selanik Mektubu, Muhabir-i Mahsûsamızdan", **Tasfir-i Efkâr**, 1 Temmuz 1914, No: 1126, s. 4.

İki dretnottan (Sultan Osman) ve (Reşadiye) mümkün olduğu ölçüde süratli bir şekilde hareketi için Osmanlı Hükümetinin emir verdiği bildirilmişti.[358]

Berliner Tageblatt Gazetesi vermiş olduğu haberde,

Türkiye, İngiltere tezgâhlarında yaptırdığı iki dretnotun 15 Temmuz'a kadar tamamlanması için inşaat şirketine baskı yatığını ifade etmiştir.

Aynı Gazete, Osmanlı Devletini bu derece acele davranmaya sevk eden sebebin, Yunanistan'ın Amerika'dan on dört bin altı yüz ton hacminde oldukça eski iki zırhlıyı satın almış olması olduğunu ve son Balkan Savaşı'nın sonuçlanmasından beri, iki hükümetinde donanmaca şiddetini arttıran müthiş bir rekabete girdiğini belirtmiştir.

Ayrıca, inşaat şirketleri arasında iki hükümetten siparişler almak için bir rekabet başlamış olduğunu, bazı kurnaz tacirlerin iki hükümete artık hiçbir şeye yaramayan gemiler satmaya çalıştıkları ifade edilmiştir.[359]

Gemilerin kısa zamanda yurda getirilmesini isteyen Cemal Paşa, gemilerin komutanlarını Rauf ve Vasıf Beyleri İstanbul'a çağırmıştı. İngilizler bu gemileri Osmanlı Devleti'ne vermek istemediklerinden her zaman, her ortamda işi yokuşa sürmeye çalışmışlardı. İngilizler, kazanç sağlamak adına, bulaştıkları bu gemileri yapıp teslim etme işinin içinden de yağ gibi sıyrılmak için gereksiz ve ilgisiz faaliyetler ileri sürüp yeni ve yanlış hedefler belirlemekteydiler. Daha doğru bir deyişle belirledikleri ilgisiz hedeflerle Osmanlı Devleti'nin yöneticilerini şaşırtıp dikkatlerini başka yönlere çekmeye çalışmaktaydılar çünkü ufukta savaş görünmekteydi.[360]

Osmanlı Devleti ile İngiltere'nin ilişkileri bozulmakta idi. Osmanlı Devleti Balkan Savaşında adaları ele geçiren ve bir türlü geri vermeye yanaşmayan Yunanistan ile yeni bir savaşı yakın görüyordu. Bu sebeple de

---

[358] "Osmanlı Dretnotları", **Sabah**, 28 Haziran 1914, No: 8901, s. 3.
[359] "Türkiye-Yunanistan", **Peyam**, 13 Temmuz 1914, No: 233, s. 1.
[360] Ünlü, a.g.m. , s. 579.

deniz gücünü arttırmak için İngiltere tezgâhlarına iki zırhlı sipariş etmişti. Sultan Osman ve Reşadiye adlı bu zırhlıları İngiltere şimdi Osmanlı Devletine teslim etmek istemiyordu.[361]

Tan gazetesinin Londra'daki muhabiri telgrafla bildirmiş olduğu haberde:

"Türkiye ile Yunanistan arasında gerginlik burada endişeye sebep olmaktadır. Bu iki devlet arasındaki siyasi anlaşmazlık güya Türkiye ve Anadolu'daki Rumlara yapılan kötü muamelelere dair cereyan etmektedir. Fakat Yunan hükümetini en fazla endişeye düşüren olay gemiler meselesidir.

Türkiye namına inşa edilen iki dretnot Temmuz zarfında İstanbul'a yönelerek hareket edebilecektir. Sultan Osman dretnotu tamamlanmış demektir.

Reşadiye dretnotunun inşaatına gelince henüz o derece ilerlememiştir. Bu harp gemisinin tamamlanması için her ne kadar çok fazla çalışılmış ise de daha birkaç ayı vardır. Yunan donanmasının bunlara karşı çıkaracağı gemi ancak ikinci derecede bir öneme sahiptir. Bu nedenle Atina donanmasının endişe ve tereddütleri kolayca anlaşılır." [362]

Türkiye'nin tek ümidi 1911 yılında İngiltere'ye sipariş ettiği Reşadiye ve Sultan Osman isimli iki zırhlıyı donanmasına katmaktı. 1914 yılı içinde teslim edilmeleri beklenen bu iki geminin donanmaya katılmasından sonra, Türkiye'nin adaları geri almasından çekiniliyordu. En azından Yunanistan'ı müzakere masasına zorlamakta faydası olacak bu gemileri İngiltere Türkiye'ye vermekte geciktiriyordu.[363]

Cemal Paşa, gemilerin İngilizler tarafından verilmeyeceğinden şüphelendiği için eksik parçaların, geminin tesliminde gecikmeye bahane olmaması hususunu da düşünmüştür. Bu nedenle Sultan Osman zırhlısını

---

[361] Rıfkı Salim Burçak, **Siyasi Tarih**, Ankara, 1984, s. 80.
[362] "Meselenin İç Yüzü", **Peyam**, 24 Haziran 1914, No: 214, s. 2.
[363] Kurumahmut, **Ege'de Temel Sorun …** , s. 57.

inşa eden şirketin, geminin 14 topuzundan ikisinin belirlenen zamanda yerine konulmayacağı yolundaki engelini, geminin hız deneylerinin iki top eksik olarak yapılması istenilerek aşılmalı ve bu iki top sonradan İstanbul'da yerine monte edilmek üzere geminin Temmuz ayı içinde İstanbul'a doğru yola çıkması sağlanmalıdır, düşüncesine ulaşmıştır.[364]

Son taksit olan 700.000 lira sözü edilen günde ödenmekle beraber aynı zamanda gemiye Osmanlı sancağının çekilmesi kararlaştırılmış iken gemiye Osmanlı bayrağının çekilmesinden yarım saat evvel İngiltere Hükümetinin Armstrong'a bir bildirge göndererek hangi devlet donanmasına ait olursa olsun, İngiliz fabrikalarına inşa edilmekte olan savaş gemilerinden hiç birisinin hiçbir vesile ile şehirden çıkarılmaması ve İngiltere denizlerinden uzaklaşamayacakları ve bu konuda tedbir alındığı bildirilmişti.[365]

Sultan Osman'ın son taksiti de verildiği halde İngiltere gemilere 1 Ağustos 1914'de ambargo koydu. İngiltere'nin bu kararı Türk kamuoyu üzerinde oldukça kötü bir etki yapmıştı.[366]

27 Temmuz 1914 günü İngiliz yönetimi, Deniz Kuvvetlerinde asker terhisini durdurma kararı almıştı. Neden İngilizler ısmarlanan bu gemilerin teslim süresini geciktiriyorlardı diye bir soru sorulursa bunun Balkanlar ve Ege bölgesindeki savaş dengelerinin değişmemesi ile Türkiye'nin eninde sonunda Almanya tarafına kayacağı endişesinden kaynaklanabileceği söylenebilir.[367]

2. GEMİLER İÇİN GÖSTERİLEN TEPKİLER VE GELİŞMELERİ İZLEYEN ALMANYA

Sultan Osman gemisi üzerine ambargo konularak İngiltere Hükümeti tarafından zapt edilmiş olduğu bildirilmişti.

---

[364] Ünlü, a.g.m. , s. 580.
[365] "Sultan Osman Dretnotu", **Sabah**, 7 Ağustos 1914, No: 8939, s. 1.
[366] Burçak, a.g.e. s. 80.
[367] Ünlü, a.g.m. , s.581.

Bu olayla beraber, İngiltere Hükümeti nezdinde yapılan protestolara rağmen, İngiltere menfaatler gereği böyle bir tedbir aldığını ve İngiltere Hükümetini bu kararı almaya mecbur ettiğini belirtmişti. Bahriye Nezareti tarafından, Armstrong fabrikası aleyhinde bir protesto çekilmişti.[368]

İki Osmanlı gemisi İngilizler tarafından zapt edilmişti, Osmanlı Devleti tarafsız bir devlet olarak böyle bir durumda hukuki yollara müracaat etmeliydi.[369]

İngiltere, Osmanlı Hükümeti tarafından sipariş edilen ve bedeli teslim olunan bu iki dretnotu kendi donanmasına ilhâk etmek emelinde olduğu ifade edilmiştir.

Almanya Gazetesi haberinde, Osmanlı savaş gemisinin İngiltere tarafından zapt edilmesi olayı karşısında, bunun eski bir İngiliz geleneğinden ibaret olduğunu ifade etmişti.[370]

Tasfir-i Efkâr gazetesine ulaşan Telgrafnamede ise;

Atina kazasının elli bin nüfus İslamiyesi namına, Belediye Reisi Bahri tarafından kaleme alınan ve İstanbul'daki İngiltere Elçisi Cenablarına şeklinde ifade edilen yazıda: "Sultan Osman ve Reşadiye gemilerinin devletiniz tarafından zabtı dolayısıyla bize vurulan darbe zarara sebep olup Müslümanlar arasında kabul edilemez ve kapanmaz yaralar açmıştır. Adil ve insaf ile seçkin olarak tanıdığımız İngiltere'ye karşı hissettiğimiz hürmet, bize Britanya gibi büyük bir devletten ancak medeni ve insani muameleler beklenileceğini ümidini veriyordu. Bu ümide istinaden devletinizin zırhlılarımızın iadesinde bulunmanızı rica ediyoruz" denilmiştir.[371]

Sultan Osman ve Reşadiye zırhlılarına İngilizlerce el konulması yeni süreçte Almanya'nın önünü açmıştı. Bu olaylar yaşanırken Almanya 2

---

[368] "Sultan Osman Dretnotu" , **Sabah**, 7 Ağustos 1914, No:8939, s.1.
[369] "Osmanlı Dretnotlarına Dair", **Tasfir-i Efkâr**, 11 Ağustos 1914, No:1165, s.4.
[370] "Dretnotlarımız", **Sabah**, 12 Ağustos 1914, No:8944, s.3.
[371] "İstanbul'daki İngiltere Sefiri Cenaplarına", **Tasfir-i Efkâr**, No: 1179, s. 3.

Ağustos 1914 günü Goben ve Breslav adlı iki savaş gemisini Osmanlı Devletine verme önerisinde bulunmuştu.[372]

Goben ve Breslav adlı iki Alman zırhlıları Cezayir sahillerini bombalamışlardı. Fakat İngiltere'de harbe girince bu gemiler artık Akdeniz'de tutunamaz olmuş, İngiliz donanmasının önünden Doğu Akdeniz'e kaçmışlardı. Çanakkale önlerine gelen bu gemiler, Harbiye nazırı Enver Paşa'nın verdiği emirle 11 Ağustos 1914'de Çanakkale'den içeri girmişlerdi[373]

İtilâf Devletleri tarafsızlık anlaşmalarına göre bu gemilerin 24 saat zarfında Türk Karasularından arındırılması gerektiğini bildirerek Osmanlı Hükümetini protesto etmişlerdi. Hükümet Halil (Menteşe), Bey'in teklifi üzerine gemileri satın alma yoluna gitmişti.[374]

Almanya'nın Geben ve Breslav gemilerini Osmanlı Hükümetinin seksen milyon marka satın aldığı ve sefinelerin akşam Çanakkale'den içeriye girerek İstanbul'a müteveccihen hareket ettikleri geç vakit haber alınmıştı.[375]

Osmanlı Hükümeti tarafından seksen milyon marka satın alınan ve evvelki akşam boğazlardan geçen Almanya Hükümetinin Goben ve Breslav zırhlılarından Goben dretnotuna "Yavuz" ve Breslavada "Midilli" ismi verilmiştir.

İngiltere'nin bize ait olan malımızı vermemesi buna karşı Almanya'nın iki zırhlıyı Türkiye'ye ilhak etmesi Türkiye'yi zorunlu olarak başka safhalara çekiyordu.[376] Yaygın kanaatin aksine, Osmanlı Devleti'nin I.Dünya Savaşı'na Almanya safında girişini anlaşılır gösterebilecek, bir varlık kaygısına bağlayabilecek nedenler vardı. Bu nedenler arasında özellikle ikisi dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi 1914 baharında özellikle Rusya'nın karışma ve baskılarıyla kritik bir hale gelen Ermeni Sorunudur. Diğeri ise Balkan

---

[372] Ünlü, a.g.m. , s. 586.
[373] Burçak, a.g.e. , s. 80–81.
[374] Yalçın v.d**,** a.g.e. , s. 77.
[375] "Goben ve Breslavı Satın Aldık", **Tasfir-i Efkâr**, 11 Ağustos 1914, No: 1165, s. 3.
[376] Yavuz, Midilli Yeni Zırhlılarımız Faâiliyet-i Sultaniyye'de, **Sabah**, 12 Ağustos 1914, N: 8944, s. 1.

Savaşlarıyla ortaya çıkan sorunlardır. Kaldı ki henüz resmen savaşa girmemişken Osmanlı Devleti'nin kaygılarını artırabilecek haberler geldiği de bir vakıadır. [377]

Hâdiseler ve emr-i vakiler bizim itilâf devletleri ile aramızı açmaya çalışırken, İstanbul'daki Alman Elçisi ve erkânı, vaktiyle Liman Von Sanders Paşa ile gelen ve zamanla bir hayli miktarı artan kara ordusu erkânı, iltica eden zırhlılardaki donanma erkânı el ele vererek, Türk-İtilâf devletleri düşmanlığını körüklüyorlardı.[378]

27 Ekim Sabahı Amiral Souchon, aralarında Yavuz ve Midilli'nin de bulunduğu parçadan kurulu Osmanlı Filosu ile sözde talim yapmak maksadıyla Karadeniz'e çıkıyordu.[379]

Hükümet, tarafsızlık görünümünü sürdürebilmek için, gemilerin silahsızlanması ya da ülkeden ayrılmasını istemişti. Osmanlı Devleti ilkbaharda savaşa girecekti. Almanya gemilerle ilgili öneriyi reddedince, Osmanlı Hükümeti gemileri satın aldığını açıklamış, böylece gemilere Yavuz ve Midilli adları verilerek, direklerine Osmanlı bayrağı asılmıştı.[380]

Almanların Türkiye'yi bir an önce savaşa sokmak yolundaki baskıları özellikle Alman-Fransız muharebelerinde Paris yolunu açacak hızlı ve kesin bir üstünlük sağlanamaması üzerine daha da yoğunlaşmıştı.[381]

Böylece biz 1914'te bizi müttefik olarak yanlarına dahi olmak istemeyen, topraklarımızı aralarında paylaşma kararında olan, harp gemilerimizi zapt eden ve bizi yaşama haklarımızdan mahrum etmek isteyen

---

[377] Vahdet Keleşyılmaz, **"Kafkas Harekâtının Perde Arkası"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XVI, Sayı: 47, (Temmuz 2000) den ayrı basım, s. 2.
[378] Tahsin Ünal, **Türk Siyasi Tarihi**, İstanbul 1998, s. 554.
[379] Karal, a.g.e. , s. 394.
[380] Sina Akşin, a.g.e. , s. 95.
[381] Vahdet Keleşyılmaz**,** B**elgelerle Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşına Giriş Süreci,** Erdem, Cilt: 11, Sayı: 31, (Mayıs 1999), s.151.

bir zümre ile, yani itilaf devletleriyle ve eşit şartlar altında bizimle ittifâk etmek isteyen merkezi devletler karşısında idik.[382]

Bu olay üzerine Rusya, İngiltere ve Fransa Osmanlı Devletine savaş ilân ettiler, Osmanlı Devleti de 30 Ekim'de harb ilan etti.[383]

Osmanlı Devleti, Goeben ve Braslav adlı alman gemilerinin 29 ekim 1914'te Rus limanlarını bombalaması üzerine fiilen savaşa girmişti.[384]

Osmanlı tarihinin son yıllarını oluşturan, İkinci Meşrutiyet Sonrası ve Balkan Savaşları sürecindeki faaliyetler içerisinde en önemli olaylardan birisi de Sultan Osman ve Reşadiye zırhlılarının İngiltere'ye sipariş edilmesi ve bu süreç içerisinde ödemelerinin yapıldığı hâlde ülkemize verilmemesiydi. Bu olay sadece siyasi tarihimizde yer almanın dışında, Türk deniz tarihinin de önemli olaylarındandır. Aynı zamanda tarihimizde her yönüyle ibret alınması ve ders çıkarılması gereken köşe taşlarından birisidir.[385]

---

[382] Abtülahat Akşin, a.g.e. , s. 10.
[383] Burçak, a.g.e. , s. 84.
[384] İsrafil Kurtcephe, **Türk-İtalyan İlişkileri (1911–1916)**, TTK, Ankara, 1995, s. 234.
[385] Ünlü, a.g.e. , s. 589.

3. YUNAN DONANMASI

Reşadiye ve Sultan Osman dretnotlarının 1914 yılında hizmete girmek ihtimaline karşı, Krupp Alman Fabrikasının Selamin dretnotunu 1915 yılında bitirebileceğini söylemesi Yunanistan'ı sinirlendirmişti.[386]

Yunan Hükümeti Fransa tezgâhlarına 23000 tonluk bir dretnot siparişi vermişti. Şu halde elvevm Yunanistan'ın biri Almanya'da diğeri Fransa'da olmak üzere iki dretnotu var demekti. Acaba Yunanistan verdiği bu siparişlere rağmen ayrıca rivayet edildiği gibi birde hazır dretnot aldı mı? Sorusu sorulmaktaydı.

Şimdilik bunun pek muhtemel görülmediği ancak bununla beraber bu haberin tamamen asılsız olduğunun da, söylenmediği belirtilmiş, neticenin yakında öğrenileceği konusunda şüphe olmadığı da ifade edilmişti.[387]

Atina tarafından Fransa tezgâhlarına sipariş edilen geminin içeriğinin donanımıyla ilgili bilgileri aşağıda olduğu gibidir;

İçeriği 23.000 tonluk, sürat 31 mil, 35 santimetrelik on top ile donanımlı mezkûr dretnot otuz iki ayda teslim edilecekti. [388]

Bahriye Nazırı tarafından yazılan 27 Mart 1330 tarihli telgrafnamede, Yunan Hükümetinin Fransa'ya Dretnot siparişi ile ilgili olarak şöyle denilmişti; Yunan Hükümetince Fransa'ya bir dretnot sipariş edildiğine ve eski zırhlılarının değiştirilmesine dair konularla ilgili olarak Atina'dan ulaşan resmi mektuplar vasıtasıyla bilgi alınmıştır.[389]

Yunanistan'ın seferberlik ilânını takiben Yunan Hükümetinin hemen seferberlik yapacak surette tedarikte bulunduklarını Atina sefiri bildirmişti.

---

[386] Afif Büyüktuğrul, Osmanlı (Türk)-Yunan Deniz Silahlanma Yarışı, **Belleten, 39 (156)**, Ekim 1975, s. 744.
[387] "Yunanistan, Yunan Bahriyesi Dediğimiz Çıktı", **Tasfir-i Efkâr**, 1 Nisan 1914, No:1035, s.1.
[388] "Yunan Dretnotu", **Sabah**, 6 Nisan 1914, No: 8818, s. 3.
[389] BDH, K.1654, D.19–10, F.008–02.

Yunanistan'ın satın aldığı Missisipi Zırhlısının Ağustos'un üçüncü pazartesi günü Amerika'dan hareket ettiği söylenmişti.[390]

Yunanistan Hükümeti, Paris Elçisi Mösyö Venizelos'u bir Fransız fabrikasına bir dretnot siparişine memur etmiştir.[391]

Yunan Hükümeti'nin 38 bin tonluk ve 22, 5 mil süratte bir dretnot aldığı açıklanmış, bu dretnotun Amerika'da Çin hesabına yapılmakta olduğu ifade edilmişti.

Viyana gazetelerine muhtelif bir kaynaktan ulaşan haberde, Yunanistan Hükümeti'nin, Çin devletinin adına Amerika'da inşa olunan bir dretnotu satın aldığını ifade etmişti.[392]

Yunan Hükümetinin Çin'den 3.600 tonluk bir kruvazör aldığı malumdu. Atina gazeteleri tarafından bu haber tekrarlanmıştı. Zırhsız sefâin-i harbiye kısmına mensup olan bu küçük kruvazör 31 mil süratinde olup iki tane yedi buçuk santimetrelik, altı tane dört buçuk santimetrelik topla donanımlıydı. Makineleri 6500 bârgir kuvvetinde ve boyu 100 metreydi.[393]

Yunanistan Hükümeti aynı zamanda Fransa tezgâhlarına sipariş etmiş olduğu savaş gemisinde hücum ve süratlerinin arttırılması içinde talimât vermişti.[394]

Berlin Ateşe Militerliğine, 9 Mart 1330 tarihli gönderilen telgrafnamede; Yunanistan'ın Almanya'daki gemi inşaat şirketine inşa ettirdiği Selamin zırhlısının tamamlanmış haliyle ne vakit teslim edileceğine dair incelemelerde bulunarak sonucun bildirilmesi istenmişti.[395]

Erkân-ı Harbiye Riyaset-i Aliyyesine, Yunan'ın Selamİn Zırhlısı Hakkında gönderilen telgrafnamede,

---

[390] BDH, K.244, D.40–1013, F.003.
[391] "Yunanistan'ın Dretnot Siparişi", **Peyam**, 21 Haziran 1914, No: 150, s. 2.
[392] "Yunan Donanması", **Sabah,** 12 Nisan 1914, No: 8824, s. 3.
[393] "Acaba Niçin Aldılar?",**Tasfir-i Efkâr,** 17 Nisan 1914, No: 1051, s. 1.
[394] "Yunan Donanması", **Sabah**, 12 Nisan 1914, No: 8824, s. 3.
[395] BDH, K.1654, D.19–10, F.008.

Hamburg Başkonsolosundan cevaben alınan bir mektupta;

“Selamin Zırhlısının 1915 senesi teşrin-i evvelinde teslimi tekrar olunmuş iken inşaatına mümkün olduğunca sürat verilmesi ve bitirilip bir an evvel teslimine lüzum görülmüş olduğu ve teslimi için inşaatına son derece gayret edilmekte olduğundan bahisle, teşrin-i evvel zarfında suya indirilerek şubat sonuna kadar ikmal edilip daha sonra Nisan’da herhalde teslim olunacağı anlaşılmıştır.” [396]

Yunanistan’ın Selamin zırhlısı hakkında, 1481 numaralı ve 24 Nisan 1914 tarihli tahrirata göre, belgede; Hamburg’daki konsolosumuzdan cevaben alınan tahriratta şu malumat verilmektedir: “ Selamin vapuru Hamburg’da Volkan şirketi tarafından hemen bir seneye yakın bir zamandan beri inşa edilmektedir. Yunanistan’a ne zaman teslim edileceği bilinmiyor, kestirilemiyor. Bu konuda rivayetler çeşitli ise de yedi sekiz ay zarfında teslim edilebileceği zannedilmektedir. Mezkûr sefine 35,5 çapında on dört topla müchezzdir. 23 mil süratindedir ve 22 bin tonluk son sistem bir dretnottur. Zırhları Amerika’ya sipariş edilmiştir ve henüz gelmemiştir”. [397]

Bu itibarle, bu geminin kıymet-i harbiyesi bizim Hamidiye’nin kıymet-i harbiyesinden azdır, Hamidiye gemisi hem ağırlıkça hem de silah gücüyle Çin’in kruvazörüne göre hayli üstün bulunmaktadır, denilmişti.

Tasfir-i Efkâr Gazetesinde ki haberde, Yunanistan’ın böyle bir gemiyi, Hamidiye ile boy ölçülemeyecek bir küçük gemiyi, Çin’den ne maksatla aldığı sorulmakta idi. Yunanlıların akıllı bir millet olduklarına şüphe olmadığı ancak dünyada gemi kalmamış gibi bu gemiyi almaya kalkışmalarına bir mana verilemediği de belirtilmiştir.[398]

Neue Freie Presse’nin Atina muhabiri 10 Nisan tarihiyle çektiği bir telgrafname de sözü edilen dretnot hakkında şu bilgileri vermiştir:

---

[396] BDH, K.1654, D.19–10, F.008–05.
[397] BDH, K.1654, D.19–10, F.008–11.
[398] “Acaba Niçin Aldılar?”, **Tasfir-i Efkâr**, 17 Nisan 1914, No: 1051, s. 1.

“Yunanistan Hükümeti Newyork inşaat Bahriye tezgâhıyla bir kontrat imzalamıştır. Bu kontratta Çin Hükümeti hesabına inşa edilmekte olup 38 bin tonalito hacminde ve 22,5 mil süratindeki korumalı kruvazörün Yunanistan hükümetine terkini esas almaktadır. Geminin bedeli altı milyondur. Altı milyon lira mı yoksa dolar mı veya farkmı olduğu söylenmemiş ise de dretnotun Amerika’ya ait olması nedeniyle dolar olması akla daha yakın geliyor”.[399]

Harbiye Nezaret-i Celilesine, Bahriye Nazırı Namına, Yunanistan için bir kruvazör ile dört muhrib inşası tekrar edildiğine dair olan telgrafnamede, Yunanistan için İngiltere’de dokuz yüz seksen tonluk dört muhrib ile yine İngiltere’de beş bin beş yüz tonluk yirmi altı mil süratinde bir kruvazörün inşası tekrar eylediği ve muhriblerin bahri üç kıta dört pusluk top ve dört adet yirmi bir pusluk çifte toplarla ve kruvazörün on kıta beş buçuk pusluk top ve iki kıta taht-ı el bahri taburuyla donanacağına, Londra Sefaret-i Seniyesi Ateşeliğinden alınan 20 Nisan 1914 tarihli telgrafname ile işar kılınmıştı.[400]

Atina Gazetelerinde okunduğuna göre; Yunan Hükümeti 1300 tonluk ve saatte 35 mil kat eden iki büyük torpido gemisi satın almaya karar vermiştir. Yunan sularına gelmek üzere bulunan diğer altı Yunan torpidosununda Pire limanına gelmeleriyle birlikte, Yunan filosu Akdeniz’e çıkarak manevralar icrasına başlayacaktır, denilmişti.[401]

Giornale Gazetesi haberinde;

Yunanistan Hükümeti’nin, Osmanlı Devleti’nin donanma konusunda yapmış oldukları hazırlıkları görerek endişeye düştüğünü ve Yunanistan’ın da birtakım tedbirlere giriştiğini, bu durumun Akdeniz’de biriken cereyanı arttırmakta olduğunu ifade etmiştir.[402]

---

[399] “Yunanın Bahri Siparişleri”, **Sabah**, 14 Nisan 1914, No: 8826, s. 1.
[400] BDH, K.1654, D.19–10, F.008–04.
[401] “Yunan Torpido Alıyor”, **Tasfir-i Efkâr**, 6 Mayıs 1914, No: 1070, s. 1.
[402] “Osmanlı Donanması”, **Peyam**, 11 Mayıs 1914, No: 170, s. 4.

Yunanistan tarafından Fransa'ya sipariş edilen dretnot ile siparişi verilen Kral Konstantin süper dretnotundan başka, üçüncü bir geminin de, sipariş edileceği Atina'da ifade edilmekteydi.[403]

Harbiye Nezareti Celilesine yazılan belgede, Yunanistan Hükümeti'nin Avusturya'ya yüz elli bir tüfek ile elli milyon fişenk ve iki yüz mitralyöz ve birçok fırın sipariş ettiği Atina elçiliğinden bildirilmişti.[404]

Gerek Atina gazeteleri gerekse yabancı gazeteler Yunanistan Hükümetinin Amerika'ya önemli deniz siparişlerinde bulunduğunu yazmışlar idi. Yunanistan Hükümeti, Birleşik devletler ile iki kruvazör satın alınması için görüşmelere girişmiş idi. Ancak Amerika ile Meksika arasında savaş ortaya çıkınca bu görüşme kesintiye uğramıştır.[405]Yunanistan tarafından Amerika'dan iki zırhlı satın alınmasını haklı göstermek için Yunan küçük savaş gemisi hakkında gazeteciler bu iki gemiyi Sultan Osman zırhlısından aşağı kuvvette olduğunu açıklamışlardı. Gerçekten idahu ve Missisipi'nin Osmanlı dretnotlarından pek aşağı olduğu söylenmişti. [406]

Atina Telgraf Ajansı:

"Yunanistan iki Amerika zırhlısı satın aldığına dair söylenen rivayetleri burada yalanlamaktadır, Venizelos'da bu rivayeti yalanlamıştır."[407]

Times Gazetesi, Yunan Hükümeti'nin sözde Amerika'dan satın aldığı iki zırhlıya ait konuya yer verdiği makalede şu şekilde değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Eğer Yunanistan, Amerika'dan iki zırhlıyı satın alır ise bu Balkan vaziyeti üzerinde büyük bir etki yapacaktır. Balkan Savaşları sırasında Yunanlılar (Averof) zırhlısının Osmanlı donanmasından daha mükemmel olması sayesinde denizde bir başarı sağlayabilmişti.

---

[403] "Yunan Donanması Hakkında", **Tasfir-i Efkâr**, 7 Mayıs 1914, No: 1071, s. 2.
[404] BDH, K.1654, D.19–10, F.003–03.
[405] "Yunanistan'ın Bahriye Siparişleri", **Peyam** 12 Mayıs 1914, No: 171, s. 2.
[406] "Yunanın Aldığı Gemiler", **Sabah**, 31 Mayıs 1914, No: 8873, s. 2.
[407] "Yunanistan Zırhlı Almış", **Sabah**, 31 Mayıs 1914, No: 8873, s. 2.

Bu senenin başında, Osmanlı Hükümeti Armstrong tezgâhından Sultan Osman dretnotunu satın almayı başardı. 32 bin ton hacminde olan bu zırhlı 12 pusluk 14 top ile donanımlı bulunuyor. Yakında teslim olunacak olan bu zırhlı Averof için çok büyük bir rakip olacaktır. Bunun için Yunanistan, Türkiye'nin bu yeni zırhlı ile elde edeceği üstünlüğü örtmek için birkaç ay çare yolları aradı. 1905'te yapılan 14,5000 tondan ibaret olan İdahu ve Missisip'i zırhlıları, Sultan Osman dretnotuyla boy ölçüşemez. Böyle iken Yunanistan bu iki zırhlıya sahip olduktan sonra Türkiye'yle olan savaş durumu nedeniyle daha soğukkanlı bir halde olacaktır" .[408]

Times Gazetesi'nin haberine göre;

Washington'da royter telgraf ajansına ulaşan malumata göre Amerika Bahriye nazırı İdahu ve Missisipi adındaki iki savaş gemisinin Yunanistan'a satışı hususunda senatoda bahriye üyesine bir tasarı vermişti. Eğer Amerika'nın bahriye bakanı'nın teklifi senatoda kabul edilirse bu husus Balkan vaziyeti üzerinde büyük bir etki edecekti. Geçen Balkan savaşında yalnız Averof zırhlısının varlığı Yunan donanmasına güçlü bir vaziyet vermiş idi.

Yunanistan Hükümeti satın almak için gemi arıyordu ve sonunda İdahu ve Missisipi savaş gemilerini buldu. Bu iki savaş gemisi Yunanistan Hükümeti için bir kuvvet oluşturuyor ve hiç değilse onun bir müddetten beri hissettiği şiddetli endişeleri bir dereceye kadar yatıştırıyordu.

İdahu ve Misssipi savaş gemileri aynı şekil ve derecedeydiler. İkisi de 1908 senesinde denize indirilmişti. Her ikisinin de önünde ve arkasında kuleler içinde birleştirilmiş on ikişer pusluk dörder topu vardı.[409]

Yunanistan'da, Amerika'nın İdahu ve Missisipi zırhlılarının Yunanistan tarafından alınması için icra edilen görüşmelerin hüsn-i neticeye yaklaştığı tahmin ediliyordu. Zırhlıların değeri altmış milyon frank kıymetindeydi.[410]

---

[408] "Yunanistan'ın Aldığı Zırhlılar", **Peyam**, 3 Haziran 1914, No: 193, s. 4.
[409] "Yunanistan Sefâin-i Harbiyye Alıyor", **Sabah**, 2 Haziran 1914, No: 8875, s. 2.

Amerika Senatosu İdahu ve Missisipi zırhlılarının Yunanistan'a satılmasına karar vermişti. Bu iki savaş gemisi bir aya kadar Yunan sularına ulaşacaktı.

Bu durum, herhalde Yunanistan Hükümeti Osmanlı Devleti'nin deniz kuvvetlerini arttırma hususunda yaptığı teşebbüslere karşılık kendisi de savaş gemisi almaya çalışıyor şeklinde yorumlanmıştı.

İdahu ve Missisipi Savaş gemilerinin satışı hususundaki kanun tasarısı senatodan geçmiş ve senatoda bulunduğu ifade edilmişti.[411]

Viyana Ataşe Militeri Hayati Beye ulaşan 10 Haziran 1330 tarihli telgrafta, Yunan gazetelerinde, Yunanistan'ın denizlerde bir takım manevra harekâtlarına girişildiğine dair haberlerde, Yunanistan'ın bu maksatla bahriye efradını silâhaltına aldıklarının haber alındığı ifade edilmekteydi. Ancak Viyana'ya bu türde gelen haberlerin incelenmesi sonucunda bu konuda bir bilgi almadıklarını bilakis Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinin iyileşmiş olduğuna dair telgrafnameler almış olduklarını ifade etmişlerdi[412]

Harbiye Nezareti Celilesine, 23 Eylül 1330 tarihli yazılan belgede, Atina Sefiri Galip Kemali Bey 3 Teşrin-i Evvel 1914 tarihinde İngiltere donanmasıyla birlikte manevralar yapmakta olduğu rivayetinin haber alınması üzerine, yapılan girişimler neticesinde elde edilen bilgilere göre bu rivayetin asılsız olduğu bildirilmektedir, denilmişti.[413]

Patris Gazetesi ise bu konuyla ilgili olarak vermiş olduğu haberde;

"Yunanistan, aldığı bu iki geminin ulaşmasına yakın o kadar büyük bir kuvvet kazanmış olacaktır ki Türkiye'nin bir meydan okuyucusunu beklemeksizin o devletin haksız bir tecavüzüne kanaat getirir getirmez kendisine karşı hücum edecek bir mevkide bulunacaktır".

---

[410] "Yunanistan, Zırhlılar Alıyormuş", **Tasfir-i Efkâr**, 8 Haziran 1914, No: 1103, s. 2.
[411] "Yunan Bahriyesi", 13 Haziran 1914, **Sabah**, No: 8886, s. 2.
[412] BDH, K.1661, D.31, F.001.
[413] BDH, K.245, D.20–1017,047.

Neue Freie Presse Gazetesinde ise bu durum şu şekilde değerlendiriliyor: Yunan Hükümeti'nin pek uzak olmayan bir zamanda bazı hareketlerde bulunacağını ve bu münasebetle Adalar Meselesini de çözümleyeceğinin neticesi çıkarılıyor, denilmiştir.[414]

Amerika Kongresi, İdahu ve Missisipi zırhlılarının Yunan Hükümetine satılmasına muhalefet etmiş, bunun üzerine vuku bulan, alınan haberlere göre Yunan Hükümeti İtalya'ya müracaat ederek kullanılmış zırhlılarından ikisinin kendisine satılmasını talep etmişti.[415]

Atina Hükümeti İtalya'ya başvurarak, İtalya devletinden iki savaş gemisi satın alma teşebbüsünde bulunmuş ise de bu başvurusu Roma Hükümeti tarafından iyi karşılanmamıştı. [416]

Yunanistan'ın Amerika'dan satın almak istediği zırhlıları satın alamadığı gibi, İtalya Hükümetine müracaatla diğer iki zırhlı satın almak istemiş ise de başarılı olamadığı haber alınıyor, denilmişti.[417]

Washington'dan alınan bir haberde,

Yunan elçisinin, Amerika Cumhurbaşkanı Mösyö Wilson'a müracaat ederek iki Amerika gemisinin Yunana satılmasına muhalefet etmemesini talep ettiğini bununla birlikte söz konusu gemilerin Akdeniz'de barış dengelerinin devam ettirilmesine imkân vereceğini söylemişti.

Wilson ise, bu gemilerin bir savaşta kullanılmamak şartıyla Yunanistan'a satılmasına izin verileceği cevabını vermişti.

Washington'da, Meclis İdahu ve Missisipi zırhlılarının Yunanistan'a satışına izin vermişti.[418]

---

[414] "Türkiye-Yunanistan Münasebatı", **Peyam**, 12 Haziran 1914, No: 202, s. 4.
[415] "Yunan Zırhlıları Alamıyor, İtalya'da Zırhlı Satmıyor", **Tasfir-i Efkâr**, 17 Haziran 1914, No: 1112, s. 1.
[416] "İdahu ve Misssipi Zırhlıları", **Sabah**, 17 Haziran 1914, No: 8890, s. 1.
[417] "Yunanistan'ın Zırhlıları", **Peyam**, 17 Haziran 1914, No: 207, s. 1.
[418] "Yunan Amerikan Gemileri Nihayet Aldı mı?" **Tasfir-i Efkâr**, 25 Haziran 1914, No: 1120, s. 1.

"İdahu" ve "Missisisipi" zırhlıları Amerika Senatosunda satışının görüşülmesi sırasında tartışmalara neden olmuştu. Mösyö Wilson, bu satışın Balkanlarda güvenliği ve sükûnu arttırıcı etkisi olacağını savunmuştu. Güya bu satış iki ülke arasındaki barışı sağlamlaştırmış, bu satış olmasaydı iki üç haftaya kadar iki ülke arasında savaş çıkacaktı şeklinde olayı değerlendirmişti.[419]

New York'tan verilmiş olan haberde;

Amerikan meclisi 81 oya karşı, 124 oy ile iki zırhlının Yunanistan'a satılmasını kabul edilmişti.

Newyork Herald gazetesinin, haberine göre bu iki zırhlı yakında Avrupa sularına ulaşacaktı.[420]

Atina Telgraf Ajansının Verdiği Habere Göre;

Yunanistan tarafından Amerika'dan iki savaş gemisi alınması Doğu Akdeniz'de denizlerde dengeleri sağladığını ve bu durumun barışın devamı için önemli bir rol olduğu burada değerlendirilmekteydi. [421]

Patris Gazetesi haberinde;

Yunanistan Hükümeti'nin, sipariş olunan Selamin ismindeki Yunan dretnotunun yapımının hızlandırılması hususunda, Alman inşaat deniz tezgâhlarına başvuruda bulunduğunu yazmıştı.[422]

Atina'dan Temps Gazetesine yazılmış olan haberde;

Amerika Hükümetinin, Yunanistan'a zırhlı satışına yardım etmiş olması, Yunanistan'da memnuniyetle karşılanmış, artık Türkiye'nin bir saldırısı muhtemel değildir, denilmişti.

---

[419] "Nasıl Satın Alınmış?", **Sabah**, 28 Haziran 1914, No: 8901., s. 1.
[420] "Yola da Çıktılar mı?", **Tasfir-i Efkâr**, 25 Haziran 1914, No: 1120, s. 1.
[421] "Yunanın Yeni Gemileri", **Tasfir-i Efkâr**, 26 Haziran 1914, No: 1121, s. 1.
[422] "Yunanın Selamin Dretnotu", **Sabah**, 30 Haziran 1914, No: 8903, s. 1.

Yunanistan'ın yegâne amacı Sakız ve Midilli adalarında mülkiyeti temin ve Türkiye'de yaşayan Rumların mal ve canını korumaktır. Yunanistan hiçbir tecavüzkarane bir maksat taşımamaktadır. Zırhlıların satışı Yunan isteklerini değiştirmeyecektir, denilmekteydi.[423]

Amerika'dan alınan iki zırhlının kırk güne kadar Yunanistan'a ulaşması tahmin edildiği ifade edilmişti. Bunlara "Kral Yorgi" ve "Kraliçe Olga" ismi verilmesinin söz konusu olduğu ifade edilmişti.[424]

Newyork'tan verilmiş olan haberde; Missisipi zırhlısı Yunan Hükümetine teslim edilmiş ve Yunan bayrağı çekilmişti. Bazı onarımları takiben zırhlı Ağustos ayında denize çıkacaktı.[425]

Yunan gazetelerinin verdiği bilgiye göre, "İdahu zırhlısı elyevm Napoli'dedir. Mezkûr zırhlı Napoli'den Yunan sularına gelerek Yunanistan Hükümetine teslim edilecektir." [426]

Romanya Ajansı vermiş olduğu haberde;

Rusya ve Romanya'nın İstanbul elçileri Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında bir savaş vuku bulursa, Çanakkale Boğazının kapanmasının Rusya ve Romanya ticareti için zararları olacağını Osmanlı sadrazamına beyân etmişlerdi.

Sadrazam Paşa, Çanakkale Boğazının Deniz ticareti için açık bırakılacağı cevabını vermişti.

Romanya'nın teşebbüsü farklı yorumlanmıştır. Çünkü ilk defa olarak küçük bir hükümet, Çanakkale Boğazı konusunda böyle bir girişimde bulunuyor, denilmişti.[427]

---

[423] "Yunanistan'da Memnuniyet", **Tasfir-i Efkâr**, 26 Haziran 1914, No: 1121, s. 1.
[424] "Yeni Zırhların İsmi", **Peyam**, 26 Haziran 1914, No: 216, s. 1.
[425] "Misssisipi Zırhlısı", **Sabah**, 25 Temmuz 1914, No: 8927, s. 2.
[426] "İdahu Zırhlısı Nerede?", **Tasfir-i Efkâr**, 30 Haziran 1914, No: 1125, s. 1.
[427] "Boğazlar Meselesi", **Peyam**, 27 Haziran 1914, No: 217, s. 3.

1914 Haziran ayında, Osmanlı-Yunan gerginliğinin en çetin olduğu bir sırada, savaş patlarda Boğazların yeniden kapanması tehlikesi belirir kaygısı ile Rusya ve Romanya hükümetleri Osmanlı ve Yunan hükümetlerine başvurup böyle bir durumlar ortaya çıkmasına meydan verilmemesini istemişlerdir.[428]

Atina gazetelerinde, Yunan Donanması'nın manevralar icra etmek üzere Adalar Denizine gelmiş olduğunu, manevraların esas harekâtının Mondros olacağını, Yunanistan tarafından Amerika'dan satın alınan zırhlılardan birinin bir hafta zarfında Pire'ye ulaşması'nın beklenildiği ifade edilmekteydi.[429]

Neue Freie Presse Gazetesi haberinde;

"Yunanistan şimdiye kadar on bin tonluk Averof kruvazörüyle Türkiye'ye karşı denizlerde hâkimiyetini koruyabildi. Şimdi Türkiye Averof'tan kat kat kuvvetli ve gayet mükemmel toplar ile donanımlı iki gemiye sahip oluyor ki bunlar ile deniz gücü daha da artacak.

Yunanistan satın aldığı iki zırhlı ile beraber denizlerde hâkim olacak ve bundan sonra Türkiye'nin dretnotlarından korkmasına sebep kalmayacaktır. Amerika'dan gelecek olan zırhlılardaki kuvvetli toplar Osmanlı Hükümeti tarafından bir hücum ve saldırı ihtimalini imkân dışında bırakıyor. Savaşa girişmemek Yunanın ne kadar menfaatine ise Türkiye'nin de o kadar menfaatine uygun düşer."[430]

Aynı Gazete de: "Amerika hükümetinin, Yunanistan'a İdahu ve Missisipi zırhlılarını satmış olduğu malumdur. Bizim istihbaratımıza nazaran Yunan hükümeti bu kadarla da kalmamış ve aslen Yunan tabiyetine haiz oldukları halde uzun zamandan beri Amerika donanmasında hizmet eden iki yüz elli, üç yüz kadar nefer ile on beş yirmi kadar nişancı çavuşu da gemilerle

---

[428] Bayur, **Türk İnkılâbı …** , s. 262.
[429] "Yunan Donanması", **Tasfir-i Efkâr**, 1 Temmuz 1914, No: 1126, s. 1.
[430] "Yunanistan'ın Yeni Zırhlıları Hal ve Mevki", **Peyam**,28 Haziran 1914, No: 218, s. 1.

beraber, kendi hizmetine almıştır. Bundan başka küçük rütbede dört beş kadar zabıtanın da fiilen Yunan donanması hizmetine geçtikleri fakat bunların tabiiyet ve milliyetlerinin anlaşılmadığı da rivayet edilmiştir".

Gazete de, anlaşıldığı kadarıyla eğer bir olay zuhur edecek olursa Osmanlı Donanması yalnız Yunanlılarla değil, Amerika Donanmasıyla da harp edeceği tahmin edilmekteydi.[431]

Aydın Valisi tarafından, Aydın ilinden 14 Eylül 1330 tarihli şifreli yazılan telgrafta, Yunan parlamentosu tatil edilir edilmez İngiliz ve Yunan donanmalarının Kuşadası ile İzmir'i bombardıman edeceği Söke'ye gelen bir mektup bilgisinden anlaşılmıştır, denilmekteydi.[432]

Bâb-ı Âli, Osmanlı Hükümeti nezdinde vaki olan Romanya ve Rusya'nın teşebbüslerini, bu teşebbüsün Atina Kabine nezdinde icrâsıyla bir harb zuhurunda Yunan donanmasının Boğazlara saldırmasını engellemek gerektiğini anlatmıştı.

Yunan Hükümeti, Türkiye ile bir savaş durumunda Boğazlara saldırmayacağına dair kesin teminatta bulunmuştu. Bunun üzerine de Türkiye mecbur olmadığı takdirde Boğazları kapatmamak için söz vermişti.

Rusya ve Romanya'nın teşebbüsleri başarı ile neticelenmiş demekti.[433]

Atina'da çıkan Patris Gazetesinin, verdiği bilgiye göre Arjantin dretnotunun Yunanistan'a satışı bir heyet tarafından Yunan hükümetine teklif olunmuştu. Bu heyet teminat verilmek şartıyla Yunanistan'a yüz milyon franklık bir borç para vereceğini de bildirmişti.[434]

---

[431] "Yunan Gemilerinde Ecnebi Mürettebât", **Tasfir-i Efkâr**, 6 Temmuz 1914, s.4., No: 1131.
[432] BDH, K.1721, D.57, F.001–33.
[433] "Boğazlar Meselesi", 10 Temmuz 1914, **Peyam**, No: 230., s. 3.
[434] "Yunanistan'a Bir Teklif" , **Tasfir-i Efkâr**, 21 Temmuz 1914, No: 1145, s. 2.

Tanin Gazetesi verdiği haberde,

Atina kabinesinin, Rusya ile Romanya'ya, Boğazlar hakkında talep edilen teminatı vermiş olduğuna dair rivayeti yazmıştı. Romanya gazeteleri, Rusya ve Romanya diplomasisinin bu ilk teşebbüsündeki başarısından dolayı memnun olmuştu.[435]

Missisipi zırhlısı Yunanistan'a teslim edilmiş ve gemiye Yunan bayrağı çekildiği bildirilmişti. Geminin biraz tamirattan sonra, yani Ağustos başında denize çıkabileceği ifade edilmişti.[436]

---

[435] "Boğazlar Meselesi", **Peyam**, 22 Temmuz 1914, No: 242, s. 5.
[436] "Yunan Bahriyesi", **Tasfir-i Efkâr**, 25 Temmuz 1914, No: 1148, s. 4.

SONUÇ

Büyük Devletler, aldıkları kararla Gökçeada, Bozcaada ve Meis dışında kalan adaların Yunanistan'a bırakıldığını 13 Şubat 1914'te Yunanistan'a ve 14 Şubat 1914'te Osmanlı Devletine bildirmiştir. Osmanlı Devleti ise hak ve çıkarlarının dikkate alınmamasından duyduğu üzüntüyü dile getirerek, Büyük Devletlerin vermiş olduğu kararı kabul etmediğini açıklamıştır. Osmanlı Devleti Ege Adalarının geleceğini kararlaştırma yetkisini Büyük Devletlere verirken, Boğazlara ve Anadolu kıyısına yakın olan adaların Türkiye'de kalmasının ne kadar gerekli ve önemli olduğunu ifade etmişti. Osmanlı Devleti menfaatlerine aykırı ve beklenmeyen bu karar karşısında şaşkınlık ve üzüntü yaşamıştır.

Osmanlı Devleti, Gökçeada, Bozcaada ve Meis adasıyla birlikte diğer adalarında kendisine iade edilmesi hususunda, haklı olan taleplerine ulaşmak amacıyla gerekli olan girişimlerde bulunmuş ancak Büyük Devletlerin kararını açıklamalarıyla birlikte Türkiye'nin çabaları sonuçsuz kalmıştır.

Altı Büyük Devletin, Süfera konferansında aldıkları bu karar, adalar sorununu çözememiş, Türkiye bunun üzerine Yunanistan ile doğrudan doğruya görüşmelere başlama kararı almıştır.

Romanya ilk arabuluculuk teklifininde başarısından cesaret alarak, Türkiye ve Yunanistan arasında ikinci defa dostluk teşebbüsünde bulunmuş, iki devlet arasında Adalar konusunda bir anlaşma zeminin oluşturulması yönünde çaba göstermiştir.

Türkiye, güvenliği açısından büyük öneme sahip olan Adalardan en azından Sakız ve Midilliyi geri alabilmek için büyük bir çaba göstermiştir. Romanya adına Türkiye ile Yunanistan ikili görüşmelerine aracılık eden General Coanda bu konuda, Yunanistan'ın Sakız ve Midilli adalarını, Türkiye'ye verme niyetinde olmadıklarını, Midilli Adası ile on iki adanın bazılarının değiş tokuş edilebileceğini, bunun içinde On iki adanın süratli bir

şekilde Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.Adalar meselesi, doğrudan doğruya alakadar iki devlet Türkiye ve Yunanistan arasında müzakereler suretiyle çözüme kavuşturulmak istenmiş, bu amaçla her iki taraf da görüşlerini ifade ettikleri halde karşılıklı talep edilen istekler ortak bir zeminde buluşturulamamış ve görüşmeler neticesiz kalmıştır.

Türkiye'nin adalar konusuna bu derece önem vermesine sebep olan etken, söz konusu adaların Anadolu kıyısında olması ve buraların Türkiye dışında başka bir idare altında oldukları takdirde, Anadolu'nun huzur ve güvenliğini tehdit edebilecek bir vaziyette yer almalarıdır.

Türkiye, Sakız ve Midilli'den vazgeçmeyeceğini her fırsatta General Coanda aracılığıyla Yunanistan'a bildirmiş ancak yapılan görüşmeler Yunanistan'ın uzlaşmaz tutumu nedeniyle sonuca ulaştırılamamıştır.

Yunanistan, Büyük Devletlerin de kendi lehinde verdikleri karardan duydukları memnuniyetle, adalar meselesi hususunda Büyük Devletlerin vermiş oldukları kararı yeterli görerek, Türkiye ile bir anlaşma teşebbüsüne karşı uzak kalmayı ya da teklif ettikleri görüş ve istekleriyle adalar meselesi hakkında mevcut durumu daha da zora sokmayı tercih etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına ve Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasına kadar geçen süreçte bu konu üzerinde taraflar arasında, anlaşma zemini aranmışsa da yapılan görüşmeler sonuçlanamamış ve Adalar Yunanlıların elinde kalmıştır.

Ege Adaları Meselesi ile ilişkili bir başka konuda donanma gücüdür. Ege Denizi'ne hakim olabilmek için güçlü bir donanmaya da sahip olmak gerekmektedir. Dretnotlarla ilgili olarak, Balkan Savaşlarının da etkisiyle Türkiye ve Yunanistan'ın da içerisinde yer aldığı çeşitli devletler güçlü savaş gemilerine sahip olabilmek amacıyla bir mücadele içerisine girmişlerdir. 1914 yılı Türk-Yunan ilişkileri açısından oldukça gergin bir dönemdir. İki devlet arasında olası bir savaşın da tedirginliğiyle donanma yarışı başlamıştır. Bunun en önemli nedeni, olası bir savaşın çıkması durumunda iki devletin de

donanma açısından güçlü bir pozisyonda bulunmasının, savaşın yönünü büyük ölçüde değiştirecek bir etkiye ve öneme sahip olduğu düşüncesidir. Türkiye tarafından gemi alımları ile ilgili olarak İngiltere, Fransa ve Almanya'ya başvurularda bulunulmuştur. Bu amaçla, İngiltere'nin Armstrong Fabrikasına Sultan Osman ve Reşadiye gemileri sipariş edilmiş anlaşma gereğince iki seneye yakın bir zaman sonunda teslim olunacağı belirtilmiştir. Bunu başka savaş gemilerinin siparişi takip etmiştir. Osmanlı Hükümeti, İngiltere'de yaptırmış olduğu Reşadiye Dretnotundan başka yine Brezilya Hükümetince İngiltere'de yaptırılmakta olan Rio de Janerio dretnotunu satın almış ve buna "Sultan Osman" adını vermiştir. Bu iki büyük savaş gemisinin 1914 yaz ve sonbaharında bitmeleri bekleniyordu.

Yunanistan ise, Türkiye ile bir savaş olduğunda Averof kruvazörünün yalnız başına bir karşılık veremeyeceği ve donanmasının mağlup olacağı düşüncesiyle endişeye kapılmıştı. Yunan Hükümeti, satılık zırhlılar bulabilmek için birçok yere başvurmuştur. Hatta Türkiye'nin satın aldığı Rio de Janerio zırhlısını alabilmek için tekliflerde bulunmuş olsa da bu gemiyi almayı başaramamıştır. Daha sonra Yunanistan Amerika'ya başvurarak, eskimiş bir halde bulunan iki zırhlının kendisine satılmasını talep etmiştir. Amerika Meclisi tarafından kabul edilmesi halinde ve Yunanistan tarafından verilecek olan uygun fiyat karşılığında bu gerçekleşecekti. Bu iki gemi güç açısından Osmanlı dretnotlarıyla aynı ölçüde değildi. Yunanistan'ın bu girişimi, Osmanlı dretnotlarının ulaşmasından evvel bir harekete girişebilecekleri şeklinde düşüncelerin oluşmasına neden olmuştur.

Osmanlı Devletini gemi siparişi konusunda harekete geçiren sebep, özellikle son Balkan muharebelerine de katılmış olan savaş gemilerinin olası bir savaşta karşılık verecek güçte ve donanımda olmamalarıydı. Çünkü bu gemiler son iki Balkan Savaşında deniz muharebesinde zarar görmüşler ve tamirata alınmışlardı. Yunanistan açısından ise durum daha olumluydu. Çünkü hafif gemilerinin adedi son savaştan beri hayli artmıştı.

Osmanlı Devleti, 29 Nisan 1914 tarihinde Reşadiye zırhlısının yaptırıldığı Vickers şirketine bir zırhlı daha sipariş etmiş, bu gemiye de Fatih Sultan Mehmet ismi verilmişti.

Türkiye-İngiltere'ye sipariş ettiği iki geminin mümkün olan en hızlı şekilde teslimi için girişimlerde bulunmuştur. Türkiye'yi bu şekilde aceleci davranmaya iten sebep Yunanistan'ın Amerika'dan satın aldığı gemilerdir.

Bu arada, Türkiye ile İngiltere ilişkileri bozulmaya başlamış ve İngiltere, Sultan Osman ve Reşadiye isimli bu gemileri Türkiye'ye teslim etmek hususunda ayak sürümeye başlamıştı.1914 yılı içinde teslim edilmeleri beklenen bu iki geminin donanmaya katılmasıyla birlikte, Türkiye'nin adaları geri almasından çekinilmiştir. Çıkması muhtemel bir savaşta Yunanistan'ı zorlayacak olan bu gemileri, İngiltere Türkiye'ye vermek istememiş ve bunu geciktirmek içinde ne gerekiyorsa yapmıştır.

İngiltere Hükümeti, Armstrong gemi inşa şirketine bir bildirge göndererek hangi devlet adına olursa olsun, İngiliz fabrikalarınada inşâ edilmekte olan savaş gemilerinin hiçbirisinin şehirden çıkarılmaması ve teslim edilmemesi kararını bildirmiştir. İngiltere, Ağustos 1914'de gemilere ambargo konulmuştur. Bu karar, Türk kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmış ancak Türkiye tarafından İngiltere nezdinde yapılan protestolar sonuçsuz kalmış İngiltere, menfaatleri gereği böyle bir karar almak durumunda olduğunu ifade etmiştir. İngiltere'nin iki savaş gemisi Sultan Osman ve Reşadiye'ye ambargo koyması Türkiye'yi daha sonraki süreç içerisinde Almanya'ya doğru yakınlaştıracaktır.

Goben ve Breslav adlı iki Alman zırhlısı, İngiltere'nin de harbe girmesiyle Akdeniz'de daha fazla tutunamaz hale gelmişler ve İngiliz donanmasından kaçarak Doğu Akdeniz'e ulaşmışlardı. Çanakkale önlerine ulaşan gemiler, 11 Ağustos 1914'de Çanakkale'den içeri girmişlerdi. İtilâf Devletleri'nin tarafsızlık anlaşmaları gereğince bu gemilerin teslim edilmelerini istemeleri üzerine Almanya'nın da Türkiye üzerindeki etkisiyle,

Türkiye bu gemileri satın aldığını açıklamak zorunda kalmıştır. Goben dretnotuna “Yavuz”, Breslava da “Midilli” ismi verilmiştir. İngiltere’nin Türkiye’ye ait olan gemileri teslim etmemesi ve Almanya’nın iki zırhlısının Türkiye’nin denetimine geçmesi, Türkiye’nin zorunlu olarak başka saflara çekilmesine sebep olmuştur.

Büyük Devletlerin Adalar konusundaki kararından sonra Yunanistan, idaresi altında bulunan yerlerde birtakım faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Başta Makedonya olmak üzere Yunan idaresi altındaki bölgelerde Türk ve Müslümanlar üzerinde baskıcı bir devlet politikası uygulanmıştır. Bu durum, Müslüman halkın kendilerine yapılan zulümlere dayanamayarak yaşadıkları bölgeleri terk etmelerine neden olmuştur.

Yunanistan, bu politikalarına devam ederken, büyük devletler de gereken tepkiyi göstermemiştir. Yunanistan bu durumdan cesaret alarak, baskı ve zulümlerini arttırmaya devam ettirmiştir. Adalar meselesi Büyük Devletlerce karara bağlanır bağlanmaz, Yunan Hükümeti ve Makedonya Rumları, birtakım faaliyetler içerisine girmişlerdir. Türk ve Müslüman halkı üzerinde baskı, yağma ve öldürme olaylarının yaşanması sonucunda, Türk ve Müslüman olanların büyük kitleler halinde evlerini, yurtlarını bırakıp kaçmalarına, Osmanlı’ya ait bölgelere akın etmelerine sebep olmuştur.

Sisam, Sakız, Midilli, Limni gibi önemli adaları işgal altında bulunduran Yunanistan, söz konusu adalarda yaşayan Türkleri göç etmeye zorlamış ve yerlerine de Rumları yerleştirme gayreti içerisinde bulunmuştur. Yapılan bu davranışlar, Osmanlı ülkesinde birtakım haklı tepkilere neden olmuştur. Yunanistan ve Türkiye arasında meydana gelen bu gerginlik, Anadolu’dan da Yunanistan’a Rum göçlerinin yaşanmasına yol açmıştır. Yunan gazetelerinin bu konu hakkında yaptıkları asılsız haberler, iki devlet arasındaki ilişkileri daha da gerginleştirmiştir. Yunanistan kendi haklılığını ispat edebilmek adına, basın yolu başta olmak üzere her türlü propagandada bulunmuştur. Hatta Rum Patrikhanesi de Yunanistan’ın bu tutumuna destekler mahiyette, Osmanlı Devleti nezdinde protestolara varan girişimlerde bulunmuştur. Bu

olaylar, Türkiye'nin Ege adaları konusunda, Büyük Devletlerin vermiş oldukları kararı kabul etmediklerini açıklamasıyla birlikte, Türkiye-Yunanistan ilişkilerini oldukça gergin bir safhaya ulaştırmıştır. Bu nedenle her an bir Türk-Yunan savaşının ortaya çıkmasından endişe edilmiştir. Osmanlı Devleti, göç meselesi konusunda, Dâhiliye Nazırı Talat Bey'i görevlendirerek, gerekli tedbirleri yerine getirmiştir.

Yapılan incelemeler neticesinde, Yunanistan tarafından ortaya atılan iddiaların, asılsız olduğu anlaşılmış, Rumlara karşı herhangi bir tecavüzatta bulunulmadığı gibi Rum göçlerinin asıl sebebinin de, Yunanistan'ın Türkiye başta olmak üzere diğer bölgelerdeki Rum nüfus üzerindeki propagandalarıyla başlamış olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan araştırmalarda, Yunanlıların Makedonya ve diğer bölgelerde, Türk-Müslüman halkı üzerinde baskı ve şiddet uyguladığı, bu nedenle Türk ve İslam topluluklarının göçe mecbur kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Türkiye iddia edildiği gibi Rumlara karşı bir baskı ve zulüm yapmış olsa idi başta Talat Bey ve İdari yönetimdeki kişilerin bu konuya fazlasıyla önem verip söz konusu bölgelerde araştırmalarda bulunması konunun tetkik edilmesi ve özellikle de Türkiye tarafından Büyük Devletlere başvurularak bu hususta muhtelit bir komisyon oluşturulması isteği dile getirilmez idi.

Yunanistan'ın, parlak vaatlerle ya da Anadolu'daki Rumlar üzerinde, "Osmanlı buralarda sizi bırakmaz, buralara bundan sonra yalnız Müslümanlar oturacak sizi öldürecekler", şeklinde propagandalarla korku salması Rum nüfusun göç etmesine sebep olmuştur.

Osmanlı Hükümeti gerekli tedbirleri alarak ve olayları inceleyerek Atina sefiri Galip Kemali Bey vasıtasıyla girişimlerde bulunmuş ve durumla ilgili Büyük Devletlerin elçilerine de bilgi vermiştir.

Yunanlıların iddia ettiği gibi Türkiye Rumlarının göçleri konusunda, Türkiye'nin Rumlar üzerinde baskı ve şiddet uyguladığı haberleri asılsızdı. Gerçekte ise Yunanistan, Makedonya Müslümanlarına karşı baskıda bulunmuştu.

Adalar meselesi ve sonrasında Türkiye'nin donanmasını güçlendirmek yolundaki başarılı teşebbüsleri, Yunanistan'ı fazlasıyla endişeye sevk etmiş, adaların elinden gideceği ya da olası bir savaşta Türk donanmasının, Yunan donanmasını mağlup edeceği korkusuyla kendisini mazlum göstermek adına asılsız olan birtakım iddialarda bulunarak kendisini güvenceye altına almak istemiş, büyük devletlere başvurarak, Türkiye Rumları lehinde müdahale edilmesini talep etmiştir.

Yunanistan'ın Trakya göçleri meselesinin gerçek sebeplerini değiştirmek suretiyle Avrupa halkının düşüncesini nasıl etkilemeye çalıştığını ve bu amaç ile gazetelerde hangi tür yazı çalışmalarına başladığını ajans telgrafları ile Türkiye çok daha iyi anlamıştır.

Türkiye ise Büyük Devletlerin elçiliklerine vermiş oldukları bilgilerde, asıl zor durumda olan ve şiddet gören kesimin Makedonya Müslümanları olduğunu, bölgede yaptığı incelemelerin sonucunda ortaya çıkan raporlarla anlatmaya çalışmış, İslam topluluklarına karşı revâ görülen davranışlardan dolayı Yunanistan'ın protesto edilmesinin gerekliliğini ifade etmiştir.

Yunanistan ve Türkiye arasında kimi zaman gerginleşen, kimi zaman yumuşayan görüşmeler sonucunda, Yunanistan'ın sahip bulunduğu Makedonya kısmındaki Türkler ile Trakya ve Batı Anadolu'daki Rumların mübadele edilmesi anlaşması yapılmıştır. Ancak I. Dünya Savaşının ortaya çıkmasıyla bu olay gerçekleşememiştir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki başlıca üç önemli anlaşmazlık, adaların geleceğinin ne olacağı, Osmanlı savaş gemilerinin teslim edilmemesi, buna karşı Yunanistan'ın donanma gücünü arttırması, Türk ve Müslüman halk üzerinde yapılan baskılar sonucunda ortaya çıkan göçler meselesi konuları çözümsüz kalmıştır. Bu durum ise, mevcut meselelerin her an alevlenerek bir savaş ortamının oluşmasına sebebiyet verecek derecede önemli idi. Türkiye ve Yunanistan arasındaki bu gergin durum savaşın çıkmasına kadar devam edecektir.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ (ATASE)

BDH, K.1654, D.19–10, F.008–04.

BDH, K.1654, D.19–10, F.008–05.

BDH, K.1661, D.31, F.022–01.

BDH, K.1654, D.19–10, F.008–11.

BDH, K.245, D.20–1017, F.084.

BDH, K.245, D.20–1017, F.047.

BDH, K.1657, D.37–19, F.037–61.

BDH, K.244, D.40–1013, F.003.

BDH, K.1654, D.19–10, F.039.

BDH, K.245, D.20–1017, F.104.

BDH, K.1661, D.31, F.001.

BDH, K.1721, D.57, F.001–33.

BDH, K.1661, D.31, F.033.

BDH, K.1661, D.31, F.017.

BDH, K.1661, D.31, F.007–02.

BDH, K.1654, D.19–10, F.008.

BDH, K.1654, D.19–10, F.008–02.

BDH, K.1654, D.19–10, F.003–03.

BDH, K.245, D.20–1017, F.028–01.

BDH, K.245, D.20–1017, F.008.

BDH, K.1657, D.37–19, F.037–02.

BDH, K.1657, D.37–19, F.037–03.

BDH, K.1661, D.31, F.028–01.

BDH, K.1661, D.31, F.028.

BDH, K.1661, D.31, F.022–01.

RESMİ YAYINLAR

Düstur, 2.Tertip, C.7, s.45–73.

Düstur, 2.Tertip, C.7, s.8–15.

GAZETELER

Sabah

Peyam

Tasfir-i Efkâr

DİĞER KAYNAKLAR

AĞANOĞLU Yıldırım H., **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Makûs Tarihi, Göç**, y.y. , İstanbul, Kasım, 2001.

AKŞİN, Abdülahat, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, TTK, Ankara, 1991.

AKŞİN, Sina, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, y.y., 2007.

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, **(Cilt 1-2:1914-1995)**, y.y., 2005.

----------, **Siyasi Tarih (1876–1960)**, Ankara, 1973.

BAHADIR, Gürbüz, **Balkanlar ve Türkler**, y.y. , Ağustos, 2002.

BAL İdris, **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara Global Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2006.

BAYUR, Yusuf Hikmet, **Boğazlar Sorununun Bir Evresi**, y.y. , 1943.

----------, **Türk İnkılâbı Tarihi**, Cilt: II, Kısım III, TTK, Ankara, 1951.

----------, **Türkiye Devleti'nin Dış Siyasası**, TTK, Ankara, 1995.

BİNARK, İsmet, **Türk-Yunan Münasebetlerinin Dünü ve Bugünü**, Ankara, Ekim, 1998.

BURÇAK, Salim Rıfkı, **Siyasi Tarih**, Ankara, 1984.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, "Osmanlı (Türk)-Yunan Deniz Silahlanma Yarışı" **Belleten 39 (156),** Ankara, Ekim, 1975.

ERASLAN, Cezmi, **"I.Dünya Savaşı ve Türkiye",** Genel Türk Tarihi 7, Editörler: Ali Birinci, Hasan Celal Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, t.y.

EROĞLU, Hamza, **Türk İnkılâp Tarihi**, Ankara, y.y. 1990.

F.Larrabee Stephen, I.O. Lesser, **Türk Dış Politikası**, Çev: Mustafa Yıldırım, İstanbul, 2004.

FERİT, Mehmet, **"Yunanistan'ın Hazırlığı"**, Sabah, 30 Temmuz 1914, No:8931.

GÜREL, S. Şükrü, **Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821–1993)**, y.y. , Ankara, 1993.

----------, **Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu, (Dün-Bugün-Yarın)**, TTK, Ankara, 1992.

GÜRSU, Sevil Tunç, **Tarihte Batı Anadolu, Ege, Ege Adaları**, TTK, Ankara 1979.

HAYTA, Necdet , "**1912'den Günümüze Ege Adaları Problemi"** , Türk Yurdu, 110.sayı, 7.Devre, XVI. Cilt, Ekim, 1996.

----------, **"Ege Adaları Meselesinin Tarihçesi Hakkında 3 Şubat 1922 Tarihli Bir Rapor"**, Sayı:46, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XVI, 2000.

----------, **"İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ege Adaları Sorunu"** , Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XII,1996.

----------, **Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912- 11 Ağustos 1913)** , AAM, Ankara,2008.

----------, **Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-Ağustos 1913)**, Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Ankara, 1997.

İLHAN, Sedat, **Türk Yunan İlişkileri El Kitabı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, No:6.

KARAL, Enver Ziya, **Büyük Osmanlı Tarihi**, V. Cilt, TTK, t.y.

KELEŞYILMAZ Vahdet , **"I.Dünya Savaşı Başlarında Kafkasya ve Çevresine İlişkin Stratejik Yaklaşım ve Faaliyetler"** ,Türkler, Cilt:13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 392.

---------- **, "Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Kökeni ve Önemi Üzerine"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:46, Cilt: XVI, Mart

----------, **"Kafkas Harekâtının Perde Arkası"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XVI, Sayı:47, (Temmuz 2000) den ayrı basım, s.2

----------, **Belgelerle Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşına Giriş Süreci**, Erdem, Cilt:11, Sayı:31, (Mayıs 1999), s.139.

----------, **Teşkilât-ı Mahsûsa'nın Hindistan Misyonu (1914–1918)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.

KENNEDY, Paul, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Çev: Birtane Kapanakçı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.

KOÇAK, Cemil, ÖZDEMİR Hikmet, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye (1908**–1980**)**, Kasım, 2005.

KURTCEPHE İsrafil, **Türk-İtalyan İlişkileri (1911–1916)**, TTK, Ankara, 1995.

KURUMAHMUT, Ali, **"Geçmişten Günümüze Ege Denizi ve Ege Adaları"**, Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri 1, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2005.

----------, **Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, TTK, Ankara, 1998.

KÜÇÜK, Cevdet, **Ege Adalarının Egemenlik Devri Tarihçesi**, Ankara, 2001.

NADİ Yunus, **" Siyasiyat, Cevabi Nota ve Avrupa"** ,Tasfir-i Efkâr, 18 Şubat 1914, No: 999.

_____, **“Siyasiyat, Facia ve Efsane”**, Tasfir-i Efkâr, 27 Nisan 1914, No:1061.

_____, **“Siyasiyat, Rumlar Niçin Muhaceret Ediyorlar?”** , Tasfir-i Efkâr, 18 Nisan 1914, No:1052.

_____, **“Siyasiyat”**, Tasfir-i Efkâr, 20 Nisan 1914, No:1054.

_____,**“Siyasiyat, Adalara Dair”** , Tasfir-i Efkâr, 1 Nisan 1914, No: 1035.

_____,**“Siyasiyat, Bab-ı Ali’nin Muhtırası”**, Tasfir-i Efkâr, 3 Mayıs 1914, No:1067.

_____,**“Siyasiyat, Takas ve Mahsub!”** , Tasfir-i Efkâr, 28 Haziran 1914, No:1123.

2000, s.279

ÖZCAN, Murat, **Tarihin Işığında Yunan Mezalimi**, Eylül, 2005.

ÖZTUNA, Yılmaz, **Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye** Tarihi, 7. Cilt, İstanbul, 1978.

SONYEL, Selahi R., **Türk-Yunan Anlaşmazlığı**, Ankara, 1985 .

SÖYLEMEZOĞLU Galip Kemal, **Galip Kemal Söylemezoğlu Hatıraları**, Atina Sefareti,(1913–1916),Türkiye Yayınevi,1946.

ŞİMŞİR, Bilal N., **Ege Sorunu, Belgeler, Cilt II (1913-1914)**, TTK, Ankara.

TAŞTAN, Murat, “**Yunanistan Devleti’nin Kuruluşundan İkinci Dünya Harbi Sonuna Kadar Türk-Yunan İlişkileri”,** Askeri Tarih Bülteni, Genelkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yıl: 26 Şubat 2001, Sayı: 50, Ankara, 2001.

TURAN, Ahmet Nezihi, **Tarih El Kitabı, Selçuklulardan Bugüne**, Ankara, 2004.

TURAN, Mustafa, **Milli Mücadele'de Siyasi Çözüm Arayışları**, **(30 Ekim 1918–24 Temmuz 1923)**, 2. Baskı, Ankara, 2005.

TURAN, Ömer, "**II. Meşrutiyet ve Balkan Savaşları Döneminde Osmanlı Diplomasisi"**, Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç, Ankara, (15–17 Ekim 1997) ,TTK, Ankara, 1999.

TURAN, Şerafettin, **"Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutlar, Taraflar"**, Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri: Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler, Ankara, 1986.

---------- ,**"Rodos ve 12 Ada'nın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı"** , Belleten, C.XXIX, Sayı:113–116, Ankara, 1965.

TÜRKEŞ Mustafa, UZGEL İlhan, **Türkiye'nin Komşuları**, 2002.

ÜLMAN, A. Halûk, **Birinci Dünya Savaşına Giden Yol**, Ankara, 1972.

ÜNAL, Tahsin, **Türk Siyasi Tarihi**, İstanbul, 1998.

ÜNLÜ, Rasim, **"Balkan Savaşları Öncesinde ve Sonrasında Osmanlı Devleti'nin Dretnot Politikasına Örnek: Sultan Osman ve Reşadiye**", Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2005.

VANER Semih, **Türk Yunan Uyuşmazlığı**, Çev: Süleyman Aksoy. Ocak, 1990.

XII. Türk Tarih Kongresi, **Kongreye Sunulan Bildiriler**, III. Cilt, TTK (12–16 Eylül 1994).

YALÇIN, Durmuş, v.d, **Türkiye Cumhuriye**ti **Tarihi I**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2004.

YALÇIN, E. Semih, KOCA Salim, **Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçişi**, Ankara, 2005.

YAVUZ, Bilge, **Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri**, Ankara, 1994.

YULUĞ, Tekin Kurat, **"1878-1919 Arasında Türk-Rus İlişkilerinin Siyasal Anatomisi",** Türk Rus İlişkilerinde 500 Yıl, 1491-1992 (Ankara 12-14 Aralık 1992), TTK, Ankara, 1999..

EKLER

EK - 1. 26 Haziran 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, Muhaceret Cereyanı Etrafında

EK - 2. 2 Mayıs 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, General Coanda'nın Beyânâtı

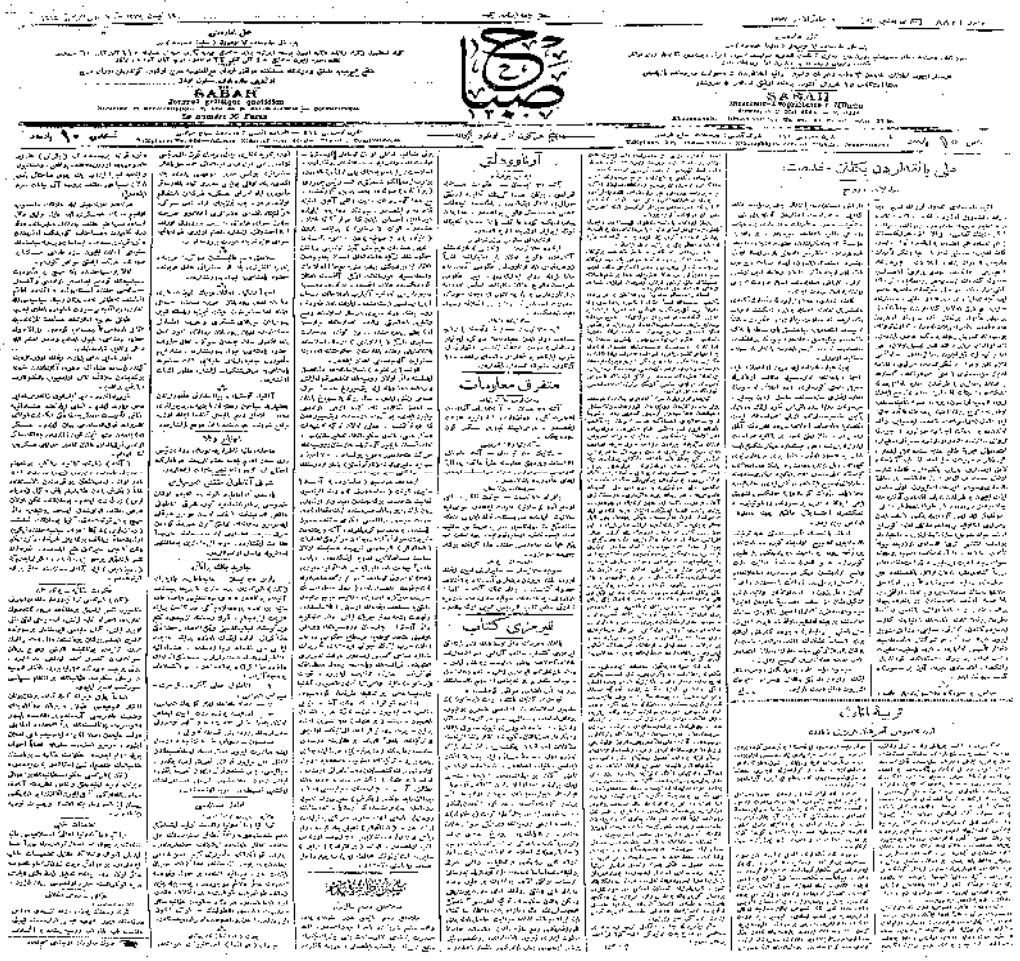

EK - 3. 6 Haziran 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, Galip Kemali Bey'in Beyânâtı

تصوف ، ایضاح ، استیضاح

روما ایالاتی

EK - 4. 7 Ağustos 1914 Tarihli Sabah Gazetesi, Sultan Osman Dretnotu.

SABAH

Journal politique quotidien

Le numéro 20 Paras

فرانسه ـ آلمانیا حدودی

سلطان عثمان دره‌نوطی

خرب عمومی

قره‌ده‌ده دکزده‌ده مصادمه‌لر باشلادی

وقایع حربیه

مصادمات بحریه

تیوتونلر دوکزی

محاربه بحریه

EK - 5. 7 Nisan 1914 Tarihli Tasfir-i Efkâr Gazetesi, Balkan Ahvali, Adalar Meselesi Etrafında, General Coanda'nın Vazifesi

تصفیر افکار

سیاسیات

ایتالیا اطرافنده

مثلیسده

ایپر اطورك قورفو سیاحتی

آدیر احوالی اطرافنده

EK - 6. 25 Haziran 1914 Tarihli Tasfir-i Efkâr Gazetesi, Adalar Meselesine Dair

تصفیر افکار

سیاسیات

کدیلری فقیر، فقط کوکلری غنی

بالون قضای فجیع نصل اولدی

عثمانلی - یونان

EK - 7. 27 Haziran 1914 Tarihli Tasfir-i Efkâr Gazetesi, Yunan'ın Cevabı

تصفیر افکار

سیاسیات

تحت البحر لر مسئله مهمه‌سی

انگلترده بدنوطنی مرسای درسعادتلو

عمائلی یونان مناسباتی

EK - 8. 12 Mayıs 1914 Tarihli Peyam Gazetesi, Türkiye ve Yunanistan

EK - 9. 3 Mayıs 1914 Tarihli Peyam Gazetesi, Bâb-ı Âli'nin Muhtırası

EK - 10. 12 Haziran 1914 Tarihli Peyam Gazetesi, Türkiye-Yunanistan Münâsebâtı

بالقائل افقنده سیاه بولوطلر

خارجی خبرلر

خولیالره طوغری

ÖZET

YILDIRIM, Özlem.Dönemin Türk Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Türk-Yunan İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009

Türkiye ve Yunanistan arasında, Birinci Dünya Savaşı öncesinde, gelişen olaylar iki ülke içinde son derece büyük öneme sahip olmuştur. Türkiye ve Yunanistan ilişkileri açısından bakıldığında, Birinci dünya Savaşından önce iki ülke arasında yaşanan gelişmeler ve çözüme kavuşturulamayan meseleler sonraki süreçte artarak devam etmiş ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte son noktasına ulaşmıştır.

Bu araştırmada, Türkiye ve Yunanistan arasındaki yaşanan anlaşmazlıklardan ve çözüme ulaştırılmamış olan konulardan; Adalar meselesi, göçmenler sorunu ve donanma gücünü artırmaya yönelik iki devletin aralarında mücadele haline dönüşen dretnotlar meselesi dönemin basınına göre aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Adalar meselesi, Büyük Devletlerin kararlarını açıklamaları, Türkiye'nin beklentileri ve menfaatlerini uymayan bu kararı kabul etmediklerini açıklamalarıyla birlikte Türkiye - Yunanistan arasında Adalar Denizinde bir hakimiyet mücadelesinin yaşanmasına neden olmuştur.

Adalar meselesi ile ilgili olarak donanmanın güçlendirilmesi konusuna Türkiye ve Yunanistan fazlasıyla önem vermiş ve söz konusu dönemde İngiltere, Fransa ve Amerika devletlerinden gemi alımları olmuştur. Türkiye için gemiler hususunda en önemli gelişme sipariş edilen, "Sultan Osman" ve "Reşadiye" gemilerine İngiltere tarafından ambargo konulması olmuştur. Buna karşılık Yunanistan, Amerika'dan satın aldığı "İdahu" ve "Missisipi" zırhlıları ile donanmasını güçlendirmiştir. Türkiye İngiltere tarafından donanmaya el konulmasını protesto etse de bir sonuç alamamıştır.

Göçler Meselesi de, Türkiye ve Yunanistan arasında gerginliğe neden olan gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Yunanistan'ın

Makedonya'da Türk ve Müslüman halk üzerinde yapmış oldukları baskılar bu bölgeden başka bölgelere ve Türkiye'ye göçlerin yaşanmasına sebep olmuştur.

Türkiye ve Yunanistan arasında Birinci Dünya Savaşı öncesi yaşanmış olan bu gelişmeler iki ülke ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiş ve bu etki ile gerçekleşen gerginlik hali Birinci Dünya Savaşının başlaması ile devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler:

1- Türkiye
2- Türkiye ve Yunanistan
3- Göçmenler Sorunu
4- Adalar Meselesi
5- Adalar Denizi

ABSTRACT

YILDIRIM, Özlem. Turkish-Greek Relations before the World War I. Accordıng to the Turkish press of the perıod, Master Thesis, Ankara, 2009

The developments, which took place between Turkey and Greece throughout World War I, have been of great importance for both countries. Before World War I, there were some unsolvable problems between these countries. Then, the war broke out and the situation got worse.

The purpose of this research is to clear up the unresolvable disagreements and problems between two countries in accordance with the media of the time. The Islands Problem, the Immigration problem and the problem of dreadnoughts which were purchased by both countries to strengthen their fleet were among such problems.

In terms of the Islands Problem, the Great Powers took a series of decisions and announced them. But, Turkey disagreed with the decisions on the grounds that they are against its national interests. As a result, all these developments resulted in a struggle for domination over the Aegean Sea between the countries of Turkey and Greece.

In those times, the dreadnoughts were of great importance for the both country. To strengthen their fleet, they made purchases of dreadnoughts from England, France and U.S.A. Meanwhile, Turkey went through a bad experience. Turkey gave an order for two dreadnoughts, “Sultan Osman” and “Reşadiye” to England and paid their prices before the delivery date. However, England imposed embargo on the dreadnoughts and rejected to deliver them. In the meantime, Greece purchased two dreadnoughts, “İdahu” and “Missisipi” from U.S.A and strengthened its fleet. Turkey protested the embargo but England didn’t take any steps backward.

The Immigration Problem was another issue which caused a tension between Turkey and Greece. As a result of the pressure applied by Greece on the Turkish and Muslim public who lived in Macedonia, people of the region immigrated to Turkey and other places.

Such developments which took place between Turkey and Greece before World War I negatively affected the relations between two countries. The tension between these countries continued to increase after the war broke out.

Key Words:

1- Turkey
2- Turkey and Greek
3- The Immigrant Problem
4- The Island Problem
5- The Aegean Sea